

LAW AND SOCIAL SCIENCES

during the COVID-19 Pandemic

April 16-17, 2021
Kaskelen, Kazakhstan

**MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF THE REPUBLIC OF
KAZAKHSTAN**

SULEYMAN DEMIREL UNIVERSITY

**PROCEEDINGS
of the International Conference on Law and Social Sciences
entitled “Law and Social Sciences
during the COVID-19 Pandemic”**

**«COVID-19 пандемиясы кезіндегі құқық және әлеуметтік
ғылымдар» атты құқық және әлеуметтік ғылымдар
бойынша халықаралық конференцияның
МАҚАЛАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК СТАТЕЙ
международной конференции в сфере
Права и Социальных наук «Право и социальные науки
в период пандемии COVID-19»**

Kaskelen 2021

УДК 340 (075.8)

ББК 67 я 73

P93

Proceedings of the International Conference on Law and Social Sciences entitled “Law and Social Sciences during the COVID-19 Pandemic” = «COVID-19 пандемиясы кезіндегі құқық және әлеуметтік ғылымдар» атты құқық және әлеуметтік ғылымдар бойынша халықаралық конференцияның баяндамалар жинағы = Сборник материалов международной конференции в сфере Права и Социальных наук «Право и социальные науки в период пандемии COVID-19» - Kaskelen. Suleyman Demirel University, 2021. – 95 p.

ISBN 978-601-7647-13-1

This book represents the official proceedings of the International Conference on Law and Social Sciences held on April 16-17, 2021 at Suleyman Demirel University (Kaskelen, Kazakhstan). The proceedings include the papers by master students, PhD candidates, and researchers on the topics related to the field of law and social sciences.

Осы кітапта Сулейман Демирел Университетінде (Қаскелең, Қазақстан) 2021 ж. 16-17 сәуір күндері өткізілген халықаралық конференцияның материалдары қамтылған. Жинаққа магистранттар, докторанттар және зерттеушілердің құқық және әлеуметтік ғылымдар салаларының тақырыптары бойынша жазған мақалалары енгізілді.

Данная книга содержит материалы международной конференции, проведенной в Университете имени Сулеймана Демиреля (Каскелен, Казахстан) 16-17 апреля 2021 г. Сборник включает в себя статьи магистрантов, докторантов и исследователей по темам в сфере права и социальных наук.

Approved at Scientific Council meeting of SDU №11 from 31 May 2021

УДК 340 (075.8)

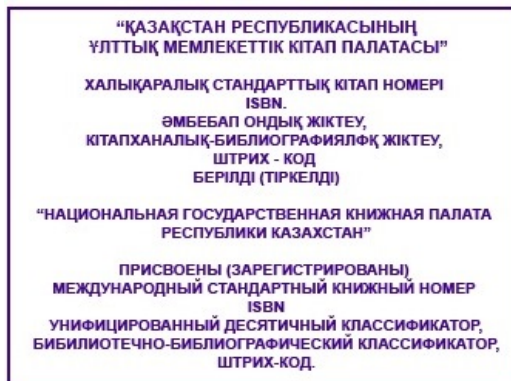
ББК 67 я 73

P93

Suleyman Demirel University

Law and Social Sciences during the COVID-19 Pandemic

ISBN 978-601-7647-13-1

CONTENTS

Foreword by Galym Zhussipbek	1
Ағдарбеков Т.А. ХАЛҚЫМЫЗДЫҢ ӨМІРІ МЕН ДЕНСАУЛЫҒЫ – ЕГЕМЕНДІ МЕМЛЕКЕТІМІЗДІҢ БЕРІКТІГІНІҢ КЕПІЛІ	3
Есеркенова М.Б. ПАНДЕМИЯ КЕЗЕҢІНДЕ ҚР-НЫҢ ШЕТЕЛДЕГІ АЗАМАТТАРЫНЫҢ ҚҰҚЫҚТАРЫНА ҚАТЫСТЫ ПРОБЛЕМАЛЫҚ АСПЕКТІЛЕРІ	7
Dinara Abuova MISBEHAVIOR BY THE INVESTOR: WHAT IS WRONG WITH THE CURRENT REGULATION?.....	18
Жалтырбаева Р., Есеналиев А.Е., Өмір Өзкан ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТІНІҢ ҚҰҚЫҚТЫҚ КӨРІНІС РЕТІНДЕГІ ҚҰҚЫҚТЫҚ МӘСЕЛЕЛЕРІ: ҚҰҚЫҚТАНУ МЕН ЭТИКА АЯСЫНДА	23
Куанышбаева А. ПРАВО НА ЗАБВЕНИЕ: ДИСТИНКТИВНОСТЬ РЕАЛИЗАЦИИ ЦИФРОВИЗАЦИИ В СОВРЕМЕННЫХ РЕАЛИЯХ	30
Aidana Otynshieva, Nazgul Balabekova COMPARATIVE-LEGAL ANALYSIS OF HUMAN RIGHTS PROTECTION ISSUES IN THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN AND THE GREAT BRITAIN	39
Shyryn Zhalbayeva HOW TO DISCRIMINATE PERSON BY DNA?.....	46
Нажимов А.А. ПУБЛИЧНЫЙ ПОРЯДОК В МЕЖДУНАРОДНОМ АРБИТРАЖЕ: ТОЛКОВАНИЕ ОПРЕДЕЛЕНИЯ В РАЗЛИЧНЫХ ЮРИСДИКЦИЯХ	50
Saeed Shokoohi COVID-19 AND A PROSPECT FOR REGIONAL INTEGRATION AMONG ECO MEMBER STATES	54
Ibrahim Kone REGIONAL INTEGRATION IN THE CONTEXT OF COVID-19: IGAD AND THE MANAGEMENT OF DISPLACEMENT CRISIS	58
Mariyam Siddique, Asif Amin RECONSTRUCTING NATIONAL SECURITY THROUGH HUMAN SECURITY (CONCEPT) IN (THE) POST PANDEMIC WORLD.....	63
Alibek Yermekov CHINESE GEOECONOMIC MEASURES AND COVID-19 PANDEMIC	67
Супыалдияров И.Х. ПРЕВЕНТИВНАЯ ДИПЛОМАТИЯ И ЕЁ РЕАЛИЗАЦИЯ В СОВРЕМЕННЫХ МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЯХ	75
Lucyna Myszka-Strychalska EXPERIENCE OF FORCED SOCIAL ISOLATION DURING THE COVID-19 PANDEMIC IN THE OPINIONS OF ACADEMIC YOUTH: A SOCIO-PEDAGOGICAL PERSPECTIVE	79

Жетібаев Н.С. COVID-19 ПАНДЕМИЯСЫ ЖАҒДАЙЫНДА ҚАШЫҚТЫҚТАН ҚЫЛЫСТЫҚ ҚҰҚЫҚ ЖӘНЕ КРИМИНОЛОГИЯ ПӘНІН ОҚЫТУДЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ	83
Arefeh Mohebi EMPOWERING WOMEN AND CHILDREN AGAINST DOMESTIC VIOLENCE	88

Foreword

A hot welcome to the International Conference on Law and Social Sciences hosted by the Faculty of Law and Social Sciences, Suleyman Demirel University (Kazakhstan) on April 16-17, 2021, and co-organized by the Management and Science University (Malaysia).

This year's theme was Law and Social Sciences during the COVID-19 Pandemic. This topic became highly acute and it is quickly gaining traction in academia, media, state institutions, international organizations and the public in general. Overall, the COVID-19 pandemic changed the world and our lives globally. And the scholars of law and social sciences should be among the first who try to understand, discuss and reassess the "new normal" that emerged after the pandemic. Humanity needs not just medical sciences but also social sciences to meet the pandemic's challenges, overcome the accompanying problems and navigate for a better future.

It was the first time that a conference of this scale organized by SDU has been held online. We are pleased to acknowledge the unrestrained interest and full support of the conference by the SDU's administration. Rector Dr Kuanysh Yergaliyev generously accepted an invitation to open the conference. Also, the opening speech was delivered by the Dean of Faculty of Law and Social Sciences, Dr Marat Akhmedi and Vice-rector Dr Ali Kocak.

The main aim of this conference was to provide a forum for communication between established and emerging scholars and experts in a vast range of research in law and social sciences. Seven prominent key-note speakers from Australia, India, Estonia, Spain, Malaysia, Kazakhstan shared their invaluable visions and perspectives: Professor Uli Shamiloglu from Nazarbayev University, Nur-Sultan, Dr Beate Josephi and Dr Penny O'Donnell from the University of Sydney, Professor C.Raj Kumar from O.P. Jindal Global University, India, José María de Dios Marcer from the Autonomous University of Barcelona, Dr Ferdous Azam from Management and Science University, Malaysia, Dr Abel Polese from Tallinn University of Technology, Estonia. In addition, it was gratifying that many papers from Poland, Iran, China, Pakistan, Uzbekistan and Kazakhstan were submitted to the conference.

Discussions were organized in three sessions: Law, International relations, Education and Human Rights during COVID-19 Pandemic. The dominant topics discussed at the conference ranged from the multidisciplinary and global issues like "the changing role of the state", "national security in the post-pandemic world" to more specific issues, such as "the experience of forced social isolation during lockdown", "remote education during the pandemic", "empowering women and children against domestic violence in the conditions of lockdown".

While it is impossible to name all those who gave their time, a special word of thanks must go to the Organizing Committee members. They had the onerous job of organizing the conference, deciding on and inviting the keynote speakers, assessing the submitted abstracts and evaluating papers. Praise is also deserved for the SDU's administration, who invested their time and efforts to make this conference successful. We believe that the conference served a useful purpose and will continue to be one of the important academic venues hosted by SDU and will attract both established and emerging scholars and experts worldwide.

*Dr Galym Zhussipbek,
Associate Professor
Department of Social Sciences
Suleyman Demirel University*

May 2021

ХАЛҚЫМЫЗДЫҢ ӨМІРІ МЕН ДЕНСАУЛЫҒЫ – ЕГЕМЕНДІ МЕМЛЕКЕТІМІЗДІҢ БЕРІКТІГІНІҢ КЕПІЛІ

Ағдарбеков Төкежан Ағдарбекұлы

*Академик, заң ғылымдарының докторы, профессор
Ахмет Ясауи атындағы халықаралық қазақ-түрік университеті
Түркістан, Қазақстан*

Жер жаһанға жоғары деңгейде қауіп төндірген пандемияға қарсы күрес бірнеше кезеңге бөлінді.

Қасым-Жомарт Тоқаев бірінші кезеңде, пандемияға қарсы күресудегі іс-шаралардың нақты жоспарын дайындады. Сол жоспарға байланысты, Үкімет осындай қыйын кезде туындайтын жағдайларды ескеріп, мемлекеттік органдардың қызметтерін пандемияға қарсы күреске арнайы бейімдеудің қажеттілігіне көңіл бөлді.

Әлемнің жаңа болмыс бітімінің қалыптасу кезеңінде реформаларға тың серпін беріп, осы бағыттағы Ұлт жоспарын және Бес институциональдық реформаны негізгі бағдарлама ретінде қабылдау қажеттілігін айтты.

Пандемия және дағдарыс кезіндегі мемлекеттік басқарудың жаңа үлгісі ретінде, бұл саладағы реформаларды іс жүзіне асырудың маңыздылығына көңіл бөліп, стратегиялық жоспарлау және реформалар агентігін құру туралы шешім қабылдады. Пандемия кезінде мемлекеттік қызметкерлердің басым бөлігі қашықтан жұмыс істеу режиміне көшірілді. Норма шығару мәселесі қайта қаралып карантин кезінде жұмысты тежеу мақсатында, төтенше жағдай режимін енгізіп, «Төтенше жарлық» шығару көзделді.

Жаңа кезеңдегі экономикалық дамуды басты жеті қағидатқа негіздеді.

Пандемиямен күрес жөніндегі кешенді бағдарламаға сәйкес, Үкімет нақты шектеулермен бейімді карантин әдістерін жергілікті аймақтардың ерекшеліктерін ескеріп енгізуді бастады. Пандемияға қарсы жедел шаралардың топтамалары қабылданды. Табыссыз қалған 4.5 миллионнан астам азаматтарға 42500 теңге мөлшерінде арнайы көмек берілді. Ал әлеуметтік саладағы және дағдарыс кезіндегі экономиканы қолдау мақсатында ұлттық қордан 1 триллион теңге берілді. Әлеуметтік төлемдерді индексациялауға арналған жұмыстар жалғасын тапты. 2023 жылға дейін, осы бағытта 1 триллион теңге қаржы бөлу жоспарланды.

Жаңа кезеңдегі мемлекетті басқарудың жаңа үлгісі негізінде, бұл саладағы реформаларды жүзеге асыру, қазіргі саясат пен шешім қабылдау жүйесіне, оларды орындауға арналған жауапкершілікке көзқарасты өзгерту көзделді.

Пандемия кезінде мемлекеттік басқару жүйесін күшейту мақсатында Президентке тікелей бағынышты Стратегиялық жоспарлау мен реформалар агентігі құрылды. Реформалар жөніндегі жоғарғы президенттік кеңес құрылды. Пандемия кезінде, мемлекеттік қызметкерлердің басым бөлігін қашықтан жұмыс істеу режиміне көшірді. Құқықтық саясат тұжырымдамасы негізінде заңнаманы өзгерту арқылы құқықтық регламенттеу деңгейлерінің арасындағы теңгерімді қамтамасыз ету тапсырылды. Осы інеттің салдарына байланысты мектеп оқушылары және студенттер уақытша қашықтан оқытуға көшірілді. Соған байланысты, қашықтан оқытудың тәсілі мен мазмұнын түбегейлі өзгертуге тура келгендігі белгілі. Дегенмен, бұрынғыдай сапалы білім беру үшін, қалыптасқан дәстүрлі оқыту тәсіліне көшудің тәртібін әзірлеу тапсырылды.

Пандемия кезінде дәрігер мамандығының өте қажеттілігін ескеріп, материалдық жағынан қолдау мақсатында және медицина қызметкерлерін ынталандыратын қосымша төлем үшін 150 миллиард теңге бөлудің қажеттілігі тапсырылды.

Азаматтардың қауіпсіздігіне кепілдік беретін және әлеуметтік-экономикалық дамудың міндеттерін табысты орындайтын мемлекетіміздің заң үстемдігін орнату тапсырылды. Пандемияға байланысты құқық қорғау органдарына жаңа талаптар қойылды. Төтенше жағдайлар министрлігін қайта құру тапсырылды. Сонымен қатар құқықтық мемлекеттің маңызды шарттарының бірі ретінде, әділ сот төрелігін құрып, соттың тәуелсіздігін қолдауды тапсырды. Сонымен бірге, адвокат пен прокурордың теңдігін қамтамасыз ету мен жергілікті полиция қызметінің тұтас реформасын жасау жоспарланды.

Екінші кезең, дүние жүзіне қауіп төндірген індеттің өзін зерттеп тексеруден басталады. Себебі, қауіпті індеттің қайдан шыққанын, қалай таралатынын және толық диагнозын білмей, емдеу жолын табу мүмкін емес екендігі белгілі болды.

2020 жылдың 4 наурызында Женевада өткен брифингте, бірінші рет Дүниежүзлік денсаулық сақтау ұйымының бас директоры Тедрос Аданом Гебреиесус COVID-19 вирусын «Пандемия» деп жариялаған.

COVID-19 індетінің адамнан-адамға жұғуына байланысты тез арада таралатындығы 2019 жылдың 8 желтоқсанында Қытайдың Ухань қаласында белгілі болған және сол жылдың аяғында вирусқа Коронавирус - деп арнайы ат беріліпті.

Коронавирус инспекциясының пайда болу себептері, симптомдары, диагнозы мен ем жасау тәсілдерін зерттеу қажеттілігі туындады.

Коронавирус инспекциясы, жұқпалы аурулардың басым аденогенді механизмі бар өткір инфекциялық патология РНҚ бар коронавирус туындаған. Коронавирусқа тән – жоғарғы тыныс жолдарының зақымдануы, жиі емес – ішек пен асқазанның ауыруы жатады.

Вирусқа қарсы арнайы ем жасауға алғашқыда вакцина жоқ болғандықтан дүние жүзіндегі барлық елдерде ғылыми медициналық зерттеулер қолға алынды. Мутацияға ұшырап адам ағзасында өмір сүруге бейімделген инфекциялар тек жануарларда болғандықтан зерттелмеген. Соған байланысты бірінші тәсілі -тез арада вакцина дайындалуға қажетті материалдарға, ауырған адамдардан вирустар жинау, олардан генетикалық материалдарды ажыратып алу керектігі қажет болды.

Екінші тәсілге - ауру тудыруға қабілетсіз өлі вирустың көшірмесін жасау. Бұл процесс ғалымдардың ойынша, кемінде екі жылға дейінгі уақытты алуы мүмкін. Сондықтан орны толмас өкінішке жол бермеу мақсатында вирусқа қарсы сақтандыру шаралары ұсынылды:

- 1) Қолды сабынмен немесе спиртпен жиі жуу.
- 2) Жөтелгенде ауызды мұрынды жабу.
- 3) Тұмауы бар адамдарға жоламау, қызу көтерілсе, жөтелсеңіз жедел жәрдем шақыру.
- 4) Ет базарына барғанда басқа заттарды ұстамау.
- 5) Тағамды әсіресе етті асықпай пісіру.

Еліміздегі коронавирусына қарсы күрес тек мемлекет белгілеген арнайы заң нормаларымен және әлеуметтік нормалармен іс жүзіне асырылатын болғандықтан, олардың ролі өте жоғары.

Әлеуметтік нормалар - адамдардың жеке мінез-құлқы мен қарым-қатынастарын реттеудің тарихи бекітілген формасы. Оның үш ерекшелігі бар: 1) қоғамдық маңызы бар іс-әрекеттерге ынталанудан шығады; 2) белгілі бір жүйеге сәйкес келетін, міндетті түрде орындалатын тәртіптің түрі мен шегін көрсетеді; 3) қоғамдық ұйғарымның (санкцияның) негізі болуы керек. Сондықтан әлеуметтік нормалар – адамдардың жеке мінез құлқы мен қарым-қатынастарын реттейтін тарихи бекітілген формасы болғандықтан еліміздегі қоғамдық

маңызы бар індетпен күресудегі іс-әрекеттерге адамдарды ынталандыруды, жұмыс істеу жолын белгілейді және осы жүйеге сәйкес келетін жағдайларды ескеріп, міндетті түрде орындалатын тәртіп жолдарын қолдайды. Ал құқық нормалары, коронавирусқа қарсы белгіленген іс шараларын шұғыл түрде жүзеге асыру мақсатында, тиісті полиция органдарының заңдылық күшіне сүйенеді.

Коронавирустың адам денсаулығына, өміріне қандай деңгейдегі әсері туралы мәселелер, күннен күнге көбейіп, проблемалар туғызуы мүмкін.

Үшінші кезең, нақты пандемияға қарсы шұғыл шаралар қолданылатын іс шаралардан басталды. Осыған орай, Қ.Ж. Тоқаевтың 16.03.2020 жылы ел халқына арнайы Үндеуі жарияланды. Онда Қазақстан аумағында төтенше жағдай енгізілді. Президенттің жанынан Мемлекеттік комиссия құрылып, оны басқаруды Премьер министрге тапсырды. Қоғамдық тәртіп қатаң бақылауға алынды, көпшілік қатынасатын іс шаралар тоқтатылды. Ірі сауда нысандарының жұмыстары шектеліп, азық-түлік дүкендері және базарлар өз жұмыстарын жалғастыратын болды. Ойын-сауық орталықтары, кинотеатрлар, көрмелер және жұмысшылар көп баратын басқа да орындар уақытша жабылды. Қазақстан аумағына кіруге және шығуға шектеу қойылды. Мемлекеттік шекара бойынша, өткізу бекеттерінде, вокзалдар мен әуежайларда санитарлық режим күшейтілді. Президенттің тапсырмасы бойынша Үкімет қорынан дәрі-дәрмек, тест жүйелерін және зертханаға арналған жабдықтарды сатып алуға қаражат бөлінді.

Үндеуде Қ.Ж.Тоқаев «Осы дағдарыстан абыроймен өтуіміз керек. Енгізілген шектеулерге әр азамат жауапкершілікпен қарауы тиіс. Әр адам барынша сақтанып, вирустың таралмауына ат салысуы қажет» деді.

Президент пандемияға қарсы халықаралық шараларға мән беріп, Еуразиялық одақпен Түріктілдес мемлекеттердің ынтымақтастық кеңесінің самиттің онлайн режимінде өткізді. Бүгінде жаңа коронавирустың таралуына байланысты әлем бойынша сақтық шараларына назар аударылып, Sputnik Қазақстан осы аурудың негізгі белгілері мен одан қорғану амалдарын ұсынды. Сырт елден келген адамдарды әуежайда арнайы тексеруден өткізу тапсырылды. Тұмауы бар адамдар арнайы ауруханаға жатқызылады. Денсаулық сақтау министрлігі алдын алу шараларын күшейтіп, 4 миллионға жуық бетпердеге тапсырыс берді. Бұдан бөлек ауырғандарды тасымалдауға арналған 30 капсула сатып алынды. Республика бойынша орналасқан инфекциялық ауруханаларда қосымша кереуеттер қойылды.

Республиканың мемлекеттік санитарлық бас дәрігері «Қазақстан Республикасының халқының қауіпсіздігін қамтамасыз ету туралы» қаулысында пандемия кезіндегі сақтандыру шараларына арнайы көңіл бөлді. Құқық қорғау органдарына карантиндегі жерлерді, ауырғандарды госпитальға орналастыру кезіндегі ауыру жұқтырғандарды жеке күзету тапсырылды.

Алматының халыққа қызмет көрсету орталықтарындағы коронавирустен сақтандыру күшейтілген режимде жұмыстарын жалғастыруда.

Шымкент ХЖҚО-да індетке қарсы залалсыздандыру жұмыстары жүргізілуде. Шымкент қаласы әкімдігінің тапсырысымен қызметкерлер бетперде тағып, есіктердің тұтқалары мен басқа да бұйымдар тиісті санитарлық химиялық тазартудан өткізілуде. Сондай-ақ, адамдардың аурудан қалай қорғануы туралы жұмысқа келушілерге арналған ақпараттық парақшалар ілінді. Талдықорғанда Қаз.Ақпарат – Алматы облысы медицина қызметкерлеріне С.Аспандиаров атындағы ҚазҰМУ ғалымдары коронавирус тақырыбына арналған оқу семинарын өткізді.

Түркістанда облыс әкімі елімізге төтенше жағдай режимінің сақталуын қамтамасыз етуге үздіксіз қызмет ететін ішкі істер органдарының қызметкерлерінің жұмысына оң баға

берді.Өңірде пандемияның алдын алу мақсатында кешенді қауіпсіздік шараларын қабылдады.Облыс шекараларында 35 блок-пост қойылды.Сондай-ақ басқа қалаларда,облыс орталығында пандемияға қарсы іс шаралар жүргізілуде.Облыста полиция департаментімен ҚР Қылмыстық кодексінің 274-бабымен коронавирус туралы жалған ақпарат деректері бойынша 7 қылмыстық іс қозғалды.Төтенше жағдай режиміндегі департаментке жүктелген міндеттер облыста қатаң бақылауға алынып,тиісті барлық шаралар атқарылуда.

Қ.Ж.Тоқаев халыққа жолдауында Индетпен күрес кезінде қызмет істеген «Дәрігерлерге, құқық қорғау органдарының қызметкерлеріне,әскери қызметкерлерге, еріктілерге, кәсіпкерлерге және осындай шақта бей-жай қалмаған барша азаматтарға шын жүректен алғыс айтамын.Сіздер айрықша табандылықтың және зор жауапкершіліктің жарқын үлгісін көрсеттіңіздер» - деді.

Пандемия дертіне қарсы күрестің үшінші кезеңіне – еліміздегі дәрігер ғалымдардың оперативтік еңбектерімен, адамдарды емдейтін жоғарғы дәрежедегі «Вакцинаның» өз елімізде өндіріле бастағандығы болды.

Президенттің нұсқауымен, осы жылдың басында отандық Вакцинаның екі миллион дозалық күші бар бірінші бөлігін шығару көзделді.Сонымен бірге, 2020 жылдың 22 желтоқсанында Ресейлік Вакцинаның «Спутник V» өндіріске жіберілді.

Алғашқы кездегі емдеуге жіберілетіндердің қатарына, ол ауруды жұқтыру қаупі жоғары: тұрғындар, дәрігерлер, мұғалімдер және күштеу органдарының қызметкерлері қамтылды. 29 қарашадағы бірінші және екінші кездегі клиникалық зерттеулердің нәтижелеріне байланысты «Вакцинаның» ең жоғарғы тиімділігі белгілі болды.Сондықтан Қ.Ж.Тоқаев отандық вакцинаның тиімділігін ерекше тексеріп қорғауды және оның тұрғынларға жетімділігін қамтамасыз етуді тапсырды. Qz COVID-in вакцинасының зерттеуден өтуіне байланысты 2,5 миллион адам тегін алуына мүмкіндік туды.

Осындай өте жоғарғы деңгейдегі, коронавирусқа қарсы іс шараларды қолданып, Президентіміз айтқандай дана халқымызға тән асыл қасиеттердің арқасында жеңіске жететінімізге күмән келтіруге болмайды.

ПАНДЕМИЯ КЕЗЕҢІНДЕ ҚР-НЫҢ ШЕТЕЛДЕГІ АЗАМАТТАРЫНЫҢ ҚҰҚЫҚТАРЫНА ҚАТЫСТЫ ПРОБЛЕМАЛЫҚ АСПЕКТІЛЕРІ

Есеркенова Мадина Бекболатовна

*М.С. Нәрікбаев атындағы KAZGUU Университеті,
халықаралық құқық мамандығының I курс магистранты
Нұр-Сұлтан қаласы, Қазақстан
maxoni_0103@mail.ru*

Аннотация. Осы ғылыми мақалада автор COVID – 19 жаһандық пандемиясы кезеңіндегі құқық саласында шетелдегі Қазақстан Республикасы азаматтарының алдында туындаған проблемалық аспектілеріне негіз береді.

Автор COVID – 19 жаһандық пандемиясы анықтаған проблемаларды тәжірибеде кездескен жағдайлармен салыстыра қарап, халықаралық заңнамаларда және ұлттық заңнама нормаларында бекітілген міндеттемелердің қазіргі таңда әлсіз жақтары, сонымен қатар, халықаралық деңгейде орындалмауы мүмкін деген қорытындыға келеді.

Автор пандемия кезінде Қазақстан Республикасы мен басқа елдердің шетелдегі азаматтарына көмек көрсету мақсатында ұсынған жағдайларды салыстыра келе, COVID – 19 жаһандық пандемиясы секілді қиын кезеңде шетелдегі азаматтарына тиімді көмек көрсетуге әзір дұрыс жолдары қарастырылмаған деген қорытындыға келеді.

Сонымен қатар, көптеген елдерде дискриминация (кемсітушілік) орын алған жағдайларды мысал ретінде келтіріп, оларды зерттей отырып, оның дүниежүзі бойынша кең таралуына COVID – 19 жаһандық пандемия әсер етті деген қорытындыға келеді.

Сондай – ақ, автор алдағы уақытта, яғни COVID – 19 жаһандық пандемия секілді дағдарыс орын алған уақытта, мемлекеттер тарапы шетел азаматтарының құқықтарын қорғау мақсатында кейбір іс – шараларды заңнамаға сәйкес орындауы тиіс деп есептейді.

Кілт сөздер: COVID – 19, халықаралық құқық, шетелдегі азаматтар, Қазақстан Республикасы, дискриминация, адам құқығы.

Кіріспе

COVID – 19 жаһандық пандемия әлемдік қауымдастық үшін нақты сынаққа айналды. Алғаш рет COVID – 19 инфекциясы 31 желтоқсан 2019 жылы Қытай Халық Республикасы Ухань қаласында тіркелген болатын (ВОЗ, 2020). 28 қаңтар 2020 жылы Женевада өткен брифингте Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымының өкілі Кристиан Линдмейер COVID – 19 инфекциясының таралу қаупін Қытай Халық Республикасында “өте жоғары” деңгейінде бағаланатынын бөліскен болатын (ВОЗ, 2020). Яғни, бұл тек коронавирус инфекциясының таралуының ең алғашқы көрсеткіші болып табылады. Себебі, жақын арада басқа мемлекеттерге де коронавирус инфекциясы таралып, дүниежүзі бойынша індет күш ала бастаған болатын. Сол себептен, көптеген елдер қатаң шаралар қолдануға мәжбүр болды (DW, 2020). COVID – 19 инфекциясы салдарынан әлем бойынша тек денсаулыққа қатысты қиындықтар және зардаптардан бөлек, экономика саласында, құқық саласында және тағы да басқа салаларда барлық адамзат алдында қиындықтар мен зардаптар туындаған болатын.

Соның ішінде, Қазақстан Республикасының елдегі азаматтарымен қатар шетелде жұмыс жасайтын, білім алатын немесе демалу мақсатында шетелге кеткен азаматтарға да қиын кезең болып табылады. Пандемия салдарынан көптеген елдер тарапынан шекаралардың жабылуы, халықаралық рейстерді тоқтатылуы, шетел азаматтарына территорияға кіруге тыйым салу, немесе елден шығуға тыйым салу секілді іс – шаралар орын алды (Danny Santos, 2020). Мұндай шаралар азаматтардың елге оралу құқығынан айыруға әкелді. Сонымен қатар,

шетелдегі азаматтардың жеткілікті өмір сүру мен денсаулық сақтау құқығының бұзылуыда орын алған болатын (Guofu Liu, 2020:1).

Кейбір елдерде пандемия кезінде COVID – 19 «шетелдік ауру» деген ұғым ретінде жарияланып (United Nations, 2020:10), шетел азаматтарына және азиялық тектегі азаматтарға қарсы шабуылдар, қудалау, жұмыс орындарында дискриминацияның орын алуы, бұқаралық ақпарат құралдарында дискриминацияның орын алуы азаматтардың заңсыз дискриминацияға ұшырауына алып келді (Объединенные нации права человека, 2020:4).

Жоғарыда көрсетілген жаһандық пандемия кезіндегі проблемаларды қарастыра отырып, осы мақаланың **мақсаты** болып ҚР-ның шетелдегі азаматтарының құқықтарын қорғаудағы міндеттемелеріне талдау жүргізу және адам құқығын қорғау саласында пандемия кезінде анықталған проблемаларды шолу, басқа мемлекеттер тарапынан пандемия кезінде анықталған проблемаларды шешу жолдарына қарастыру, Қазақстан Республикасы тарапынан көрсетілген көмек құралдарымен салыстыру және талдау арқылы анықталған проблемалардың шешімін табу жолдарын ұсыну болып табылады.

Шетелде өз азаматтарының құқықтарын қорғау саласында мемлекеттің міндеттемелері

Шетелдегі Қазақстан Республикасының азаматтары мемлекетпен қорғалады: Қазақстан Республикасының Конституциясы 2-ші бөлім, 11-ші бапқа сәйкес *«Республика өзінің одан тыс жерлерде жүрген азаматтарын қорғауға және оларға қамқорлық жасауға кепілдік береді»* делінген (ҚР Конституциясы, 1995). Көрсетілген бапты бекіте отыра, мемлекет шетелдегі өз азаматтарының құқықтарын қорғауды жүзеге асыруға міндетті болып табылады. Сонымен қатар, Қазақстан Республикасының Консулдық жарғысына сай, Қазақстан Республикасының консулдық қызметі шетелдегі Қазақстан Республикасының азаматтарының құқықтары мен мүдделерін қорғауды қамтамасыз ететін Қазақстан Республикасының дипломатиялық қызметінің бір бөлігі болып есептеледі (ҚР Консулдық жарғысы, 2016:11 бап). Сол себептен шетелдегі азаматтардың форс – мажор жағдайлары салдарынан қиын жағдайға тап болғанда, көмекке жүгінетін орны Қазақстан Республикасының консулдық мекемелер және дипломатиялық өкілдіктер болып табылады.

Жаһандық COVID – 19 пандемиясы секілді форс - мажор жағдайлары салдарынан қиын жағдайға ұшыраған, яғни өмір сүруге қаражаты болмауы немесе Қазақстан Республикасының азаматтары тарапына құқықбұзушылық әрекеттердің болуы секілді жағдайларға қатысты Қазақстан Республикасының консулдық мекемелері шаралар қабылдау бойынша іс-шараларды іске асыру (ҚР Консулдық жарғысы, 2016:20 бап), барлық заңды құралдар мен және әдістермен қорғау Қазақстан Республикасының консулдарының функциялары болып табылады (ҚР Консулдық жарғысы, 2016:5 бап). Сонымен қатар Қазақстан Республикасының консулдық мекемелер шетелдегі Қазақстан Республикасының азаматтарының бұзылған құқықтарын қалпына келтіруді жүзеге асырады (ҚР Консулдық жарғысы, 2016).

Сонымен қатар, Вена Конвенциясының 5 – ші бабына сай консулдық функцияларының бірі болып, болу мемлекетінде азаматтардың, жеке және заңды тұлғалардың мүдделерін қорғау болып табылады. 1963 жылғы консулдық қатынастар туралы Вена Конвенциясына Қазақстан Республикасы 1993 жылы 31 наурызда Жоғарғы Кеңесінің қаулысымен қосылған болатын (ПВ РК, 1993). Осы Конвенцияға қосыла отырып, мемлекеттер тарапынан өз аумағында басқа мемлекеттердің консулдық мекемелерін құруына келісім берген болатын. Және олардың тағы да айта өтетін функциялары болып, табиғи апаттар секілді төтенше жағдайлар кезінде немесе COVID – 19 жаһандық пандемиясы секілді дағдарыстар орын алғанда көмек көрсету табылады. Ондай көмекті Қазақстан Республикасының шетелдегі азаматтары, яғни туристер, студенттер және еңбек мигранттары пайдалана алады. Екі негізгі көмек түрлеріне тоқталатын болсақ, олар: материалдық – техникалық көмек, мысалға өз еліне қайта оралуды қалай жүзеге асыруға болатындығы туралы ақпараттарды алу болып табылады; және екінші көмек түрі ол қосымша қаржылай көмек. Яғни, қаржылық ресурстарының азаю

салдарынан немесе болмауы салдарынан елге қайту үшін несие ретінде берілетін қаржылай көмек түрі болып табылады (COVID-19 Analytical Snapshot #4, 2020).

Шетелдегі ҚР азаматтарының құқықтарын қорғау саласында пандемия анықтаған проблемалар

COVID – 19 жаһандық пандемиясы кезінде ҚР азаматтары короновирус инфекциясы анықталған елдерде және өзге де елдерде туристер қатарында болған болатын (Дмитрий Покидаев, 2020). Қазақстан Республикасының Сыртқы істер министрі Мұхтар Тілеубердінің 2020 жылдың наурыз айының басында бөліскен мәліметі бойынша, жаһандық пандемия кезінде короновирус инфекциясы тіркелген елдерде тоқсан бес мың Қазақстан Республикасының азаматтары болған. Жеке-жеке елдерге тоқталып өтсек, Америка Құрама Штатында қырық мың азамат болған, отыз бес мың азамат Оңтүстік Корей мемлекетінде тіркелген, бес мың бір жүз азамат Біріккен Араб Әмірліктерінде тіркелген, Германияда бес мың, Ұлыбританияда үш мың, Италияда мың сегіз жүз азамат тіркелсе, Францияда мың азамат болған. Сонымен қатар, Мысырда екі мың екі жүз қырық алты қазақстандық турист, Таиландта төрт жүз алпыс алты адам, Үндістанда екі жүз он алты адам және Мальдивте екі жүз қырық төрт Қазақстан Республикасының азаматтары болған. Және осы ақпарат көзіне сәйкес, жоғарыда аталып өткен азаматтардың көбісі студенттер, еңбек мигранттары және олардың отбасылары, туристер және кәсіпкерлер болып табылады (Дмитрий Покидаев, 2020). Осы шетелдегі ҚР азаматтарына қатысты пандемия кезінде өзге ұлт өкілдерінен немесе болу мемлекетінің азаматтары тарапынан да құқықбұзушылық орын алған болатын.

Қазақстан Республикасының азаматтарының елге оралу құқығынан айырылуы

Солардың бірі болып, ҚР азаматтарының елге оралу құқығынан айыруы болды. Короновирус инфекциясы салдарынан көптеген елдер өз азаматтарын қорғау мақсатында шекараларын жауып, халықаралық рейстерді тоқтатуды жөн деп санады (Samantha Kiernan and Madeleine DeVita, 2020). Дегенмен бұл шаралар шетел азаматтарының құқықтарын бұзуға әкеліп соқты. Құқықбұзушылықтың бір аспектісі ретінде, жоғарыда көрсетіліп өткен, халықаралық рейстерді тоқта тұруы болып табылады. *ИОМ (ХКУ) COVID – 19 сапарларына шектеулер туралы базасының 2020 жылғы 6 тамыздағы жағдай бойынша мәліметтеріне сәй*, жалпы алғанда 219 ел, аумақтар немесе аудандар сапарларға 80884 шектеулер енгізген болатын (ИОМ, 2020). Осы аспектіге тығыз байланысты тағы бір мәселе, қол жетімді рейстер санының күрт төмендеуі, сонымен қоса әуе билеттерінің қымбаттауы болып табылады. Мысал ретінде, COVID – 19 жаһандық пандемиясы кезінде ҚР жүзден астам азаматтары Таиланд, Индонезия және тағы да басқа елдерде жоғарыда көрсетілген проблемаларға байланысты шетелде қалып қойды. ҚР шетелдегі азаматтарының қаржылық қиындықтары салдарынан, сонымен қоса алдын – ала сатып алынған билеттердің жарамсыз болып қалу себебінен, мемлекет ұсынып отырған эвакуациялық рейс, бір орын 1000 долларға дейінгі төлем жасау қиындыққа әкелген болатын (Шолпан ОРАЗБЕКОВА, 2020). Бұндай жағдайға Қазақстан Республикасының Сыртқы істер министрлігі шетелге демалу мақсатында кеткен Қазақстан Республикасының азаматтарының демалыстың соңғы күніне дейін шара қолданбағандығына тоқталып, оларға елге оралуға көмек ретінде “эвакуациялық” рейстердің бөлінгендігімен бөліскен болатын. Сонымен қатар, пандемия кезінде шетелде қалған Қазақстан Республикасының барлық азаматтары, қай елде болмасын өз қаражаты есебінен келгені жайлы мәлімдеп, өзге, әзір елге оралмаған азаматтарға да бюджеттен қаржы бөлінбейтіндігі және мемлекет көмек ретінде жіберілген “эвакуациялық” рейстерге азаматтарға өз есебінен оралуды хабарлаған болатын. Дегенмен, пандемия кезінде шетелде болған Қазақстан Республикасының азаматтары “эвакуациялық” рейстердің бағасы төрт жүз доллар мен мың доллар аралығында тұратындығы, әрі алдын ала алынған билеттерінің жарамсыз болып қалуы, ақшалай қаражаттарының жеткіліксіз болуына сүйене отырып, мемлекет көмек ретінде жіберіліп отырған “эвакуациялық” рейстерге билетті жоғарыда аталып өткен қиындықтар

садарынан ала алмайтындығын жеткізген болатын. Сонымен қоса, елге қайту мүмкіндігі жоқ Қазақстан Республикасының азаматтары шетелде қаражаттын жоқтығынан әртүрлі жағдайда өмір сүруге мәжбүр екенін мойындаған болатын. Және де көрші Ресей елшілігі тарапынан көмек ретінде тұрғын үй бөлінгендігімен бөліскен болатын (Шолпан ОРАЗБЕКОВА, 2020).

Жоғарыда көрсетілген жағдай тек Қазақстан Республикасының азаматтарының алдында туындаған жоқ. Яғни өзге мемлекеттердің азаматтарының алдында елге қайту қиындықтары туындаған болатын және ондай жағдай көптеген елдерде орын алғанын айта өту керек. Мысалы, пандемия кезінде мыңдаған украиндық туристер шекаралардың жабылуы немесе әуе ұшақтарының, рейстерінің тоқтатылуы салдарынан, кем дегенде он бес елдерде қалуға мәжбүр болған болатын. Туристердің негізі елге оралуға билеттері болғанымен, пандемия салдарынан көптеген елдердің тез арада шекараларын жабуы және рейстердің тоқтатылуы бөгет болды. Украина туристері Норвегияда, жүзден астамы Шри – Ланкада, Египетте он бес мың турист, Түркияда, Ресейде және көптеген басқа да мемлекеттерде болған болатын. Тағы айтып өтетін жағдай, ол Украина Сыртқа істер министірлігі барлық шетелде қалған Украина азаматтарын бір апта аралығында жеңілдікті бағамен эвакуациялық рейстер ұйымдастыру арқылы елге қайтаруға уәде берген болатын. Дегенмен, Қазақстан Республикасы министірлігі ұсынған эвакуациялық рейс секілді билеттің бағасы әдеттегі бағадан қымбат болып келетіндігі анықталды (Иван Гребенюк, 2020).

Ресей Федерациясының пандемия кезінде шетелде болған азаматтарына қатысты бөлінген көмек және басқа жағдайларға тоқталып өтетін болсақ, Қазақстан Республикасы және Украина тарапынан көрсетілген көмек жолдарын байқауға болады. Дегенмен, зерттеу барысында өзге, азаматтарға тиімді де көмек жолдары жүзеге асырылғанын байқауға болады. Ресей Федерациясының он мыңдаған азаматтары пандемия кезінде жоғарыда бірнеше рет айтылып өткен проблемалар салдарынан шетелдерде, атап айтсақ Үндістанда, Таиландта, Грецияда, Панамада, Филиппинде, Перуде және тағы да басқа көптеген мемлекеттерде қалып қойған болатын. Өз азаматтарын шетелден елге қайтару мақсатында жоғарыда аталып өткен мемлекеттер тәрізді Ресей Федерациясында эвакуациялық рейстерді тағайындаған болатын, бірақ билет құны азаматтарға тиімсіз болғандықтан, өзге де көмек жолдарын қарастырған болатын. Солардың бірі, Америка Құрама Штаттарындағы Ресей Федерациясының Елшілігі Нью – Йорк қаласында қаражаттары жеткіліксіз болғандықтан, әрі әуе жолдарының жабық болу салдарынан қалған азаматтарға қаржылай қонақ үйде тұруға көмек көрсетіп отырған болатын. Бірақ, кейін Америкадағы отандастарының үйлерінде тұруға рұқсат алып, қонақ үйден көшірілген болатын. Яғни, бұл жерден Ресей Федерациясы Елшілігі тарапынан қаржылай көмек, кейін тағы да басқа көмек жолдары қарастырылғанын байқауға болады. Алайда, Қазақстан Республикасы Елшілігі тарапынан эвакуациялық рейстерден бөлек көмек көрсетілгені айтылмаған (настоящее время, 2020).

Сонымен қатар, Ресей Үкіметі тарапынан пандемия салдарынан өз бетінше елге оралудың мүмкіншілігі жоқ шетелдегі азаматтарына көмек көрсету тәртібін бекіткен болатын. Көмек ретінде Сыртқы істер министрі бес жүз миллион рубль бөлген болатын. Бұл көмек түрі он алтыншы наурыздан отыз бірінші мамырға дейінгі аралықта елге қайтуға алынған билеттері бар азаматтарға ғана қарастырылған болатын (Владимир Кузьмин, 2020). Қаржылай көмекті шетелдегі азаматтарға, оның ішінде ересек адамдарға тәулігіне 2,4 мың рубль және жасы 14-ке толмаған балаларға күніне 1,6 мың рубль жеке карталарына аударылатын болатын. Бұл қаржылай көмек аса көп мөлшерде болмаса да, әрі тек белгілі бір уақыт аралығындағы билеттері бар азаматтарға арналғанымен, біріншіден тәулігіне бөлінген қаражат күнбе күнгі қажетті тауарларға жеткілікті болып табылады; екіншіден, Қазақстан Республикасында немесе Украинада секілді елдермен салыстырып қарағанда, Ресей Федерациясы шетелдегі азаматтарына тек эвакуациялық рейстермен шектелмей, бірнеше көмек түрлерін ойластырғанын көрсетеді (Евгения Котляр, 2020).

Ұқсас жағдай басқа мемлекеттерде де орын алып, мемлекет тарапынан тегін көмек ала алмағандықтан, азаматтар шетелде қалуға тура болды. Жоғарыда көрсетілген мәселе Жаңа

Зеландия тұрғыны алдында туындауының салдарынан, отбасын мемлекет ұсынған бағасы қымбат рейспен жіберіп, өзіне шетелде қалуға мәжбүр болды (Jordan Bond of RNZ, 2020).

Яғни, жоғарыда көрсетілген азаматтардың алдында туындаған қиындықтарды толықтай шешу көптеген мемлекеттер тарапынан мүмкін емес екендігін айқындайды. Жаһандық пандемия секілді дүниежүзі бойынша тараған дерттің адам құқықтарына әкеліп соққан қиындықтары көптеген елдің, соның ішінде Қазақстан Республикасының пандемия секілді жағдайларда шетелдегі азаматтарының құқықтарын толықтай қорғау мүмкіндігі жоқ екені мәлім болды.

Қазақстан Республикасының Үкіметі тарапынан пандемияға дейін шетелде елге оралуы қиын болған азаматтарға көмек көрсету шараларын қарастыратын болсақ, 2016 жылы шетелде туроператорлардың кінәсінен елге қайту қиындаған немесе мүмкін болмаған азаматтарға елге қайтару мақсатында көмек қоры құрылатының хабарлаған болатын. Бірақ, бұл көмек тек қана туристерге, оның ішінде туроператорлардың кінәсі болған жағдайда ғана көрсетілетінін айтып өткен жөн (КТ, 2016). Яғни, пандемия кезінде немесе басқа да кезде жұмыс бабымен шетелде болған немесе оқуда болған Қазақстан Республикасының азаматтары, сонымен қатар туроператорсыз демалысқа кеткен шетелдегі азаматтар тарапына қатысты көмек жолдары көрсетілмегенін байқауға болады.

Ресейдегі шетелдік студенттерінің жағдайына COVID – 19 жаһандық пандемиясы қандай әсер тигізгенің зерттеу мақсатында анонимді сауалнама жүргізілген болатын. Сауалнаманың нәтижесіне сай, шетел студенттеріне аса әсер еткен қиындықтардың бірі болып елге, үйлеріне оралуының мүмкін болмауы болып табылды. Келесі тұрған қиындықтар қатарында қаржылық жағдайының нашарлауы және азық-түлікке және дәрі – дәрмекке қол жетімділіктің болмауы анықталды. Бұл сауалнама 2020 жылдың мамыр айында өткізілген болатын (Yulia E. Pletneva, Galina N. Ochirova, 2020). Қазақстан Республикасының Ресей Федерациясындағы Ешлігінің ресми сайтында жарияланған мағлұматқа сай, 2019 және 2020 жылдар аралығында Ресейдің көптеген жоғарғы оқу орындарында Қазақстан Республикасының жетпіс төрт мың студенттері білім алған (Посольство РК, 2020). Яғни, пандемия кезінде Ресейде Қазақстан Республикасының көптеген студенттерінің болғанын байқауға болады.

Мемлекет адам құқықтары құқығына сай, елге қайтып оралу құқығын қамтамасыз ету мақсатында шектеулер енгізу кезінде қажетті көмек көрсетуге кепілдік беруі тиіс. Сонымен қатар, азаматтарын шетелде мәжбүрлі түрде қалдырмауға, әсіресе COVID – 19 жаһандық пандемиясы секілді қиын кезеңде, ықпал жасау керек (Guofu Liu, 2020).

ҚР Конституциясы 21-бап, 2 бөліміне сай *«Әркімнің Республикадан тыс жерлерге кетуіне құқығы бар. Республика азаматтарының Республикаға кедергісіз қайтып оралуына құқығы бар»* деп бекітілген (ҚР Конституциясы, 1995). Сонымен қоса, Азаматтық және саяси құқықтар туралы халықаралық пактіні қарастыратын болсақ, 12-бап 2 тармағына сай: *«Әр адам кез-келген елден, соның ішінде өз елінен кетуге құқылы»* делінген (МППШ). Азаматтардың елге қайта оралу құқығы барлық құқықтардың арасында ең даусыз, әрі халықаралық құқықта аз талқыланатын құқық болып есептеледі (SYMPOSIUM ON COVID-19). Яғни, COVID – 19 жаһандық пандемиясы кезінде шетелдегі азаматтардың көптеген елдердің шекараларының жабылуы салдарынан адамның негізгі құқықтарының бірі - өз мемлекетіне оралу құқығынан айырылуы орын алғанын айқындайды (Guofu Liu, 2020).

Қазақстан Республикасы азаматтарының жеткілікті өмір сүру мен денсаулық сақтау құқығының бұзылуы

Дегенмен, мемлекетте «Қамқор» қоры құрылып, COVID – 19 жаһандық пандемиясы кезінде шетелдегі ҚР азаматтарын елге қайтару мақсатында рейсттер ұйымдастырылып, елге 5913 ҚР азаматтарының оралуына ықпал етті (спутник, 2020). Соған қарамастан, өз еліне қайта оралу құқығы толығымен қорғалған жоқ. Кейбір мемлекеттер толықтай шекараларын жауып, шығу рәсімдерін қиындатты. Осындай жағдайға Үндістанға саяхатқа кеткен ҚР-ның 76-ы

азаматтары ұшыраған болатын. Үндістан барлық әуе, құрлық және теңіз көліктеріне тыйым салғанымен қоса, өнімдерге, дәріханалар мен ауруханаларға қолжетілімділіктің болмауы ҚР азаматтары үшін апатты жағдай болып есептелінді (спутник, 2020). Сол себептен, шекараның жабылуы Үндістандағы ҚР азаматтарының жеткілікті өмір сүру деңгейі құқығы мен денсаулық құқығының бұзылуына себеп болып табылады.

ДДСҰ Жарғысына сай: *“Әрбір адам лайықты өмір сүруге ықпал ететін денсаулықтың ең жоғары қолжетімді деңгейіне құқығы бар. Әрбір адам, оның әлеуметтік немесе экономикалық мәртебесіне қарамастан, өзіне қажетті медициналық көмекке қол жеткізе алуы тиіс.”* Сонымен қатар, осы бапқа ұқсас мәтін Экономикалық, әлеуметтік және мәдени құқықтар туралы халықаралық пактісі 11 бап 1-ші тармағында орын алған. Яғни, айтылып өткен бапқа сай, *әрбір адам жеткілікті өмір сүруге құқылы*, әрі 12- бап 1-ші тармағына сай, *әрбір адамның дене және психикалық денсаулығының ең жоғары қолжетімді деңгейіне құқылы* екендігі бекітілген (Пакт, 1966).

Денсаулық сақтау құқығына сай өнімдерге, медициналық өнімдерге жеткілікті қолжетімді мөлшерде болуы қажет, сонымен қоса, ешқандай кемсітусіз, әрі қолайлы, сапалы барлығына қолжетімді болуы тиіс (Органы по правам человека, 2000). Яғни, COVID – 19 жаһандық пандемиясы кезінде шетелдегі ҚР азаматтарының негізгі құқықтары болып табылатын жеткілікті өмір сүру құқығы мен денсаулыққа құқығы бұзылғаны байқалады.

Guofu Liu өз еңбегінде, халықаралық ынтымақтастықтың маңыздылығын мойындай отырып, мемлекет жеткілікті өмір сүру деңгейі мен денсаулық құқығын қамтамасыз ету үшін тиісті шаралар қабылдау керек деп тұжырымдайды. Сонымен бірге, шығу мемлекеті мен қатар болу мемлекеті тарапынан шетел азаматтарына тиісті көмек көрсетілуі тиіс. Себебі, медициналық көмекке қол жетімділіктің болмауы COVID – 19 жаһандық пандемиясының таралуына әсер етеді. Сол себептен, COVID – 19 жаһандық пандемиясын болдырмау немесе алдын алу мақсатында жеткілікті өмір сүру құқығы мен денсаулыққа құқықты қорғауға күш салу керек (Guofu Liu, 2020).

Қазақстан Республикасы азаматтарының заңсыз дискриминацияға ұшырауы

COVID – 19 жаһандық пандемиясы кезінде тағы да бір, бірақ өте күрделі проблема анықталған болатын. Коронавирус инфекциясы Қытай Халық Республикасы Ухань қаласында алғаш табылғандықтан, өзге ұлттар тарапынан, тіпті саяси көшбасшылары тарапынан да азиялық типтегі адамдарға, шетелдіктерге дискриминация орын алған болатын. Көптеген елдер арасында коронавирус инфекциясы «қытай вирусы» немесе «шетел вирусы» деп аталып, шетелдіктерге, азиялық типтегі адамдарға вирустың таралуы үшін айып тағылып, сол тұлғаларға шабуылдар жасалған болатын.

Бұл туралы “Human Rights Watch” зерттеушілерімен COVID-19 және адам құқықтары туралы виртуалды дөңгелек үстелінде де талқыға алынған болатын. Коронавирус инфекциясының бастапқы шығу кезеңдерінде шетелдіктерге және басқаларды, яғни өз ұлтынан бөлек немесе сол жердің тұрғыны болып саналмайтын адамдарға нәсілшілдік, ксенофобия және дискриминация орын алып, кінәлаулар жиі орын алғаны туралы, сонымен қоса азиялық тектес адамдардың нәсілшілдік шабуылдарының құрбаны болуы жайлы мағлұматты қайдан алдыңыз деген сұрақ және оның болу салдары неде деген сұрақ туындаған болатын. Бұндай сұраққа жауап беру барысында белгілі тұлғалардың кейбір қателіктері кесірінен дискриминацияның өршуіне әкеліп соққаны жайлы пікірлер айтылған болатын. Яғни, Америка Құрама Штатының президенті Дональд Трамп азиялықтар тарапына дискриминацияның орын алуына қарамастан, “Қытай вирусы” терминін қолдануы, сонымен қоса мемлекеттік хатшы Майк Помпеоның “Ухань вирусы” терминін қолдануы Қытай ұлты секілді көрінетін барлық адамдарға және азиялық тектестерге қатысты нәсілшілдік сипаттағы жалған ақпараттар таралуына ықпал етті делінген. Азиялықтарға және шетелдіктерге жалған жала жабу және дискриминацияның орын алуы, шынайы орын алып жатқан пандемияның, оның адам өміріне әкелетін үлкен зардаптарға қарағанда маңызды болып саналды. Және

жауабының сонында белгілі адамдар тобына сілтеу, пандемияға қарсы тұруда тиімді әрекет етуден алшақтатады деп тұжырымдайды (Joseph J. Amon and Margaret Wurth, 2020).

Халықаралық қоғамдастық БҰҰ – ның ресми құжаттарына сай, кемсітушілікпен күресте ынтымақты, әрі ортақ адамгершілікті ұстану керек. Яғни, мемлекеттің лауазымды тұлғаларының немесе көшбасшыларының пікірлері вирустың пайда болуына немесе таралуына, белгілі бір ұлтты кінәлауға немесе оларға жауапкершілікті жүктеуге арналмауы тиіс. Керісінше, COVID – 19 жаһандық пандемиясы кезінде шетелден оралған азаматтарға әлеуметтік қорғау ұйымдастырып, дискриминацияға ұшыраған адамдардың құқықтарын заңға сәйкес қорғауды қамтамасыз етуі тиіс (International Covenant on Civil and Political Rights).

БҰҰ Бас хатшысы Антониу Гутерриш саяси көшбасшыларды әлемдік бірлікті қалыптастыруға, білім беру мекемелерін цифрлік сауаттылықпен жұмыс жасауға, бұқаралық ақпарат құралдарын халықаралық құқығына сай нәсілшіл немесе кемсітушілік секілді зиян мазмұндарды әлеуметтік желіде таратпауға және жоюға, азаматтық қоғамды сыйластық тұрғысынан дамытуға шақырған болатын. Оның пікірінше, COVID – 19 жаһандық пандемиясымен күресу кезінде адамдарды қорғауға, стигматизацияны тоқтатуға міндеттіміз. Сонымен қоса, *өз қоғамдарымыздың жеккөрушілік вирусына қарсы иммунитетін күшейту, әрі оны тоқтату үшін қолдан келгеннің бәрін жасауға* шақырады (АНТОНИУ ГУТЕРРИШ, 2020).

Коронавирус инфекциясы жасқа, ұлтқа, жынысына, дініне және тағы да басқа адамдардың өмірлік статусына қарамастан жұғады. Вирус ешкімді дискриминацияға салмайды, дәл солай өзге ұлттарға немесе шетелдіктерге дискриминация вирусына қарсы тұрарда орын алмауы тиіс. Мемлекет әр азаматтың вирустан қорғалуын қамтамасыз ету үшін жауап береді. Сонымен қоса, пандемия аяқталған кезде дискриминацияның сақталуын болдырмауға міндетті (Human Rights, 2020).

Азаматтық және саяси құқықтар туралы халықаралық пактісі 2-бап 1-ші тармағына сай, *«әрбір мемлекет өзінің аумағы шегіндегі және оның юрисдикциясындағы барлық адамдарға, олардың өмірлік статусына айырмашылықсыз Пактіде танылған құқықтарды құрметтеуге және қамтамасыз етуге міндетті»* делінген. Бұдан басқа, АСКХП – ның 20 бабының 2 – тармағына сәйкес, *«кемсітушілікке, дұшпандылыққа итермелейтін кез - келген ұлттық, нәсілдік немесе діни өшпенділікті насихаттауға заңмен тыйым салынады»* деп бекітілген (МППП, 1966). Және тағы бір дискриминацияға қарсы бап, АСКХП – ның 26-бабында орын тапқан. Көрсетілген бапқа сай, *«барлық адамдар заң алдында тең және ешқандай кемсітусіз заңды тең қорғалуға құқылы, сонымен қоса, дискриминацияның кез – келген түрі заңмен тыйым салынған болуы тиіс»* деп бекітілген (МППП, 1966).

Жоғарыда аталған заңдарға сүйене отырып, ҚР азаматтары азияттық нәсіл болып саналатындықтан, әрі Қытай Халық Республикасының азаматтарына ұқсастығы салдарынан, сонымен қоса, шетелдіктер қатарында болғандықтан, COVID – 19 жаһандық пандемиясы кезінде өзге ұлттар немесе елдер тарапынан дискриминацияға ұшырауы және Халықаралық құқықтың орындалмауы орын алған болатын.

Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымы атап өткендей, COVID – 19 жаһандық пандемиясы кезінде дискриминацияға ұшыраған топтарға қолжетімді медициналық қызметтің көрсетілмеуі, оларды осал болып көрсетеді, әрі коронавирусымен күресу шараларының тиімділігінің төмендеуіне әкеледі делінген (Объединенные нации права человека). Пандемия әлемге әйгілі болған уақыттан бастап, бұқаралық ақпарат құралдарының мәлімдеуінше көптеген дискриминация себебінде азияттықтарға қарсы құқықбұзушылықтар орын алды. Құқықбұзушылықтар: Ұлыбританияда Сингапурлық студентке қарсы шабуыл (BBC NEWS, 2020), Шығыс Азия тұрғынына қарсы шабуыл мен ұрлық қылмысы (Nosheen Iqbal. 2020); АҚШ – та Оңтүстік Корея азаматына қарсы мемлекеттік қызметкер тарапынан күш көрсетілуі (abc7, 2020); Африкада қытайлықтарға қарсы ашық түрдегі дискриминация (Salem Solomon, 2020); Франциядағы азиялықтарға қарсы интернет желісінде орын алған дискриминациялар (BBC. 2020), және тағы басқа көптеген азиялықтарға және шетелдіктерге қарсы әлем бойынша дискриминация орын алған болатын.

Пандемия кезінде орын алған дискриминацияға қосымша мысал ретінде, Оңтүстік Корея және Жапония мемлекеттерінде тамақтанатын орындарға «қытайлықтарға кіруге болмайды» немесе «қытай тілінде сөйлесуге болмайды» деген жазбалар пайда болды. Және Ұлыбританиядағы қытайлық азаматтың қасында отырған тұлға ұлтың байқаған соң қашып кетуі. Немесе, жоғарыда айтып өткен мысалдардан да ауыр дискриминация азиялықтарды дәріханаларға кіргізбеу (European Union Agency, 2020), және вирус таратушы деген ұғыммен ұрып соғу да орын алған болатын (Quentin Fottrell, 2020). Германияда Мюнхен жергілікті тұрғынына дезинфекциялық құралды шашып, Корона деп қорқытуға дейін барған. Лондонның Оксфорд көшесінде Сингапурдың тумасы Джонатан Макка белгісіз адамдар тобы тарапынан шабуыл жасалып, коронавирус деп кінәлап, дерттің өз елінде көргісі келмейтіндігі жайлы ашық түрде айтып соққыға алғанда жағдайлар орын алған болатын. Жоғарыда айтылып өткен оқиғаларға жауап ретінде және дискриминацияны тоқтатуға амал іздеу мақсатында әлеуметтік желіде азиялықтар және шетелдіктер #менвирусемеспін атты флешмобын таратқан болатын (Русская служба «Голоса Америки», 2020). Осындай жолмен әлем бойынша көмек сұрауға мәжбүрлі болды деуге де болады. Сонымен қоса, осы флешмобтың дүниежүзі бойынша тарауы дискриминацияның дүниежүзі бойынша орын алатындығын айқындай түсті. Басқа адамдардың ксенофобиялық салдарынан, яғни, шетелден келген 36 жастағы Бангладеш тұрғыны, өзің коронавирус жұқтырдым деген шешімге келіп, өз – өзіне қол жұмсаған болатын. Өкінішке орай, жәбірленушіде коронавирус инфекциясының болмағаны мәлім болды (Mohammed A. Mamuna and Mark D. Griffiths, 2020).

COVID – 19 жаһандық пандемиясы кезінде орын алған дискриминацияға ұқсас жағдай, 2014-2015жж. Батыс Африка, Гвинеяда «Эбола вирусы» кезінде де орын алды. Көптеген Африкалықтарға қатысты жұмыста, мектепте және жұмысқа барар жолда Эбола вирусына байланысты кемсітушіліктер орын алды. Нью-Йорктегі мектепке 11 жастағы Сенегалдан келген Амаду мен оның 13 жастағы ағасы Папаны «Эбола безгегі» деп кемсітіп, ұрып-соққан болатын (L. Lin, B. J. Hall, L. C. Khoe, and A. B. Vodomo, 2020). Тағы да денсаулық дағдарысы «АИТВ» инфекциясын жұқтырған Кения, Оңтүстік Африка, Филиппинде және АҚШ-та өмір сүретін адамдарға қатысты ұқсас дискриминация орын алған болатын. Олар медициналық көмек алу құқығынан айырылып, жұмысқа орналасу немесе мектепке бару шаралары, дискриминация салдарынан қол жетімсіз болды (Human Rights Watch, 2020).

Біріккен Ұлттар Ұйымы елдерді COVID – 19 жаһандық пандемиясымен күресте адам құқықтарын «ерекше» сақтауға шақырған болатын (UN News, 2020). Дегенмен, қазіргі кездегі коронавирус инфекциясы салдарынан орын алған адам құқығына қарсы дискриминацияларға, әрі «Эбола» вирусы кезінде орын алған дискриминацияға сүйене отыра, қазіргі таңда дискриминацияны болдырмайтын немесе алдын алатын заңдардың әлсіздігін байқауға болады.

Қорытынды

Әрбір елдің COVID – 19 жаһандық пандемиясымен күресте қолданатын әрекеттері адам құқығына үлкен қауіп төндірумен қатар, негізгі құқықтарының бұзылуына алып келді. Халықаралық заңдарда және Қазақстан Республикасы Конституциясы секілді, әрбір мемлекеттің ішкі заңдарында бекітілген міндеттемелерге қарамастан, әрбір ел, әрбір тұлға, әрбір ұлт заңдарға қайшы келіп, оны ұстанбайтындығы мәлім болып отыр. Осы мақалада көрсетілген коронавирус инфекциясы кезінде орын алған проблемалар және құқықбұзушылықтар соның салдарынан пайда болған болатын. COVID – 19 жаһандық пандемиясы жоғарыда көрсетілген проблемалардың әлсіз жақтарын едәуір күшейтіп, әзірге әлем бойынша шешімдер табылмағандығын анықтады. Және қазіргі таңда COVID – 19 жаһандық пандемиясы анықтаған проблемаларды реттеу және оларды қалпына келтіру алдағы уақытта басты назарда болуы керек деп есептеймін. Сол себептен, келесі көрсетілген ұсыныстар COVID – 19 жаһандық пандемиясы анықтаған проблемалдың шешімі бола алады деп тұжырымдаймын:

- Медициналық қызмет көрсетуге тең қолжетімділікті қамтамасыз ету;
- Шетел азаматтарына арнап, шетел тілінде қолжетімді, әрі қажетті ақпараттарды ұсыну;
- Шетел азаматтарына болу мемлекеті тарапынан форс-мажорлық жағдайлар кезінде сапалы көмек көрсету;
- Мемлекет тарапынан пандемия секілді қиын кезеңде шетелде қалған Қазақстан Республикасының азаматтарына бірнеше, әрі тиімді көмек көрсету жолдарын ұйымдастыру;
- Мемлекет тарапынан нәсілдік, ұлттық кемсітушілікке ұшыраған әлсіз топтарға арнайы көмек көрсету;
- Дискриминацияның барлық түріне қарсы болу, бұқаралық ақпарат құралдарында бір елді немесе ұлтты кінәлау жөнінде жалған ақпаратпен бөліскендерді заңды түрде жазалау.
- Қоғамдық денсаулықты сақтау мақсатында кейбір адам құқықтары шектелуі мүмкін, бірақ шектеулер заңнамаға сай, әрі қажетті, кемсітпеу өлшемдеріне сәйкес болуы тиіс.
- Мемлекет тарапынан адам құқықтары саласындағы халықаралық құқыққа сәйкес нәсілдік кемсітушілікке тыйым салуға және оларды жоюға кепілдік беруі тиіс.

Әдебиеттер тізімі:

ВОЗ: “в Китае выявили новый коронавирус”, 2020, 9 января. [Электрон. ресурс]. <https://news.un.org/ru/story/2020/01/1370351>

ВОЗ: “Что известно о новом коронавирусе: последняя информация”, 2020, 28 января. [Электрон. ресурс]. <https://news.un.org/ru/story/2020/01/1371412>

DW Made for minds: “Пандемия COVID-19”. [Электрон. ресурс]. <https://www.dw.com/ru/pandemija-covid-19-kovid/t-52182513>

Danny Santos (27 Mar, 2020): “How Airports Globally Are Responding to Coronavirus”. [Электрон. ресурс]. <https://www.aislelabs.com/blog/2020/03/27/how-airports-globally-are-responding-to-coronavirus-updated-frequently/>

Guofu Liu (2020): “SYMPOSIUM ON COVID-19, GLOBAL MOBILITY AND INTERNATIONAL LAW COVID-19 AND THE HUMAN RIGHTS OF NATIONALS ABROAD”. [Электрон. ресурс]. https://www.cambridge.org/core/services/aop-cambridge-core/content/view/165E4E1D431AA9B1318D56F4094D8C05/S2398772320000616a.pdf/covid19_and_the_human_rights_of_nationals_abroad.pdf

United Nations (April 2020): “COVID-19 and Human Rights. We are all in this together”, 10. [Электрон. ресурс]. <https://unsdg.un.org/sites/default/files/2020-04/COVID-19-and-Human-Rights.pdf>

Объединенные нации права человека, “РАСОВАЯ ДИСКРИМИНАЦИЯ В КОНТЕКСТЕ КРИЗИСА, ВЫЗВАННОГО COVID-19”, 22 июня 2020, 4. [Электрон. ресурс]. https://www.ohchr.org/_layouts/15/WopiFrame.aspx?sourcedoc=/Documents/Issues/Racism/COVID-19_and_Racial_Discrimination_ru.pdf&action=default&DefaultItemOpen=1

“Қазақстан Республикасының Конституциясы”, 11-бап, 30 тамыз 1995 жыл.

“Қазақстан Республикасының Консулдық жарғысы”, 25 сәуір 2016 жыл. 5, 11, 20 бап.

“Постановление Верховного Совета Республики Казахстан от 31 марта 1993 года”. “О присоединении Республики Казахстан к Венской конвенции о консульских сношениях 1963 года”.

COVID-19 Analytical Snapshot #4: “Consular and other assistance for stranded migrants and travelers”.

Дмитрий Покидаев: “Как быть казахстанцам за рубежом во время ЧП...”, 19.03.2020. [Электрон. ресурс]. <https://kursiv.kz/news/obschestvo/2020-03/kak-byt-kazakhstancam-za-rubezhom-vo-vremya-chnp>

Samantha Kiernan and Madeleine DeVita (April 6, 2020): “Travel Restrictions on China due to COVID-19”, [Электрон. ресурс]. <https://www.thinkglobalhealth.org/article/travel-restrictions-china-due-covid-19>

ИОМ (6 August 2020): “COVID-19 Travel Restrictions Output — 6 August 2020”. [Электрон. ресурс]. <https://migration.iom.int/reports/covid-19-travel-restrictions-output-%E2%80%94-6-august-2020>

Шолпан ОРАЗБЕКОВА: “Настоящее время”, 11 апреля 2020 года, [Электрон. ресурс]. <https://www.currenttime.tv/a/kazakhstan-tourists-domoi-samolet/30546133.html>

Иван Гребенюк: “У нас нет выбора, пока ходим гуляем”. Тысячи застрявших за границей украинских туристов пытаются вернуться домой., 20 март 2020. [Электрон. ресурс]. <https://www.currenttime.tv/a/ukrainian-tourists-stuck/30498068.html>

Настоящее время: “Минтранс РФ озвучил цены на авиабилеты для возвращающихся в страну россиян – от 200 до 400 евро”, 8 апреля 2020. [Электрон. ресурс]. <https://www.currenttime.tv/a/mintrans-rossiyane-coronavirus-vozvrashenie/30541336.html>

Владимир Кузьмин: “Утвержден порядок оказания помощи гражданам РФ, находящимся за рубежом”, 04.04.2020. [Электрон. ресурс]. <https://rg.ru/2020/04/04/utverzhdn-poriadok-okazaniia-pomoshchi-grazhdanam-rf-nahodiashchimsia-za-rubezhom.html>

Евгения Котляр: “Самое неприятное – неопределенность”. Застрявшие за рубежом россияне не могут получить от властей ответ, когда их вернут на родину, 8.04.2020. [Электрон. ресурс]. <https://www.currenttime.tv/a/russia-zastryali-za-rubezom/30536730.html>

Jordan Bond of RNZ(ФЗК 16, 2020): “Covid-19: Mercy flight out of India too expensive for some”, [Электрон. ресурс]. <https://www.stuff.co.nz/travel/news/121044971/covid19-mercy-flight-out-of-india-too-expensive-for-some?rm=a>

“В Казахстане создается фонд помощи гражданам, застрявшим за границей по вине туроператоров”, 2016. [Электрон. ресурс]. https://www.kt.kz/rus/state/v_kazahstane_sozdaetsja_fond_pomoshti_grazhdanam_zastrjavshim_za_granicej_po_vine_turoperatorov_1153627566.html

Yulia E. Pletneva, Galina N. Ochirova: “THE IMPACT OF THE COVID-19 PANDEMIC ON THE STATUS OF FOREIGN STUDENTS IN RUSSIA”, January 20, 2020. [Электрон. ресурс]. https://www.researchgate.net/publication/342722062_THE_IMPACT_OF_THE_COVID-19_PANDEMIC_ON_THE_STATUS_OF_FOREIGN_STUDENTS_IN_RUSSIA

Посольство Республики Казахстан в Российской Федерации: “Информация по ВУЗам”, 2020. [Электрон. ресурс]. <https://www.kazembassy.ru/rus/studenty/vuzy/>

Guofu Liu: “COVID-19 AND THE HUMAN RIGHTS OF NATIONALS ABROAD”, 2020. [Электрон. ресурс]. https://www.cambridge.org/core/services/aop-cambridge-core/content/view/165E4E1D431AA9B1318D56F4094D8C05/S2398772320000616a.pdf/covid19_and_the_human_rights_of_nationals_abroad.pdf

“Международный пакт о гражданских и политических правах” Принят резолюцией 2200 А (XXI) Генеральной Ассамблеи от 16 декабря 1966 года.

“SYMPOSIUM ON COVID-19, GLOBAL MOBILITY AND INTERNATIONAL LAW” Спутник, 2020. [Электрон. ресурс]. <https://m.ru.sputnik.kz/society/20210110/15969992/yavka-izbirateley-po-sostoyaniyu-na-1400.html>

“Международный пакт об экономических, социальных и культурных правах”, Принят резолюцией 2200 А (XXI) Генеральной Ассамблеи от 16 декабря 1966 года.

Органы по правам человека, “База данных договорных органов”, E/C.12/2000/4. [Электрон. ресурс].

https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=E%2fC.12%2f2000%2f4&Lang=ru

Joseph J. Amon and Margaret Wurth: “A Virtual Roundtable on COVID-19 and Human Rights with Human Rights Watch Researchers. Health Hum Rights”. 2020 Jun; 22(1): 399–413. [Электрон. ресурс]. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7348426/>

“International Covenant on Civil and Political Rights”. [Электрон. ресурс]. <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/ccpr.aspx>

АНТОНИУ ГУТЕРРИШ, Генеральный секретарь ООН: “Мы должны заняться укреплением иммунитета наших обществ к вирусу ненависти”. 2020. [Электрон. ресурс]. <https://www.un.org/ru/coronavirus/we-must-act-now-strengthen-immunity-our-societies-against-virus-hate>

COVID-19 and Human Rights. “We are all in this together”. APRIL 2020. [Электрон. ресурс]. <https://unsdg.un.org/sites/default/files/2020-04/COVID-19-and-Human-Rights.pdf>

Объединенные нации права человека. [Электрон. ресурс]. <https://www.ohchr.org/RU/NewsEvents/Pages/COVID19Guidance.aspx>

BBC NEWS: Coronavirus: Teens arrested over 'racially aggravated' attack, 6 March 2020. [Электрон. ресурс]. <https://www.bbc.com/news/uk-england-london-51771355>

Nosheen Iqbal “‘They yelled Coronavirus’ – East Asian attack victim speaks of fear”, 16 Feb 2020. [Электрон. ресурс]. <https://www.theguardian.com/world/2020/feb/16/they-yelled-coronavirus-first-british-attack-victim-east-asian-man>

Abc7 - “WHERE'S YOUR (EXPLETIVE) MASK?': ASIAN WOMAN ATTACKED IN MANHATTAN HATE CRIME”. 2020. [Электрон. ресурс]. [https://abc7ny.com/amp/6003396/Salem-Solomon-\(March-04.-2020\)--%E2%80%9C-Coronavirus-Brings-'Sinophobia'-to-Africa-.](https://abc7ny.com/amp/6003396/Salem-Solomon-(March-04.-2020)--%E2%80%9C-Coronavirus-Brings-'Sinophobia'-to-Africa-.)

Salem Solomon (March 04. 2020) – “Coronavirus Brings 'Sinophobia' to Africa”. [Электрон. ресурс]. <https://www.voanews.com/science-health/coronavirus-outbreak/coronavirus-brings-sinophobia-africa>

BBC (29 January 2020) - “Coronavirus: French Asians hit back at racism with 'I'm not a virus’”. [Электрон. ресурс]. <https://www.bbc.com/news/world-europe-51294305>

European Union Agency (1 Feb-20 March 2020) – “CORONAVIRUS PANDEMIC IN THE EU — FUNDAMENTAL RIGHTS IMPLICATIONS”. [Электрон. ресурс]. https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2020-coronavirus-pandemic-eu-bulletin_en.pdf

Quentin Fottrell (Feb. 3, 2020) – “‘No Chinese allowed’: Racism and fear are now spreading along with the coronavirus”. [Электрон. ресурс]. <https://www.marketwatch.com/story/no-chinese-allowed-racism-and-fear-are-now-spreading-along-with-the-coronavirus-2020-01-29>

Русская служба «Голоса Америки» (18 Апрель, 2020) – “Вирус ксенофобии: как пандемия COVID-19 вызвала усиление расовой дискриминации”. [Электрон. ресурс]. <https://www.golosameriki.com/amp/xenophobia-coronavirus/5376158.html>

Mohammed A. Mamuna and Mark D. Griffiths (2020 Jun) – “First COVID-19 suicide case in Bangladesh due to fear of COVID-19 and xenophobia: Possible suicide prevention strategies”. [Электрон. ресурс]. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7139250/>

L. Lin, B. J. Hall, L. C. Khoe, and A. B. Bodo, “Ebola outbreak: from the perspective of African migrants in China,” American Journal of Public Health 105/5 (2015), p. e5; J. Sanburn, “Ebola Brings Another Fear: Xenophobia,” Time (October 29, 2014).

Human Rights Watch (March 19, 2020) – “Human Rights Dimensions of COVID-19 Response”. [Электрон. ресурс]. https://www.hrw.org/news/2020/03/19/human-rights-dimensions-covid-19-response#_Toc35446585

UN News (26 March 2020) - “Human rights must be maintained in beating back the COVID-19 pandemic, ‘without exception’ – UN experts”. [Электрон. ресурс]. <https://news.un.org/en/story/2020/03/1060372>

MISBEHAVIOR BY THE INVESTOR: WHAT IS WRONG WITH THE CURRENT REGULATION?

Dinara Abuova

*M. Narikbayev KAZGUU University
Nur-Sultan, Kazakhstan
dinara.abuova@alumni.nu.edu.kz*

Abstract. Currently, the international investment agreements create a regulation for rights and policies of the host state but do not create the same level of accountability for the investors. As a result, the host state's right to exercise its policy development is limited. The article claims that the existing approach to solving the disputes of imbalance by looking into previous awards and existing cases is only effective in the short-term but in the long-term, another solution is required. The author proposes to award an equal right for the host state and investor to submit the claim, to create a well-defined Corporate Social Responsibility concept for the investor, and make a due diligence approach a requirement for any contractual relations.

Keywords: investor behavior, international investment agreements, corporate social responsibility, ICSID

Introduction

Just like any law sphere, international investment law is undergoing constant changes. In the past decades, there was a constant development in the role of private investors in international treaties. Today, investor's significant part in contractual relations is defined by international investment agreements and numerous cases.

The introduction of these changes created various other questions within the international investment law and disputes arose. The misbehavior of investors in the host state takes up a majority of disputes applied to the tribunal. Therefore currently the discussion of misbehavior by an investor is dominated in scientific literature by investment law scholars.

This article aims to analyze the current regulation in terms of the balance within the contractual relations. The creation of ICSID helps to regulate most of the international disputes within contractual relations. However, current international investment agreements created an obstacle for the host state to apply to tribunals. By the International Investment Agreements today, the state is not allowed to initiate arbitration, but only introduce a counterclaim. There are clear issues of an imbalance within the contractual relationship between the host state and investor.

Current regulation keeps a host state accountable and responsible for any changes in domestic policies. The application of new policies and the development of current issues became challenging. On the other side, the investor exercises more freedom and does not face equal consequences. The question is why the current international investment law and ICSID tribunal do not regulate the existing imbalance?

Dolzer (2012) in his renowned book on international investment argues that tribunals have three options to solve a dispute: the existing law regulation, the case regulations and previous awards. The misbehaviour of the investor is not clearly regulated by the existing international investment law, it is also not regulated by the case regulations. However, recently tribunals have been choosing a third approach - the previous awards. In particular *Urbaser v. Argentina* (2016), *Chevron Corp. v. Ecuador* (2015), *Azurix v. Argentina* (2003) cases show the tribunals unique approach to looking into imbalance by defining the existence of Corporate Social Responsibility on the investors side.

The second and third approach proposed by Dolzer and Schreuer (2012) creates another problem - the heterogeneity of definitions of various accountability terms. As a result, the cases and previous awards solve the disputes within the contractual relations for a short-term period, but the solution for long-term period is necessary.

In this article, it is argued that the tribunal has to take a specific approach to solve this issue by approaching the imbalance and creating a universal regulation. The complexity of an issue will not allow it to happen within the short-period, however taking an initiative and creating a new regulation within the international investment agreement will contribute to prospering relations between investor and host state.

The article is structured in the following way: first, there is a short analysis of the current situation and existing legal analysis within this sphere; second, the potential ways of solving this imbalance will be discussed and the third part offers a conclusion, which will sum up the proposed ideas.

The current regulation

The rising significance of private investors in the international arena was not always a matter of economic agreements and judicial regulations, but also a matter of political questions. Tienhaara (2010) analyses the concept of “regulatory chill” where the investors as an institution have the power to impact the development of domestic policies within the state. Author argues that this concept is better known among political scientists, but not among lawyers.

The reason for the existence and popularity of this term is because the International Investment Agreements creates regulations on the host state’s rights and policies but does not create accountability and responsibility for foreign investors. This argument is supported not only by Tienhaara, who chose an interdisciplinary approach to the study, but by many scholars within the law sphere.

Moyual (2016), in his work on investment regulations considers the well-known case of Indonesia BIT and concept of regulatory chill, where the new government decided to make certain changes to environmental policies and 150 mining operators threatened the government with potential arbitration claims. The Indonesian government had to allow at first certain companies to keep operating despite the reforms in law, but later it had to cancel the reform at all due to the regulatory chill.

The other claim on the existing regulation is that the inability of states to develop their domestic policies due to the political pressure leads to the creation of an economic crisis and has a further snowballing effect. In most of cases these crises begin from environmental degradation due to the absence of environmental standards like in *Chevron v Ecuador* case (2010). Where the host state due to the existing obligations was not able to exercise its sovereignty and it led to an environmental and economic crisis in the country.

Schreuer (2009) argues that the imbalance between host state and investor is due to the existing regulation within the ICSID Convention. Since the host state does not have a right to apply to the tribunal, it cannot guarantee the development of institutions and policies within the state because of the contractual relations with private investors. The existing political pressure and threat of arbitration does not allow the states to fully exercise its sovereignty and makes them dependent on the investments.

As Levashova (2018) argues in most of the cases, the host state is threatened by the investor and decides not to go to the courts of arbitration. The one of the not many options available to apply to the tribunal is a counterclaim. However, as the statistics of ICSID shows most of the states lose such cases.

It is worth mentioning that according to current ICSID regulation the state is only allowed to apply for counterclaim if it is within the jurisdiction of the tribunal or the claim of the host state is directly connected to the inflow of investments to the country. Proving these is very difficult and therefore most of the counterclaims are not accepted by the tribunals, which is to certain extent is a discrimination.

The well-known *Saluka v. Czech Republic* case (2006) proves this argument, where the state does not receive a chance for counterclaim because according to the tribunal, the counterclaim of the state is not directly connected to the claim submitted by the investor. As a result, Czech Republic was not allowed to claim its arguments against the court.

Schreuer (2009) also supports this argument, by analysing the submitted to ICSID claims. Author argues that most of the time states file counterclaim by writing that investors behaviour was wrong and the performance of investment was faulty. This is clearly not enough and challenging to submit to the court. However, states are limited in its actions due to the severe consequences they might face as a withdrawal of the investments.

Levashova (2018) also argues that there is a clear lack of accountability within the human rights and environment sphere of investment law. Due to the absence of a clear definition of Corporate Social Responsibility, there is a systematic misbehaviour by the investors. Author in particular analyses the sphere of human rights and environmental protection policies and labour standards. The outcome of existing regulation in these spheres are the existing imbalance between host state and investor. Since international investment law does not create a corporate social responsibility, there is no accountability for foreign investors.

Most legal analysis and existing cases emphasize the existence of imbalance and need for further development of international investment law, however not much of the literature offers the solution. The states found a solution within the BIT agreements, by defining the responsibilities of both sides and creating a clear accountability. However, these are the cases and systematic behaviour still exists.

Necessary changes to current regulations

Currently there are several BITs in which based on the initiative by the parties, the accountability and responsibility of both states were clearly defined. For example, the Corporate Social Responsibility definition is provided in the Argentina-Qatar BIT (2016), Morocco-Nigeria BIT (2016), Benin-Canada BIT (2013) agreements. As Levashova (2016) mentions “*defining CSR within the treaty and creating specific standards, instead of existing “internationally recognized standards of CSR”*”. These initiatives create guarantees for both sides in terms of legitimate expectations and avoid the uncertainty within the regulation and of course solve the issue of investor’s misbehaviour.

Another proposal may seem impossible and against the nature of the concept itself, however it is effective regarding the eradication of misbehaviour by the investor. If the host state will make sure that due diligence procedures are followed and the risk assessment has been done, then it might not attract all the investors, but those who will decide to invest will be introduced to the current situation and the state policies will not be limited by the investors behaviour.

However, the definition of standards as offered in the world of legal analysis by various scholars do not solve the ex-ante issues, however the ex-post issues are not approached. But often the misbehaviour of the investor is an ex-post dispute. The problem of ex-post regulation with giving the rights to investors must be approached from the perspective of ex-ante consideration. Titi (2014) in his work on regulation argues a similar claim within the BIT regulation of investments.

The current approach is limited to BITs and agreements, but eventually it will become a part of general international law. However, as a first step in a long-term resolution of this question must be the efforts of the ICSID tribunal to give attention to this question. Therefore, the ICSID tribunal as the main institution for investment dispute resolution has to take into account the current regulation and coin a new approach which includes the regulation of misbehaviour. In particular, ICSID must widen its existing scope of jurisdiction and include the opportunity for the host states to be able to submit a claim, and not only counterclaim as it is now. This will allow the ICSID to exclude the possibility of regulatory chill concept of political pressure from the investors. Currently, the opportunity to threaten arbitration belongs only to investors and the state is only able to submit a counterclaim, which always must be directly connected with the investors claim.

Conclusion

The systematic misbehaviour of the investors was coined for a long time. The regulatory chill concept originated out of the opportunity for political pressure, threat of arbitration and repetition of similar behaviour by many investors. Changes in International Investment Agreement are necessary in order to eradicate the misbehaviour as a systematic notion. Creation of Corporate Social

Responsibility for the investor will also create a space for the state to ensure its full sovereignty in policy regulations.

Current BIT agreements as it was analysed above do have certain regulations written and state by entering guarantees the freedom of exercising certain policy rights, however these cases are rare and only now there is a trend. There is not yet a wider regulation in this question and since there is a low investor interest in promoting these types of changes within the investment agreements, it might take a while before any changes will become a regulation.

The balance between the host state and investor along with the protection of investments will solve certain long-term issues. Currently most of the scholars attempt to bring a legal analysis with certain spheres of environment, human rights or mining, whereas the systematic misbehaviour has similar patterns in all three spheres. There is a further need in the studies of the current solutions for misbehaviour, however the division within the spheres creates more misunderstandings than actually solves the issue.

References

- Argentina—Qatar BIT (2016) | International Investment Agreements Navigator | UNCTAD Investment Policy Hub.* (n.d.). Retrieved 10 January 2021, from <https://investmentpolicy.unctad.org/international-investment-agreements/treaties/bilateral-investment-treaties/3706/argentina---qatar-bit-2016>
- Azurix Corp v Argentina, Decision on Jurisdiction, ICSID Case No ARB/01/12, (2004) 43 ILM 262, IIC 23 (2003), despatched 8th December 2003, United Nations [UN]; World Bank; International Centre for Settlement of Investment Disputes [ICSID].* (n.d.). Investment Claims. Retrieved 21 May 2021, from <https://oxia.oupplaw.com/view/10.1093/law:iic/23-2003.case.1/law-iic-23-2003>
- Benin—Canada BIT (2013) | International Investment Agreements Navigator | UNCTAD Investment Policy Hub.* (n.d.). Retrieved 10 January 2021, from <https://investmentpolicy.unctad.org/international-investment-agreements/treaties/bit/563/benin---canada-bit-2013>
- Chevron Corp. V. Republic of Ecuador, 795 F.3d 200 | Casetext Search + Citorator.* (n.d.). Retrieved 21 May 2021, from <https://casetext.com/case/chevron-corp-v-republic-of-ecuador>
- Dolzer, R., & Schreuer, C. (2012). *Principles of International Investment Law*. Oxford University Press. <https://econpapers.repec.org/bookchap/oxpobooks/9780199651801.htm>
- Levashova, Y. (2018). The Accountability and Corporate Social Responsibility of Multinational Corporations for Transgressions in Host States through International Investment Law. *Utrecht Law Review*, 14(2), 40–55.
- Morocco—Nigeria BIT (2016) | International Investment Agreements Navigator | UNCTAD Investment Policy Hub.* (n.d.). Retrieved 10 January 2021, from <https://investmentpolicy.unctad.org/international-investment-agreements/treaties/tips/3711/morocco---nigeria-bit-2016>
- Mouyal, L. W. (2016). *International Investment Law and the Right to Regulate: A human rights perspective*. Routledge.
- Republic of Ecuador v. Chevron Corp., 638 F.3d 384 | Casetext Search + Citorator.* (n.d.). Retrieved 21 May 2021, from <https://casetext.com/case/republic-of-ecuador-v-chevron-corp>
- Saluka v. Czech Republic | Investment Dispute Settlement Navigator | UNCTAD Investment Policy Hub.* (n.d.). Retrieved 21 May 2021, from <https://investmentpolicy.unctad.org/investment-dispute-settlement/cases/57/saluka-v-czech-republic>
- Schreuer, C. H. (2009). *The ICSID Convention: A Commentary*. Cambridge University Press.
- Tienhaara, K. (2010). *Regulatory Chill and the Threat of Arbitration: A View from Political Science* (SSRN Scholarly Paper ID 2065706). Social Science Research Network. <https://papers.ssrn.com/abstract=2065706>
- Titi, C. (2014). *The Right to Regulate in International Investment Law*. Bloomsbury Publishing.

Urbaser S.A. and Consorcio de Aguas Bilbao Bizkaia, Bilbao Biskaia Ur Partzuergoa v. The Argentine Republic, ICSID Case No. ARB/07/26 | italaw. (n.d.). Retrieved 21 May 2021, from <https://www.italaw.com/cases/1144>

ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТІНІҢ ҚҰҚЫҚТЫҚ КӨРІНІС РЕТІНДЕГІ ҚҰҚЫҚТЫҚ МӘСЕЛЕЛЕРІ: ҚҰҚЫҚТАНУ МЕН ЭТИКА АЯСЫНДА

Р.С.Жалтырбаева Phd докторант

А.Е.Есеналиев з.ғ.к., доцент, Өмір Өзкан з.ғ.д.

Әлеуметтік ғылымдар факультеті

Қ.А.Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті Түркістан қ.
rauка8@mail.ru

Аннотация. Этика мен құқық қазіргі қоғамда тығыз байланысты және көптеген құқықтық шешімдер қандай да бір этикалық мәселелерді қабылдаудан туындайтыны белгілі. Жасанды интеллект осы мәселелерге жаңа өлшем қосады. Жасанды интеллект технологиясын пайдаланатын жүйелер олар орындай алатын міндеттердің күрделілігіне, олардың әлемге әлеуетті әсер етуіне және адамның олардың жұмыс істеуін түсіну, болжау және бақылау қабілетінің азаюына байланысты анағұрлым автономды болады. Адамдардың көпшілігі мұндай жүйелердің нақты дербестігін бағаламайды. Олар өз тәжірибесінде үйреніп, оларды жасаушылар ойламаған іс-әрекеттерді жүзеге асыра алады. Цифрлық Қазақстан жобасын тиімді ұйымдастыру мақсатында жасанды интеллектіні толыққанды зерттеу негізгі талаптардың бірі деп санауға болады. Осы мақалада бірқатар этикалық және құқықтық қиындықтарға байланысты мәселелер қаралады.

Кілт сөздер: жасанды интеллект, мораль, технологиялар, автоматтандыру, электрондық сервистер, этика.

Қазіргі уақытта инновациялардың қызметтің түрлі салаларындағы технологиялық процестерге әсері байқалады, ал жасанды интеллект технологияларын қолдану қоғамның дамуына тікелей әсер етеді. Заңгерлер жасанды интеллект пен басқа да технологияларға көбірек көңіл бөлуде, ал бұл құралдар неғұрлым жетілдірілген және күрделі болып келеді, заңгерлер осы технологиялардың қалай жұмыс істейтінін түсінетініне сенімді болуы тиіс. Қазіргі уақытта 30-дан астам мемлекет кәсіби мінез-құлықтың үлгілік ережелеріне түсініктеме алды, онда "қажетті білім мен дағдыларды сақтау үшін заңгер тиісті технологиямен байланысты пайда мен тәуекелдерді қоса алғанда, заңнама мен оның тәжірибесіндегі өзгерістер туралы хабардар болуы тиіс" деп нақты көрсетіледі. Жасанды интеллект белгілі бір технология болып табылады. Эрик Бриньольфссон мен Эндрю Макафи Harvard Business Review мақаласында "жасанды интеллект - бұл біздің дәуіріміздің ортақ мақсаттарының ең маңызды технологиясы" деген. Жасанды интеллект үшін ең маңызды мәселелердің бірі "қара жәшіктің" мәселесі болып табылады (Stephen Chan, Janet Bailey, Pablo R. Ros., 2020:10). Заңгер жасанды интеллектпен жұмыс істейтін құралға сұраныс жасап, автоматты түрде "қара жәшікке" жібереді және жасанды интеллектке негізделген шешім оған жауап береді. Осы қара жәшіктің ішінде не болып жатқанын адвокат қалай білуі керек? Сұрақ тек заңды ғана емес, қоғамдық. Заңгерлер компьютер немесе технолог болып табылмайды, және ешкім жасанды интеллект жүйесінің жұмысын алгоритмдер деңгейінде бағалайтынын күтпейді. Бірақ сонымен қатар, олардың қолданатын құралдардың қалай жұмыс істейтіндігі туралы негізгі түсініктері болуы керек. Thomson Reuters-тегі Дэвид Керл бұл туралы жақсы айтады: "егер заңгерлер заңды сұрақтарға жауап бере алатын құралдарды пайдаланса, олар осы құралдардың мүмкіндіктері мен шектеулерін түсінуі тиіс және олар осы жауаптардың тәуекелдері мен артықшылықтарын өздері жұмыс істейтін нақты іс тұрғысынан ескеруі тиіс" (Nishita Mehta, Anil Pandit, Sharvari Shukla, 2019:5). Мүмкін, қауіп-қатер мен жасанды интеллект пайдаларын теңгерудің ең кең талқыланатын мысалы ретінде өзін-өзі басқаратын автомобильді айтуға болады. Автономды көлік құралын бағдарламалау қиын жаттығу емес, ол

алдағы жылдары ауқымды этикалық және заңды пікірталастарды шақыратын күрделі таңдауды болжайды. Іс жүзінде бұл дебаттар өзін-өзі басқаратын автомобильдерді реттейтін заңдарды қабылдау мүмкіндігін қабылдаған немесе қарастыратын 80-нен астам мемлекеттерде заңнамалық органдарда жүргізілуде. Заңгер кіммен (немесе немен) жұмыс істейтініне байланысты құзыреттілік міндеті қадағалау міндетін қамтиды. Hogan Lovells-тегі Крис Маммен түсіндіргендей, "заңгер өзіне бағынышты кіші заңгерлерге тапсырма берсе, жұмыс орындалғанына көз жеткізу этикалық міндеті бар. Және бұл міндет жасанды интеллектке негізделген құралдарға қолданылады. Мәселені талдау әдістерінің бірі болып өзі қол қойып отыратын заңгер тиісті түрде жасанды интеллекті бақылауға тиіс" (Архипов В.В., Наумов В.Б., 2017:56). Сондай-ақ, адвокат жай ғана заңгер көмекшісіне беруге мүмкін емес кейбір міндеттер бар, яғни жасанды интеллект жұмыс істеу үшін қолайлы емес кейбір міндеттер бар және адвокат оларды бір-бірінен ажыратуы тиіс. "Бұл мәселені шешу тәсілдерінің бірі - ұлғайтуға қарсы автоматтандыру", - дейді Thomson Reuters зерттеулер жөніндегі директоры, табиғи тіл және заң зерттеулері үшін іздеу технологияларын әзірлейтін ғалым-зерттеушілер тобын басқаратын доктор Тоня Кастис. "Мүмкін, біз автоматтандыруға тиіс кейбір міндеттер бар. Осы міндеттерді орындау үшін жасанды интеллект адвокаттарға олардың жұмысын орындауға көмектесе алады, бірақ ол олардың жұмысын толық орындай алмайды. Сондықтан сұрақ туындайды: біз бұл желіні қайда жүргіземіз?" Заңгерлер қарамағындағыларға жұмысты шектен тыс бере алатындай, олар өз клиенттеріне тиімді қызмет көрсетуге мәжбүрлене отырып, оны бағаламауы мүмкін. Жасанды интеллект контекстінде жасанды интеллектті толық пайдаланылмауын елестетуге болады – мысалы, заңгер жасанды интеллектті пайдаланбайды, бірақ ол клиентке жақсы қызмет көрсетуге көмектесе алады. Шын мәнінде, әдетте заңгерлермен байланысты психологиялық атрибуттардың кейбірін ескере отырып - бөлшектерге шоғырлану, бақылауға ұмтылу, тәуекелге алаңдату - үлкен қауіп жасанды интеллектке шамадан тыс тәуелділікте емес, толық пайдаланбауға болады. "Заң мамандығы бойынша жасанды интеллектіде ұзақ уақыт жұмыс істеп, мен клиенттік базаның қаншалықты консервативті екенін білемін", - дейді Тоня Кастис. Біз клиенттердің құпиялылығы мен адвокаттық құпияның мәселелері туралы ойлаған кезде, клиенттер өздерінің адвокаттарымен бөлісетін сенім туралы жиі ойлаймыз (Daniel B. Shank, Alexander Gott., 2019:7). Бірақ бұл құпия деректер, сондай-ақ кейде жасанды интеллект құралдарымен бөлінеді " – және заңгерлер клиенттердің құпия деректері процестің әрбір кезеңінде, әсіресе әрбір апта деректердің жаңа бұзылуы туралы жаңалықтарды әкеледі деп кепілдік беруге тиіс. Дэвид Керлдің болжамдарына сәйкес, "Заңгерлер жасанды интеллект қосымшаларында пайдаланылатын орналастырылған деректердің құпиялылығын және деректерді бұзу тәуекелін, сондай-ақ заңды фирмалардың осы шоттарын талдау үшін жасанды интеллектті пайдалану кезінде құпиялылыққа, артықшылықтарға және бірнеше клиенттердің деректерін біріктіруге байланысты тәуекелдерді қоса алғанда, өз тәжірибесінде жасанды интеллект технологияларын қолданудың этикалық салдарларына алаңдаушылық жасауы тиіс." (Philip M. P. Poortmans, Silvia Takanen, Gustavo Nader Marta, Icro Meattini, Orit Kaidar-Person, 2020:11) Мысалы, дербес дауыстық көмекшіні елестетіңіз, заң зерттеу мәселелерін әзірлеуі мүмкін (мысалы, Rights NOW қосымшасы, 2018 жылғы жаһандық заңды хакатонда жоғары марапаттар алған дауыстық құқықтық ақпарат құралы). Бұл үлкен жаңалық, бірақ ол да қауіпсіз болуы керек. Крис Маммен атап өткендей, "егер барлық табиғи тілді өңдеу заң фирмасының брендмаэрімен орындалса, бұл бір. Бірақ егер ол өнім берушінің серверімен өңделетін болса, онда сіз құпия немесе артықшылықты ақпарат болуы мүмкін екеніне қаншалықты сенімді болсаңыз, ол жеткілікті қорғалмаған контекстке орналастырылмайды? "Бұл технология жеткізушісін таңдағанда тұтынушылар ескеруі тиіс қауіпсіздік функцияларының бірі ғана. Заңды технологиялар саласындағы ең қызықты жетістіктердің бірі-әңгіме немесе диалогты еліктей, заң мәселелері бар пайдаланушылармен өзара әрекеттесетін жасанды интеллект негізіндегі заңды чат-боттардың, бағдарламалардың пайда болуы. Бұл чат-боттар енді автотұрақ үшін айыппұлдарды күрес, қылмыс құрбандарына кеңес беру немесе құпиялылық саясатын немесе жарияламау туралы келісімдерді әзірлеу сияқты

міндеттерді орындау үшін пайдаланылады. Бұл сұхбат-боттар тұтынушыларға өте пайдалы болуы мүмкін, әсіресе, адвокат жалдауға мүмкіндігі жоқ азаматтарға ыңғайлы және олар Америка Құрама Штаттарында да, бүкіл әлемде бар "сот төрелігіндегі бос орындарды" жеңуге көмектесе алады. Бірақ олар шын мәнінде заңсыз заң тәжірибесі туралы мәселені көтереді, әсіресе егер чат-бот немесе басқа құралды адвокат құрған немесе қолдайтын болса. "Бізде осы жағдайларға тікелей қолданылатын ережелер мен пікірлер жоқ", - дейді әдеп жөніндегі заңгер Меган Завье (Ahmad Y. Sheikh, James I. Fann., 2019:15). "Біз заң қызметтерін ұсынуда инновациялар мүмкіндігімен қоғамды қорғау мен ережелер рухына қарауымыз керек." Жасанды интеллект үлкен көлемді деректерді іздеу арқылы жұмыс істейді. Бұл туралы Тоня Кастис "жасанды интеллекттегі бұл "оқыту" статистикалық процесс — ол қате болады" дейді. Бірақ бұл жалған сенім не үшін және олар әділ ме? Егер жасанды интеллектті "оқыту" үшін пайдаланылатын деректер әділетсіз түсініктерден тұрса, онда жасанды интеллект нәтижелері тиісінше жалған болуы мүмкін. "Жасанды интеллект адамдар қабылдайтын әрекеттер мен шешімдер туралы деректерді талап етеді", - деп түсіндіреді Дэвид Керл. "Егер сізде жүздеген мың немесе миллион адамның шешімдеріне тәуелді жүйе болса және осы адамдарда алдын-ала болжамдар болса, жасанды интеллектте де дәл сол болжамдар болады деген қауіп бар". Мысалы, тек бір нәсілдік немесе этникалық топтан шыққан адамдар тобында адамдарды тану бағдарламаларын оқыту немесе тек ерлер дауыстарын пайдаланатын дауысты тану бағдарламаларын оқыту. Жасанды ақыл-ойдың нәтижелік құралдары алдын ала жасалады – олар сияқты жан-жақты емес және пайдалы емес. Сот жүйесінде судьялардың жасанды интеллектпен басқарылатын бағдарламалық қамтамасыз етуді ішінара негізге ала отырып, үкім шығару туралы шешім қабылдауы жарқын мысалдардың бірі болып табылады, ол рецидив, одан әрі қылмыс жасау ықтималдығын болжайды. Мұндай бағдарламалық қамтамасыз етудің алгоритмдерінде пайдаланылатын факторлар үкімді шығару кезінде судьяларға назарға алуға рұқсат етілмейтін нәсілмен корреляциялануы мүмкін деген аландаушылық бар. Заңгердің міндетіне заңнама мен заң тәжірибесіндегі өзгерістерді білу кіреді, ал бұл өзгерістер технологиялармен сөзсіз байланысты. Дэвид Керлдің айтуынша, "көптеген заңгерлер технологиялармен бірге жұмыс істеу үшін осы міндетке байсалды түрде қарамайды". "Бұл жасанды интеллектке негізделген технология ғана емес, сонымен қатар, тәжірибелік басқару платформасы және заң тәжірибесінің тиімділігін жеңілдететін және арттыратын басқа да құралдар сияқты нәрселер". "Құзыреттіліктің этикалық борышы технологиялар туралы хабардар болуы керек", - дейді Крис Маммен. - Сондықтан заңгерлер технологиялар мен жасанды интеллект туралы жалпы түсінікке ие болуы керек. Және олар сондай-ақ өз тәжірибелерінде пайдаланатын нақты жасанды интеллект құралдарының жалпы жұмысын түсіну керек. "Заңгерлерге жасанды интеллект құралына не кіреді және одан не шығады деген түсінік болуы керек", - дейді әдеп жөніндегі заңгер Меган Завье. Заңгерлер сияқты, олар өздерінің этикалық міндеттерін орындағанын дәлелдей алмайды, тек сыртқы консультантты жалдай отырып, олар жасанды интеллект құралын пайдалана отырып, этикалық сәйкестікті орната алмайды. Сонымен қатар, заңгерлер бағдарламашы болып табылмайды – және этикалық ережелер Дэвид Керл атап өткендей, мұны мойындайды: "қазіргі кәсіби жауапкершілік ережелері жағдайды қамту үшін ортақ (Ya Zhang., 2019:23). Олар екі нәрсені болжайды: заңгерлер тәуекелдерді көру үшін жаңа технология туралы жеткілікті түсінуі тиіс және заңгерлер пайданы көру үшін жеткілікті түсінуі тиіс". Іс жүзінде, бұл заңгерлер жасанды интеллект негізінде сенімді шешім жеткізушілерді табу керек және олар жасанды интеллект құралдарын қарап, пайдаланатын жеткізушілерге ақылды сұрақтар қою керек. Заңгерлер базалық деңгейде шешім қалай жұмыс істейтінін және олар қалай жасалғанын түсінуі тиіс. Бір қызығы, "Роботтар біздің жұмысымызды ала ма" деген қорқыныш болса да жасанды интеллектті дамытуда адамның рөлі маңызды болып қала береді. Мысалы, зерттеу ұсынымдарынан бастап Westlaw папкалары мен жауаптарын талдауға дейін кең ауқымда жасанды интеллектті пайдаланатын Westlaw қарастырайық. Жүздеген штаттағы заңгер-редакторлар Westlaw үшін заңды контентті жазады, жетекшілік етеді, ұйымдастырады және қайта қарайды, - дейді Thomson Reuters Legal контенттік Стратегия және редакциялық

жұмыс жөніндегі аға директор Тери Крук. "Бұрынғы заңгерлер, заң шолушының редакторлары, ірі және ұсақ фирмалардан тәжірибеден өтуші заңгерлер, прокурорлар олардың барлығы заң мамандығы бойынша аз жүріп өткен жолды таңдады, бірақ заң мен мамандықтың өмірін жалғастыру үшін шешуші мәнге ие". Заңгерлер желі және кәсіби контекст аясында жұмыс істейді. Олар әріптестермен, қарсыластармен, соттармен және реттеуші органдармен жұмыс істеуге тиіс. Сондықтан да, жеке заңгер жасанды интеллектіні жақсы түсінсе де, жүйедегі басқа да авторлардың жасанды интеллект түсінуі маңызды — және жасанды интеллект сенімді болып табылады және жасанды интеллект тиісті түрде пайдаланылуы мүмкін деген консенсус болды. Мысалы, электрондық деректерді табуы және алдын ала кодтауды алайық. Алғаш рет болжамдық кодтау пайда болған кезде оны қалай қолдануға болады деген пікірталас және даулар пайда болды. Бірақ бүгінгі күні болжамдық кодтау жалпы және нақты бағдарламалар немесе платформалар, атап айтқанда, пайдалану үшін жеткілікті сенімді деген пікір кең таралған. Адамдар сияқты жасанды интеллект те мінсіз емес. Дэвид Керл "жасанды интеллект мәселесі - бұл нақты, бірақ немен салыстырғанда? Адамдар да қателеседі". Жасанды интеллект құралдарындағы алдын ала болжауды жою туралы келгенде, аз хабардарлықтың маңызы зор. "Жасанды интеллект пен оқыту модельдерін тәжірибеші адамдар аспаптарда ой-пікірлерді және осы модельдердің қалай іске асырылып жатқандығы туралы білгені маңызды" деп Тоня Кастис атап өткен. Жасанды интеллект құралдары әділетсіз алдын ала емес екеніне көз жеткізу үшін, осы құралдармен жұмыс істейтін әр түрлі командалардың болуы маңызды. (Karishma Rosann Pereira, Ramen Sinha, 2020:12). Шынында да, ол қажетсіз түсініктерді жоюға келгенде, компьютерлер машиналар алдында белгілі бір артықшылықтары болуы мүмкін. "Біздің барлық оң қасиетімізге қарамастан, адамдар да қателесуге бейім", - деп атап өтті Дэвид Керл. - Машиналар олардың алдын ала пайымдаулары бар және түзету оңай болуы мүмкін. Деректерді өңдеу мамандары осы мәселе бойынша жұмыс істейді және деректердегі бұрмалауды "тазартуды" жүзеге асырады. Адам өмірінің жүз мың жылдарының ішінде жазылған болжамдарды жою қиын. Бұл клиенттер білгісі келетін құқықтық өрісте әсіресе маңызды: қандай факторлар қандай шешімге әсер етті? Шын мәнінде, түсіндіру заңды талап болуы мүмкін. Кейбір юрисдикцияларда түсіндіру құқығы пайда болады. "Жасанды интеллектінің көптеген оң бағыттарда заң мамандығын трансформациялау мүмкіндігі бар", - деп болжайды Әдеп жөніндегі адвокат Меган Завье. "Егер біз басқа салаларда технологияның басқа формаларымен жасаған сияқты жасанды интеллект өнімдеріне біздің уақытымызды тым көп алып тастайтын жұмысқа бере алатын болсақ, біз ең жақсы істеу үшін заңгерлерге арналған уақытты босата аламыз: заң талдау және сотта дау-дамайлар, оларды роботтар-заңгерлер алмастыра алмайды". Бұл заң қызметтерін көрсетуді неғұрлым тиімді және нәтижелі етуге мүмкіндік береді (Sushil Kumar Singh, Shailendra Rathore, Jong Hyuk Park, 2019:19). Бұл неғұрлым үнемді жолмен үздік қызмет көрсету алатын клиенттер пайдасына барады. "Заңгерлердің кәсіпке толық қол жеткізе алмайтын тәсілдердің бірі біздің адамдық өзара әрекеттестігіміз болып табылады", - деп түсіндіреді Завье. - Барлық заңгерлер өз клиенттеріне және олардың проблемаларына жеткілікті қамқорлық жасамайды. Нәтижесінде біз бизнесті дамыту проблемасымен ғана емес, этика проблемасымен де бетпе-бет келдік: біз осы мәселелерді табысты шешу үшін қажетті күш-жігерімізді салу үшін клиенттерімізге жеткілікті көңіл бөлуіміз керек. Заңгер мамандығы - бұл клиентке қызмет көрсету үшін қажет барлық нәрсе - жасанды интеллект, бұл - клиенттерге қызмет көрсетудің қуатты құралы. Барлық технологиялар, ескі немесе жаңа технологиялар — Бейтс қол маркаларынан электрондық поштаға дейін, жасанды интеллект — бұл заң тәжірибесін қолдау және біздің клиенттерімізге кеңес беру үшін көмек көрсету құралдары, - дейді Крис Маммен. "Біз клиенттерімізге ең жақсы, ең тиімді, ең үнемді қызмет көрсету үшін оларды тиісті түрде пайдалануға тиіспіз". (Yahyah Aman, Johannes Frank, Sofie Hindkjær Lautrup, Adrian Matysek, Evandro F. Fang, 2020:16). Пер Завье айтқандай, жасанды интеллект - бұл дәл қазір ауқымды нәрсе. Бірақ бірнеше жылдан кейін бұл жасанды интеллект туралы ойланбайды және бұл жай ғана пайдалы құрал болады. Жасанды интеллект технологиясы тек пайдалы құрал ғана емес, сонымен қатар адвокаттар үшін қажетті құрал бола алады. Қазіргі заңтану және этика кәсіби мінез-құлықтың

жалпы стандарттарына сәйкес келеді. Әдепті бұзу болып табылатын кәсіби мінез-құлық заңды бұзу болып табылады және керісінше. Денсаулық сақтау саласындағы құқық пен кәсіби этиканың қазіргі заманғы араласуының себептерінің бірі қоғамның сұранысы. Денсаулық сақтау саласындағы құқық пен кәсіби этиканың аралас сипатының тағы бір себебі пациенттер мен басқа да медициналық қызметтер мен сараптамалық білімді тұтынушылар соңғы уақытта анағұрлым айқын болды. Пациенттер өз құқықтарын тұтынушылар ретінде жақсы сезінеді және бұл құқықтарды қорғауға, соның ішінде құқықтық жүйеге жүгінуге неғұрлым бейім келеді. Әділдік жалпы мақсаттылық ретінде. Бұл тұрғыда әділдік құқық пен этика арасында болып отыр. Батыс құқықтық дәстүрінде теңдік тіпті мәдени тұрғыдан да құқықтың жалғыз негізі ретінде қабылданған. Теңдік пен әділеттілік Батыс құқық философиясында бір бірімен тығыз байланысты. Бірақ римдік *aequus* түбірі ғасырлар бойы екі сөзбен аударылған және екі түрлі мәндерді алған: бір жағынан әділдік және екінші жағынан теңдік. Бұл айырмашылық құқық пен әділдіктің саяси теорияларына қарсы тұруға әкелді. Рим құқығы заң жұмысын жақсы және әділ деп шеше білу ретінде анықтады. Дәстүрлі құқықтық принциптердің арасында біз әділдікті барлық жерде, бірақ ең алдымен құқықта күтуге болатын ережені да табамыз. Преториан құқығы ретінде, күнделікті Рим құқықтық реттеудің басым бөлігі біртіндеп құқықты қолдау үшін әділдікке салынған. Әділдік статуттан немесе ортақ құқықтан алынған құқықтық нормаларды ауыстыру үшін пайдаланылады, бұл нормалар тым барабар емес немесе нақты жағдайда әділдікті күту үшін түсініксіз болып саналады. Демек, әділдік әрқашан құқықтық әділеттілікке қарсы ортақ құрал ретінде қарастырылып, соңғысы этикадан, моральдан немесе салттардан тым алыс болған кезде. Ежелгі уақыттан бастап теңдік құқықтағы әділдікті орнатудың тиімді құралы болып саналды. Әділетсіз заң әділетсіз болар еді. Заң антропологиясы шеңберінде Генри Самнер Мэн өз жұмысында "ежелгі құқықты" көрсетті, бұл әділеттілік прогрессивті қоғамдардағы үйлесімділікке қол жеткізу құралы болып саналады. Осы автордың пікірінше, әділдік үш құралдың бірі болып табылады, олардың көмегімен алғашқы қауымдық құқық дамып келе жатқан қоғамның талаптарына және жетілдірілетін моральға бейімделеді. Әділдік әдетте адалдық ретінде анықталады. Демек, құқықтағы әділеттілік тараптар арасында жүзеге асырылатын әділдік табиғи ақылға немесе этикалық пайымдауға негізделген – оның жазылған құқыққа сәйкес келетініне қарамастан, болған жағдайда бар деп саналады. Шын мәнінде, әділдік заңға имманентті түсінік ретінде немесе заңнан тыс принциптердің жиынтығы ретінде қарастырылуы мүмкін, олардың функциясы судьяға нақты жағдайларда, тым адал емес шешімдерге қол жеткізу үшін жұмсақ түсінік беруге мүмкіндік береді. Осылайша, әділеттілік жалпы құқық немесе мемлекеттік құқық кіші рөлге ие басқа да жүйелер сияқты маңызды рөл атқаратын құқықтық жүйелерде жалпы жұмыс істейді, ал оны ресми пайдалану позитивтік континенттік заңдар сияқты басқа да құқықтық жүйелерде өте елеусіз. Құқықтағы әділеттілікті екі негізгі бөлім бойынша қарастыруға болады. Құқықтағы әділдік әрқашан этикалық тұрғыдан позитивті құқыққа қарсы әділдікке сүйену мүмкіндігі ретінде және саяси тұрғыдан экономикалық дамудан туындайтын қажеттіліктер үшін құқықты ашу тәсілі ретінде қарастырылатын. Әділдік сондай-ақ позитивті құқықты толықтыру немесе түзету ретінде Батыс құқықтық дәстүрде қаралды. Әділдік шешімге қол жеткізу үшін құқықтық норма жоқ жерде сақталуы тиіс. Бірақ адам "әділдік" туралы айтқан кезде, ол тіпті заңға қайшы болуы мүмкін мінсіз әділеттілікті білдіреді. Бұл позитивті заңдар немесе статуттардан жоғары болатын табиғи заңға деген көзқарастың әділдігіне сенім болып табылады. Әділдік заңның жетілмеуіне назар аударады және ол әділ нәтижелерді арттыру арқылы құқықтық және институционалдық сот төрелігіндегі кемшіліктерді жою үшін пайдалы болып табылатын құқықтық норманы да қолайлы болуы мүмкін. Әділдік заңды қатаң түсіндіруге негізделген шешімге қарағанда жақсы. Заң теңдік арқылы қоғаммен үйлесімділікке келтірілуі мүмкін екендігін қазіргі уақытта зерттеуі қоғамның теңдігі маңызды рөл атқаратын баламалы рәсімдерге жүгінетін нақты мән-жайларды көрсететін социолог-заңгерлер көрсетеді. Бұл әсіресе мәдениетте қақтығыстарды шешудің негізгі тәсілі ретінде, мысалы, дәстүрлі қытай немесе жапон мәдениетінде заңға инстинктивтік көзқарас орнықтамаған кезде анық. Сонымен қатар, әділдік жазбаша құқықтық

нормада қарастырылмаған кезде мемлекеттік құқыққа пәрменді балама ретінде жиі түсіндіріледі (Карпов В.Э., Готовцев П.М., Ройзензон Г.В., 2018:84). "Үлкен деректер" мен есептеу технологияларының таралуының өсуімен технологиялық эволюция тез таралды және неғұрлым интеллектуалды алгоритмдер инновациялар мен бизнес-модельдер үшін үлкен ресурс болды. Web 3.0, интернет нәрселер мен жасанды интеллект тұжырымдамаларына негізделген бұл жаңа контекст зияткерлік құрылғылар, датчиктер мен адамдардың арасындағы үздіксіз өзара іс-қимылға байланысты. Осы агенттердің арасындағы өсіп келе жатқан байланыстылық пен симбиотикалық өзара іс-қимыл моральді терең ұғынуды, басқару мен реттеуді талап ете отырып, құқықтың үстемдігі мен қазіргі заманғы этика үшін елеулі проблемалар туғызады. Біздің қоғамда ақылға қонымды нәрселер қандай рөл атқаруы керек? Машиналарда мораль бар ма? Біз жасанды интеллект арқылы келтірілген зиян үшін қандай құқықтық жауапкершілік режимін қабылдауға тиіспіз? Оның дамуын бағдарлау үшін біз қандай этикалық қағидаттарды қабылдауға тиіспіз? Петер-Вербик өз жұмысында "технология морализациясы: заттар моральін түсіну және құрастыру" Технологиялық ғасырға жақсы бейімделу үшін этика саласын кеңейтуге ұмтылады және бұл ретте адамзаттың ажырамас табиғатын және технологияны ашады. Вербектің қосқан үлесін ескере отырып, технологияны "моральдық делдалдар" деп санауға болады, оларды біз бейбітшілікті қалай қабылдап, онымен өзара іс-қимыл жасап, осылайша мүмкін болатын мінез-құлықты анықтайды және бағыттайды. Кез келген технология әлемді қалай қабылдайтынымызға және онымен өзара іс-қимыл жасайтынымызға әсер ететіндіктен, тіпті біз ойлағандай, ешқандай технология моральдық бейтарап емес-ол біздің өмірімізді жанама етеді (Разин А.В., 2019:57). Техникалық артефактілерді теоретик Питер Кроес түсіндіргендей, белгілі бір функциясы мен пайдалану жоспары бар қолмен жасалған заттар немесе заттар ретінде түсінуге болады. Олар технологиялық әрекеттер нәтижесінде алынған өнімдерден тұрады, біз күнделікті практикалық проблемаларды шешу үшін қабылдайтын қарым-қатынасты білдіретін, соның ішінде біздің қалауымыз бен қажеттіліктерімізге байланысты. Техникалық артефактілер сақталуы тиіс пайдалану ережелерінің қажеттілігімен, сондай-ақ жеке тұлғалар мен әлеуметтік институттардың оларға қатысты рөліне және оларды пайдалануға қатысты жасалуы тиіс параметрлер үшін байланысты. Техникалық артефактілер өзінің сипаттамалары бар ерекше объектілер ретінде нақты функциясы мен пайдалану жоспары бар. Сонымен қатар, олар жақсы немесе жаман және олар жұмыс істейді ме, жоқ па бағалауға талдау жасалады. Осылайша, функция мен пайдалану жоспары техникалық артефактінің сипаттамасында үлкен маңызға ие екенін атап өтуге болады. Бұл екі сипаттамалар объект құрған индивидтердің белгіленген мақсаттардан ауытқымауы үшін ұмтылатын мақсаттармен тығыз байланысты. Осылайша, әрбір заттың желідегі және ең алдымен, көпшілік саласындағы әсері мен маңыздылығын ажырату қажет.

Қорытындылай келе есептеуіш алгоритмдер негізінде жасанды интеллектіні қамтитын құқықтық электрондық тұлғаны құру мәселесі тұжырымдаманың этикалық қалыптасуының барлық сатылары арқылы өтуі тиіс екенін атап өткен жөн. Тек осыдан кейін жасанды интеллектіні әрекет етуші тұлға ретінде қарастыруға болады.

Әдебиеттер тізімі

- Stephen Chan, Janet Bailey, Pablo R. Ros. Research article. Artificial Intelligence in Radiology: Summary of the AUR Academic Radiology and Industry Leaders Roundtable. Academic Radiology, Volume 27, Issue 1, January 2020, Pages 117-120
- Nishita Mehta, Anil Pandit, Sharvari Shukla. Review article. Transforming healthcare with big data analytics and artificial intelligence: A systematic mapping study. Journal of Biomedical Informatics, Volume 100, December 2019, Article 103311

- Архипов В.В., Наумов В.Б. О некоторых вопросах теоретических оснований развития законодательства о робототехнике: аспекты воли и правосубъектности // Закон. - 2017. - № 5. - С. 167
- Daniel B. Shank, Alexander Gott. Data article. Open access. People's self-reported encounters of Perceiving Mind in Artificial Intelligence Data in Brief, Volume 25, August 2019, Article 104220
- Philip M. P. Poortmans, Silvia Takanen, Gustavo Nader Marta, Icro Meattini, Orit Kaidar-Person., Research article., Winter is over: The use of Artificial Intelligence to individualise radiation therapy for breast cancer The Breast, Volume 49, February 2020, Pages 194-200
- Ahmad Y. Sheikh, James I. Fann. Review article. Artificial Intelligence: Can Information be Transformed into Intelligence in Surgical Education? Thoracic Surgery Clinics, Volume 29, Issue 3, August 2019, Pages 339-350
- Ya Zhang. Research article. Research on key technologies of remote design of mechanical products based on artificial intelligence. Journal of Visual Communication and Image Representation, Volume 60, April 2019, Pages 250-257
- Karishma Rosann Pereira, Ramen Sinha. Short communication. Welcome the “new kid on the block” into the family: artificial intelligence in oral and maxillofacial surgery. British Journal of Oral and Maxillofacial Surgery, Volume 58, Issue 1, January 2020, Pages 83-84
- Sushil Kumar Singh, Shailendra Rathore, Jong Hyuk Park, Research article. BlockIoTIntelligence: A Blockchain-enabled Intelligent IoT Architecture with Artificial Intelligence., Future Generation Computer Systems, In press, corrected proof, Available online 12 September 2019
- Yahyah Aman, Johannes Frank, Sofie Hindkjær Lautrup, Adrian Matysek, Evandro F. Fang. Research article. The NAD⁺-mitophagy axis in healthy longevity and in artificial intelligence-based clinical applications Mechanisms of Ageing and Development, Volume 185, January 2020, Article 111194
- Карпов В.Э., Готовцев П.М., Ройзензон Г.В. К вопросу об этике и системах искусственного интеллекта. // Философия и общество, 2018г., №2, - С.84-105
- Разин А.В. Этика искусственного интеллекта. // Философия и общество, 2019г. - вып. 1 (90). - С. 57-73.

ПРАВО НА ЗАБВЕНИЕ: ДИСТИНКТИВНОСТЬ РЕАЛИЗАЦИИ ЦИФРОВИЗАЦИИ В СОВРЕМЕННЫХ РЕАЛИЯХ

Амина Куанышбаева

*магистрант специальности «Международное право»
университета КАЗГЮУ имени М.С. Нарикбаева.
г. Нур-Султан, Казахстан*

Аннотация. В данной научной статье автором рассматривается дистинктивность реализации права на забвение в современных реалиях в сфере цифровых технологий. Право быть забытым дает каждому индивиду такую правовую возможность, как прекращение выдачи личных сведений, которые по мнению лица, являются неактуальными, недостоверными, утратившими значение либо вовсе не имеющие такого веса информации, которые человек, ранее в произвольном характере опубликовал либо которые путем сбора, хранения и обработки были реализованы в отношении данного лица. Несмотря на ранее действовавшие аналогичные механизмы и предпосылки, термин «право на забвение» признается правовым обществом в качестве достаточно нововведенного феномена, поэтому автором был проведен анализ истоков развития данного права, основных международно-правовых актов и мнений представителей правовой доктрины, создавшейся в правовой практике прецедент, а также о недостатках права на забвения. В статье раскрыта специфика права на забвение, в том числе были рассмотрены потенциальные трудности.

Ключевые слова: право на забвение, сеть Интернет, поисковые системы, прекращение выдачи сведений, право на удаление ссылок, конфиденциальность персональных данных.

Введение

В эпоху информационных технологий важным элементом глобализации является информационное пространство Интернет, который модифицировал фабулу прав человека. Однако право по своей сущности феномен более всеобъемлющий, чем новая цифровая информационная среда и представляется регулятором общественных процессов. Динамика социальных изменений результат стремительного эволюционирования технологий, в то же время нельзя не упомянуть «Errare humanum est» - человеку свойственно ошибаться. Безусловно Интернет дал возможность к неограниченному количеству данных миллиарду людей, но также создал ряд проблем, и одна из них – информационные следы, которые оставили за собой пользователи Всемирной паутины. В частности, юзеры добровольно фиксируют личные данные, и все же в некоторых случаях в несамостоятельной форме. Глобальный доступ к персональным данным в сети Интернет, который хранится согласно эффекту вечности (eternity effect) вызывает ряд проблем, одной из которых является неприкосновенность частной жизни. Данное нарушение, которое видоизменилось благодаря цифровым технологиям создало новое право – право быть забытым. Законодательные конструкции должны осуществлять пропорциональное развитие социума, однако новый правовой прецедент создал дилемму в области права – противоречивость интересов личности и общества. Так какова вероятность быть забытым в океане данных и быть потерянном в виртуальном пространстве? Для разрешения данного вопроса автор поставил перед собой в качестве цели важность закрепления права быть забытым на законодательном уровне. Для достижения целей автором были определены следующие задачи: раскрыть дефиницию права на забвение, провести сравнительно-правовой анализ зарубежных законодательных актов, разработать эффективные механизмы улучшения правовой базы в сфере персональных данных, проанализировать способы обеспечения реализации права на забвение. В связи с

этим, сущность проблемы сводится к тому, чтобы разрешить возникшие вопросы путем анализа основных международно-правовых актов и мнений представителей правовой доктрины, создавшей в правовой практике прецедент, а также о недостатках права на забвения.

Методология исследования

Автором использовались методы формальной логики и сравнительно-правовой метод, на основе применения юридико-догматического подхода и герменевтического метода автор рассматривал «право быть забытым» как новое социокультурное явление и анатомировал его в свете исторического развития права в силу процесса фрагментации, которые обусловлены реализацией в правовых системах, а также на основе синергетического метода, поскольку из созидательного потенциала хаоса появляется новая реальность, новое право, так как синергетика рассматривает право в качестве конкретно-исторического и вариативного социального феномена, поскольку право всегда трансформируется в силу дифференциальных вариаций вероятной событийности. С помощью метода конкретно-социологических исследований автором была установлена социальная обусловленность права на забвение для раскрытия важности данного права в социуме и его эффективного регулирования. В целях исследований динамики трансформации данного социально-правового феномена, автор применил математический метод, анализируя количественные показатели. В том числе был использован метод моделирования при разрешении определенных возникших проблем для рассмотрения наиболее оптимальных вариантов. Методом юридического толкования автор анализировал тексты нормативно-правовых актов и актов «soft law», чтобы обнаружить проблематичные нюансы подходов различных государств к рассматриваемой проблеме.

Международно-правовые акты, правовая доктрина и правовая практика

Фундаментальной международно-правовой нормой, которая регламентировала право на защиту личной и семейной жизни от произвольного и незаконного вмешательства является ст. 17 Международного пакта о гражданских и политических правах (Международный пакт о гражданских и политических правах, 1966), а также ст. 12 Всеобщей декларации прав человека (Всеобщая декларация прав человека, 1948), ст. 8 Конвенции о защите прав человека и основных свобод (Конвенция о защите прав человека и основных свобод, 1950) и ст. 7 Хартии Европейского Союза об основных правах (Хартия Европейского Союза об основных правах, 2000). Невозможно не упомянуть, что поскольку право на частную жизнь является базовым, в основном законе в странах мира – Конституции, также закреплено вышеописанное право. В Конституции Республики Казахстан данная право закреплено нормой пункта 1 статьи 18: «Каждый имеет право на неприкосновенность частной жизни, личную и семейную тайну, защиту своей чести и достоинства» (Конституция РК, 1995).

Совет Европы и Европейский Союз для того, чтобы исключить бесконтрольное хранение персональных данных приняли императивные правила и рекомендации, а также положение, которое урегулирует корректировку и устранение неверной информации сохранившихся в персональных данных. В Страсбургской Конвенции Совета Европы 1981 года «О защите физических лиц в отношении автоматизированной обработки данных личного характера» дефиниция «данных личного характера» объясняется как «любая информация об определенном или поддающимся определению физическому лицу (субъекту данных)» и регулирует сложившиеся обстоятельства касательно качества информации и безопасности (Конвенция «О защите физических лиц в отношении автоматизированной обработки данных личного характера», 1981).

Европейское правовое общество достаточно давно проявило интерес к персональным данным, тем самым приняв в 1995 году Директиву 95/46/ЕС «О защите прав частных лиц применительно к обработке персональных данных и о свободном движении таких данных»

(Директива 95/46/ЕС, 1995). Согласно ст. 14 Директивы субъект данных, помимо случаев закрепленным национальным правом, правомочен в возращении обработки его персональных данных. Важно отметить то, что данная норма, которая была установлена больше 20 лет назад не утратила свою значимость, в силу того, что она до сегодняшних дней имеет характер применимости к современным виртуальным правоотношениям. Однако решением Европейской Комиссией был предоставлен новый законопроект о защите персональных данных «General Data Protection Regulation» (Общий регламент по защите данных, 27 апреля 2016 год), который урегулирует актуальные вопросы цифрового пространства, прогрессирующий изо дня в день. И одним из принципов функционирования Интернета зафиксировано «право на забвение».

Отрасль персональных данных законодательства Европейского союза деятельно прогрессирует и по этой причине в 2012 году рассмотрели вопрос в отношении «права быть забытым», и установили пять основных правил, поскольку согласно принятой Рекомендации об информационно-поисковых системах установил, что права человека и его основные свободы могут быть ущемлены информационно-поисковыми системами. Несмотря на это на сегодняшний день право на забвение не имеет универсального характера, так как международные организации толкуют данное право, как прерогатива внутригосударственных органов.

Как и было указано выше, в Общем регламенте по защите данных было закреплено «право на забвение», которое отражено в норме статьи 17 GDPR, в соответствии которой Data subject имеет право обязывать Data controller удалить без неоправданной задержки относящихся к нему персональных данные и Data controller должен в незамедлительной форме удалить личные персональные данные, в случае если:

а) персональные данные субъекта более не нужны в связи с целями, для которых такие данные собирались или обрабатывались иным образом.

Пример: компания собрала данные о субъекте для ИТ-продукта в сфере здоровья. Затем по бизнес-причинам решила сменить вектор деятельности на разработку ИТ-продуктов в области сельского хозяйства. В таком случае данные могут быть удалены

б) субъект персональных данных отозвал свое согласие на обработку данных, ранее предоставленное субъектом.

Пример: если обработка персональных данных базируется на согласии, то согласие можно в любой момент отозвать. Например, если пользователь «кликнул» по согласию с политикой конфиденциальности, он в любой момент имеет право отозвать такой «клик»

с) субъект персональных данных возражает против обработки своих данных, включая профилирование, в целях:

1. исполнения задачи в общественных интересах;
2. осуществления официальных полномочий, возложенных на контролера;
3. в пределах законных интересов контролера или третьей стороны, кроме случаев, когда такие интересы идут вразрез с интересами или основными правами и свободами субъектов персональных данных, защита персональных данных которых обязательна (дети), и при этом в отношении трех перечисленных пунктов нет имеющих преимущественную юридическую силу оснований для обработки персональных данных субъекта.

Пример: субъекту персональных данных следует указать конкретные причины, по которым такой субъект возражает против обработки данных именно по данному основанию. Причины должны быть обоснованы конкретной ситуацией. Такое основание не является абсолютным правом субъекта, процессор может продолжить обработку, если сможет продемонстрировать законные основания для обработки, например, подача судебного иска или необходимость дать ответ на судебный иск (в рамках которых необходимо предоставить данные субъекта)

д) субъект персональных данных возражает против обработки своих данных в целях прямого маркетинга, включая профилирование в той степени, в которой оно связано с таким прямым маркетингом

е) персональные данные обрабатывались неправомерно.

Пример: не было получено согласие или согласие было ненадлежащим (субъект не понимал, на что дает согласие). В данном отношении примечателен следующий прецедент: национальная комиссия по информатизации и свободе Франции (CNIL) в январе 2019 г. наложила штраф в размере 50 000 000 долларов США на компанию Google LLC по результатам исследования запросов по соблюдению GDPR, выдвинутых французскими организациями по защите прав на частную жизнь None Of Your Business и La Quadrature du Net.

CNIL обнаружила, что согласие пользователей Google LLC на использование их персональных данных недействительно, так как информация о сборе и использовании данных, а именно цели обработки данных, категории персональных данных, используемых для персонализации рекламы, неоднозначна и неконкретна (разбита по нескольким документам, затрудняет четкое представление пользователя о том, какие именно персональные данные собираются и как они используются компанией). Пользователи не могли понимать, на что и в каком объеме они дают согласие

f) персональные данные должны быть удалены в соответствии с правовым обязательством, установленным законодательством Евросоюза или государства — члена Евросоюза, в юрисдикции которого находится контролер

g) персональные данные собирались в связи с предоставлением услуг информационного сообщества согласно пункту 1 статьи 8 GDPR.

Пример: например, обрабатываются данные детей до 16 лет без получения согласия опекуна (General Data Protection Regulation, 2016).

Глобальный доступ к персональным данным имеет обозначенные риски нарушения права на уважение личной жизни и свободы слова. И это утверждение обоснованно подкрепить мнением судьи ЕСПЧ, М.Л. Трайковской: «благодаря Интернету возможности нарушения прав человека возросли в геометрической прогрессии и чем больше свобода слова, тем серьезнее должна быть ответственность за высказанное мнение» (Трайковска, 2015:315-342). А также она подчеркивает, что «в условиях, когда доступ к информации онлайн может стать важнее чем получение ее из других источников, роль ЕСПЧ будет заключаться в поддержании стандартов, уже выработанных в области защиты свободы слова и других прав человека и адаптации имеющегося корпуса постановлений к новым формам общения и распространения идей и информации» (Трайковска, 2015:315-342).

Бывший судья ЕСПЧ Э.Майер и глава отдела секретариата ЕСПЧ Питер Кемпис считают, что мир стал другим с возникновением технологий и то, что «доступ к данным стал всемирным, простой поиск на современном компьютере может привести к получению различной, зачастую неожиданной информации. Все теперь хранится в «облаке»: не только электронные версии газетных статей, книги, но и блоги, комментарии, обмен сообщениями и фотографии, передаваемые с помощью социальных медиа» (Майер, 2015:415-427).

В то же время Комиссар ЕС по вопросам юстиции, фундаментальных прав и гражданству Вивиан Рединг отметила «Все больше и больше конфиденциальных данных циркулирует в Сети, поэтому люди должны иметь право на полное удаление своих данных» (Рединг, 2012:367).

Представители западной науки также проявили заинтересованность в лице профессора Безерли П. Линча и магистра библиотековедения и информационных наук Калифорнийского Университета Дэвида Исома, что право на забвение не несет в себе фундаментальные угрозы для будущего Интернета и свободы распространения информации (Исом, 2015:241).

Вице-президент ЕСПЧ Франсуаз Тюлкенс и адвокат Фредерик Кренц считают, что право на забвение постоянно меняется, оно развивается беспрецедентно быстро в связи с прогрессом в области цифровых технологий в частности с онлайн-доступностью архивов пресс (https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/bitstream/JRC86750/jrc86750_cecile_fv.pdf).

Согласно точке зрения Кирон О'Хара влияние на свободу слова остается пропорциональным праву быть забытым так как информация в исходном виде сохраняется в Интернете. Тем самым свобода слова только ограничивается в поиске информации, но не в

доступе к ней. Кирон О'Хара сравнивает право быть забытым с делопроизводством из прошлого. В то время, когда Интернет был недоступен обществу как результат развития технологий, большое количество сведений хранились на печатных материалах, но также были доступны несмотря на то, что получить доступ к ним было нелегко по причине локаций где хранились архивы. Анализируя она считает, что право на забвение достаточно важен с точки зрения логичности и исторической необходимости (О'Хара, 2015:387).

По мнению Эммы Карр, руководителя компании по защите частной информации Big Brother Watch: «Принцип, дающий право на забвение, похвален, но он не должен стать средством переписывания истории. Поисковые системы не хранят информацию, и пытаются заставить их цензурировать законный контент при демонстрации результатов поиска – неверный подход. Информация должна блокироваться в источниках, иначе мы вступаем на очень опасную территорию. Правила должны работать на то, чтобы люди с большей гарантией имели осмысленный выбор, какую информацию о них получит компания вроде Google. Но если мы начнем возлагать ответственность за действия других людей на посредников, мы создадим модель, которая приведет к росту надзора и риску цензуры» (Европа получила право на забвение).

Глава Big Brother Watch Ник Пиклз утверждает следующее: «Право на забвение» задумывалось не для того, чтобы люди могли переписывать историю. Главная мысль – в том, чтобы люди могли распоряжаться информацией на стадии источника. Важно, чтобы у граждан было больше прав и возможностей помешать компаниям в сборе информации без согласия граждан или ее хранение в течение неоправданно долгого срока» (Европа получила право на забвение).

В своей книге адвокат и ученый из Оксфорда - Виктор Майер Шёнбергер, который является одним из первых кто исследовал тему применения права быть забытым в сети Интернет, отметил о том, какую опасность представляет собой бесконечное хранение личных данных в интернете и способность поисковых машин находить их, ведь по его мнению «забвение – это не ошибка» (https://360wiki.ru/wiki/Viktor_Mayer-Sch%C3%B6nberger).

«Вопрос недовольства физических и юридических лиц фактами присутствия той или иной информации о них в поисковых системах обсуждается с момента появления последних. Всегда было множество пользователей, недовольных тем, что информация о них, ложная она или истинная, опубликована в Сети и распространяется благодаря поисковым механизмам. Фактически подобное решение говорит о возможности управления контентом в поисковой сети, что дает невероятные возможности для правообладателей и граждан», - считает российский эксперт Алексей Королюк, генеральный директор REG.RU (Королюк).

Res judicat-ой права на забвение является громкое дело Mario Costeja Gonzalez, гражданина Испании, который подал иск против Google (Google Spain SL.) требуя исключить из поисковика его личные данные касательно его долга, в то время как она была уплачена давно, и информация имела неактуальный и устаревший характер, которая нарушала его права на личную жизнь. Постановление Суда ЕС C-131/12, которое многие эксперты оценивают в качестве поворотного в отрасли Интернета и защиты данных (<https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2019-09/cp190112en.pdf>), беспрецедентный случай 2014 года вызвал общественный резонанс в области права на неприкосновенность частной жизни, о праве быть забытым.

Согласно решению Суда Google Inc. должен деиндексировать определенную информацию, возникающую в процессе введения имени в поисковом запросе на региональном домене, однако важно понимать, что информация остается на сайтах, в судебных документах и в сетевых архивах, то есть, основная информация, которая изначально закреплена в источнике. Поэтому полагаю, что противники права на забвение неправильно толкуют понимание данного феномена, поскольку в таком случае, критика о нарушении свободы слова неуместна.

В результате постановления Суда ЕС пользователи Интернета под доменами европейских стран потребовали у поисковых сервисов исключить устаревшую и/или

несоответствующую информацию их персональных данных. Data Protection Authorities (DPA) по поводу рассмотрения жалоб разработали специальные требования, которые используются согласно принципам постановления Суда ЕС, в большинстве случаев – интерес общественности в доступе к информации. Одним из примеров является дело Digital Rights Ireland, в соответствии с которой Директива 2006/24/СЕ о хранении данных была принята недействительной, поскольку она давала возможность представителям власти использовать данные собранные операторами, в то время как не было никаких определенных правил и рамок вмешательства. Согласно решению Суда ЕС вмешательство в основные права человека считается существенным нарушением, а факт хранения персональных данных без уведомления складывается как постоянное слежение их частной жизни.

Кейсов, связанных с правом на забвение немало и с каждым днем количество лишь увеличивается. Одним из громких дел в Российской Федерации является дело «Юрий Моша», где по словам заявителя, ситуация возникла следующая: «У моей компании в США появились то ли конкуренты, то ли те, кто хотят быть конкурентами. И они стали заказывать на меня черный пиар, — рассказал Юрий Моша «Известиям». — Сейчас полно таких агентств. Ты платишь \$100, и получается любая информация: брали мое фото и рисовали в фотопроцессоре наручники, писали, что я задержан в США, использовали слова «кидалы», «мошенники». Мы занимаемся помощью эмигрантам в США, и наши клиенты — это люди из России и СНГ. Они стали в это верить, мы стали терять деньги. Даже мама звонила, говорила, ей подруги скинули какую-то информацию». Данные возникшие обстоятельства обострили возможность бизнесмена на реализацию права на забвение, в котором лицо добился удаления недействительной информации в Яндекс и Google через суды России (Моша, 2019).

Поскольку статистические данные во всем мире имеют нарастающий характер, многие страны внедряют в своих законодательных актах принцип права на забвение. Например, в Индии в 2018 году был принят The Personal Data Protection Bill, где в шестой главе указано, что Data Principal (владелец персональных данных) имеет право быть забытым. Данный документ был разработан членами Комитета юстиции им. Шрикришны с учетом международного опыта и специфики регулирования правоотношений в сфере информационных технологий (https://www.meity.gov.in/writereaddata/files/Personal_Data_Protection_Bill%2C2018_0.pdf).

Носитель экспертного мнения, Ци Айминь, профессор Школы права Чунцинского университета, утверждает, что «Китай может многому научиться из GDPR, включая условия согласия пользователей, формулирование политики конфиденциальности предприятия, установление права на забвение и штрафные меры за нарушения» (<https://ru.technode.com/2019/06/22/china-data-protections-law/>).

24 июня 2020 года в Минске обсуждалась возможность применения права на забвение в Беларуси. Олег Макаров, директор БИСИ задался следующим вопросом, указывая на важность внедрения права на забвение в Республике Беларусь: «В юридическом мире в информационном праве есть такая тенденция, как "право на забвение". Речь о том, что у человека есть право на то, чтобы старые «грехи», которые зафиксированы в цифровом виде, были уничтожены. Как нам быть с этим?» (<https://www.belta.by/society/view/eksperty-obsudili-vozmozhnost-vvedeniya-v-belarusi-prava-na-zabvenie-395960-2020>).

Недостатки права на забвение

Право быть забытым признается ведущим правом в защите персональных данных, тем не менее противопоставление между правом на забвение и права знать, может породить такую проблему как цензура в виртуальном мире. Безусловно само право быть забытым не является абсолютным и должно учитывать свободу слова и право на получение информации.

Правовые и экономические феномены всегда имеют характер взаимодействия, по этой причине право на забвение в процессе осуществления может создать немалые экономические трудности для поисковых сервисов. С каждым днем прогрессируются алгоритмы поисковых

задач различных поисковых компаний в конкурентных целях за удобства пользователям и лучшее функционирование, и нет гарантий касательно того, что некоторые игроки цифрового рынка не будут использовать данное право в корыстных целях путем удаления определенных сведений из поисковой выдачи с помощью запросов, например, сотрудников либо любых других лиц, действующих в интересах компании. Тот же самый Google может стать интернет-гигантом поисковой системы и для предотвращения подобных случаев, полагаю, что важно отметить определенные критерии в законодательных актах, а также создать эффективный механизм в судебной практике.

Согласно европейскому толкованию права на забвение, данное право включает в себя утаивание всяких сведений, в числе прочего – сведения о совершенных правонарушениях, в случае принятия судом информацию как устаревшая, тем самым бывшие правонарушители могут утаить подобного рода информации. Важно отметить то, что возникает опасность для общества, ведь не каждому посильно снова выдержать совершить правонарушения.

Какие еще могут быть недостатки, в то время как согласно тому, что правовое общество в основном видит определенные плюсы права на забвение? Как всем известно, у Google есть свои дочерние компании в различных странах мира, которые реализуют обработку персональных данных в определенной стране, тем самым информация будет удаляться лишь в определенном региональном домене. Полагаю, что для полного удовлетворения права на забвение субъекта персональных данных, необходимо удалять из самого поискового сервиса в сети Интернет. Как указывал американский социолог Бенджамин Брэттон, географические границы государств раньше прорывались торговыми и миграционными потоками. Теперь они, с одной стороны, просто исчезают, когда любую информацию можно получить, находясь физически где угодно. С другой — власть государств внутри своих границ, наоборот, увеличивается благодаря новым технологиям слежения за гражданами (<https://iz.ru/900874/ignat-shestakov/eti-nashi-internety-pravo-na-zabvenie-provodit-gosgranitsy-v-seti>). Странами – членами ЕС была издана рекомендация в отношении Google по удалению ссылок со всех своих доменов по всему миру, однако интернет-корпорация предпочла воздержаться от подобных действий, назвав это давлением и усилением цензуры в сети (Scott, 2014).

Следующая проблема заключается в том, что ссылки на персональные данные уничтожаются лишь в определенном поисковом сервисе. Если судом будет решено удалить в поисковой системе Google, то информация может остаться в других поисковых сервисах, так как Yandex, Bing, Yahoo и так далее, а точно количество обозначить невозможно.

Еще одной проблемой является «Эффект Стрейзанд», согласно которому попытка изъять определённую информацию из публичного доступ приводит лишь к её более широкому распространению. Как например в деле Марио Гонсалеса, ведь его известность возникла после нашумевшего прецедентного дела и таким образом о его задолженности теперь знает весь мир. «Каждый иск про удаление информации из Интернета только спровоцирует новый всплеск интереса СМИ и общественности к участнику скандала, - отметил правовой аналитик правозащитной группы «Агора», - обращения в суд, касательно права на забвение от юридических лиц, особенно крупных компаний, чьими владельцами являются депутаты или известные бизнесмены вызывает повышенный интерес у СМИ. Например, дело Олега Черепанова руководителя «Forum Group». То есть, при попытке сокрытия информации, бренд рискует вызвать еще больше упоминаний о нем в сети. Такой контент мигмом оказывается на первых местах в выдаче» (<https://secretmag.ru/technologies/v-chyom-problemy-prava-na-zabveniya-i-kak-udalit-informaciyu-o-sebe-iz-seti.htm>).

"В основном спорят о балансе между правом на забвение и свободой выражения взглядов, — утверждает генеральный директор директората по евроинтеграции Министерства цифровой трансформации Украины Гульсана Мамедиева, — в мире вообще не существует единого подхода к реализации этого права, даже в ЕС есть проблемы с имплементацией. В том числе из-за субъективности критериев определения данных, которые можно удалять по праву

на забвение" (https://focus.ua/ukraine/458408-pravo_na_zabvenie). Очень важно обратить внимание в ее словах на понятие «субъективности критериев определения данных», поскольку она вызывает немало трудностей. Согласно термину «sensitive data» у каждого индивида свое понимание «чувствительных данных», ведь он зависит и определяется исходя из личных субъективных восприятий человека. "Определение чувствительности данных — вещь индивидуальная, — подчеркивает Дэвид Якоби, ведущий аналитик департамента информационной безопасности компании Kaspersky. — Для одного появление интимных фотографий в социальных сетях или других открытых источниках станет трагедией, другому вообще всё равно. Но, если вы сами знаете, что некая информация лично для вас чувствительна, чем меньше людей и электронных систем имеют к ней доступ, тем лучше, в идеале хорошо бы вообще не пользоваться ею онлайн и никому не пересылать. В интернете обеспечить неприкосновенность данных крайне сложно. Я часто делаю покупки онлайн, но предпочитаю не вводить номер своей карты на сайте продавца, а получать инвойсы" (https://focus.ua/ukraine/458408-pravo_na_zabvenie).

Несмотря на определенные нюансы нового права, в силу возникновения новых правоотношений по причине глобализации мира и цифровизации, безусловно указывает на то, что право на забвение необходимый элемент в системе права.

Заключение

Как бы не было парадоксально, но две точки зрения касательно Интернета является действительностью: с помощью Интернета у социума появились неограниченные возможности и свобода, но и полный контроль. Ведь информация, однажды зафиксированная в Интернете останется всегда, однако с помощью права на забвение информация может быть менее доступной для большего количества пользователей. Несмотря на дискуссии в правовом обществе, важно учитывать то, что права человека перешли в цифровой мир, в которой также есть риски нарушения основных прав. У пользователей сети Интернет появилась возможность контролировать персональные данные: их срок, актуальность, действительность, однако стоит понимать, что подход к данному вопросу должен быть хорошо изучен, для более оптимального решения между удалением персональных данных и дальнейшим сохранением таких сведений, которые вызвано исторической, статистической, научно-исследовательской необходимостью и общественным интересом. В заключении хотелось бы упомянуть *ex fácto jus òritur* — право возникает из факта и *hòminum càusa jus constitutum est* — право существует для пользы человечества.

Список литературы:

- Международный пакт о гражданских и политических правах, принят 16 декабря 1966 года, вступил в силу 23 марта 1976 года.
https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/pactpol.shtml
- Всеобщая декларация прав человека, Принята резолюцией 217 А (III) Генеральной Ассамблеи ООН от 10 декабря 1948 года.
https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/declhr.shtml
- Конвенция о защите прав человека, 4 ноября 1950 года, Рим.
<https://treaties.un.org/Pages/showDetails.aspx?objid=080000028014a40b>
- Хартия Европейского Союза, 7 декабря 2000. <https://www.refworld.org.ru/docid/52e647374.html>
- Конституция Республики Казахстан от 30 августа 1995 года.
http://adilet.zan.kz/rus/docs/K950001000_
- Конвенция «О защите физических лиц в отношении автоматизированной обработки данных личного характера», 28 января, 1981 год, Страсбург.

Директива 95/46/ЕС «О защите прав частных лиц применительно к обработке персональных данных и о свободном движении таких данных», 24 октября 1995 год, Совет Европейского Союза.

General Data Protection Regulation, 27 апреля 2016 год.

General Data Protection Regulation, 27 апреля 2016 год.

Трайковска М. Л. Конфиденциальность, свобода слова и Интернет. Trajkovska M. L. privacy, freedom of expression and Internet // Essays in honour of Dean Spielmann. - oisterwijk: Wolf legal Publishers, 2015. - p. 335-342

Трайковска М. Л. Конфиденциальность, свобода слова и Интернет. Trajkovska M. L. privacy, freedom of expression and Internet // Essays in honour of Dean Spielmann. - oisterwijk: Wolf legal Publishers, 2015. - p. 335-342

Myjer E., Kempees p. Lord of the cloud. The right to be forgotten; or, how the Internet raises new human rights questions and how one of them was recently answered by the Court of justice of the European Union in Google vs Spain // Essays in honour of Dean Spielmann. - oisterwijk: Wolf legal Publishers, 2015. - p. 411-427.

Viviane Reding, Vice President, Eur. Comm'n, The EU Data Protection Reform 2012: Making Europe the Standard Setter for Modern Data Protection Rules in the Digital Age 5 (Jan. 22, 2012), available at

<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=SPEECH/12/26&format=PDF>.

Isom David. Google Search and the «Right to Be Forgotten» // A thesis submitted in partial satisfaction of the requirements for the degree Master of Library and Information by David Isom, 2015.

https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/bitstream/JRC86750/jrc86750_cecile_fv.pdf

O'Hara Kieron. The Right to Be Forgotten: The Good, the Bad, and the Ugly // University of Southampton. The Digital Citizen, 2015.

Европа получила право на забвение // URL: <http://pravo.ru/interpravo/practice/view/105053/>

Европа получила право на забвение // URL: <http://pravo.ru/interpravo/practice/view/105053/>

https://360wiki.ru/wiki/Viktor_Mayer-Sch%C3%B6nberger

Королук, <https://www.lawtrend.org/information-access/blog-information-access/pravo-byt-zabyty-m-evropejskij-sud-demonstruet-nekompetentnost>

Google Spain SL., Google Inc. v. Agencia Espanola de Protection de Datos (AEPD), Vario Costeja Gonzalez (Judgement, Grand Chamber), C-131/12, 13 May 2014.

<https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2019-09/cp190112en.pdf>

Моша Ю. <https://nv.ua/biz/experts/kak-moshenniki-zarabatyvayut-dengi-na-feykah-nuzhen-li-novyy-zakon-o-prave-na-zabvenie-novosti-ukrainy-50044878.html>

https://www.meity.gov.in/writereaddata/files/Personal_Data_Protection_Bill%2C2018_0.pdf

<https://ru.technode.com/2019/06/22/china-data-protections-law/>

<https://www.belta.by/society/view/eksperty-obsudili-vozmozhnost-vvedeniya-v-belarusi-prava-na-zabvenie-395960-2020>

<https://iz.ru/900874/ignat-shestakov/eti-nashi-internety-pravo-na-zabvenie-provodit-gosgranitcy-v-seti>

Scott Mark. Right to Be Forgotten Should Apply Worldwide, E.U. Panel Says.// New York Times, November 26, 2014.

<https://secretmag.ru/technologies/v-chyom-problemy-prava-na-zabveniya-i-kak-udalit-informaciyu-o-sebe-iz-seti.htm>

https://focus.ua/ukraine/458408-pravo_na_zabvenie

COMPARATIVE-LEGAL ANALYSIS OF HUMAN RIGHTS PROTECTION ISSUES IN THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN AND THE GREAT BRITAIN

Otyunshiyeva Aidana Aitukyzy

*PhD, Senior Lecturer at Department of International Law, Faculty of International Relations,
Al-Farabi Kazakh National University, Almaty, Kazakhstan
aidana-best91@mail.ru*

Balabekova Nazgul Yerzhanovna

*Master of Humanities, History teacher of school №198, Almaty, Kazakhstan
n.balabekova.vip70@mail.ru*

Abstract. The aim of the article – in the context of globalization, to study the human rights protection issues in the Republic of Kazakhstan and the Great Britain, to develop recommendations for improving the human rights legislation of the Republic of Kazakhstan.

The creation of the Astana International Financial Center (AIFC) is one of the instruments for Kazakhstan to become one of the thirty most developed countries in the world. The International Arbitration Center offers an independent, cost-effective and efficient analogue of legal proceedings, operating in accordance with the best international standards for resolving civil and business disputes in the AIFC. This requires a special study of the rules and regulations of English law regarding the protection of human rights.

It is determined that in the Great Britain, due to the lack of a single Constitution, norms on the rights, freedoms and duties of citizens are not represented in a certain system, are regulated by various laws, precedents and legal practice. By virtue of this, protection in court is an effective protection of rights and freedoms. Within the framework of state protection of human rights and freedoms, the model of the British Ombudsman is of interest.

In our opinion, we would like to make suggestions on improving the legislation of the country governing the area of the legal status of an individual, in particular: to administer justice in our country, we need to introduce the principles of English law, for which we use the practice of English in our judicial practice.

The methodological basis of the research is the general and particular methods of scientific knowledge: analysis and synthesis, dialectical, materialistic; concrete historical, statistical, comparative-legal.

The results of the study can be used as a basis for determining the legal status of an individual, improving and promoting individual rights in the field of protecting human rights, as well as developing the institution of the Ombudsman.

Key words: AIFC, citizenship institute, human rights, ombudsman, rights and freedoms.

Introduction

Great Britain takes part in the formation and implementation of the content of the civil concept of the state, in necessary cases takes responsibility for power, and in other cases passes the leadership to professional specialists and migrants, and generally takes a balanced position. This liberal (liberal) vision of governance means the formulation of citizenship as an actual problem of civil society. (Suvarierol, 2015)

The British civil Institute protects the rights of British citizens, British citizens abroad, British foreign citizens, British protected individuals and British citizens.

Possession of citizenship in Western countries opens the door to a number of opportunities, including transnational mobilization. The adoption of citizenship in Western countries can act as a tool for increasing social capital through expanded horizontal mobility. A passport can be described as a travel companion and a guarantor of global mobility. Possession of a passport of a Western state

is a symbol of hereditary status, which will significantly improve the life opportunities of a person, given to a child from a grandfather, that is, if you take the situation of migrants from the UK, they will be given the opportunity to move to a number of countries.

Literature review

Since citizenship facilitates the implementation of global business and provides huge opportunities, possession of passports of several countries will allow you to move freely. (Tropey, 2000) having a British passport, anyone has the right to live and work in this country, participate in social and tax benefits, and participate in the electoral process in the UK. In addition, all countries that are members of the European Union have the right to live and work without restrictions, as well as visa-free travel to many countries of the world, including such major developing countries as the United States, New Zealand, Canada, and Australia. (British Citizenship, 2019)

The process of accepting European citizenship includes not only the membership of one country, but also the relationships that govern the behavior of each subject.

Theoretically, not in the transfer of citizenship, it is a value at the time when he received the labor. According to the strict migration policy, the British government has defined obtaining English citizenship as «not a right, but a privilege» and calls for developing knowledge of British culture and advanced language skills.

Material and Methods

The citizenship act 1981 defines the following six categories of citizenship, depending on the territory of the United Kingdom:

- Citizens of the United Kingdom of great Britain and Northern Ireland;
- citizens of the British territories beyond the seas;
- British citizens abroad;
- Citizens under the jurisdiction of the United Kingdom (subjects);
- British citizens overseas in British territories;

«Citizens of British protection, that is, protected people.

The majority of UK residents are citizens of the United Kingdom of great Britain and Northern Ireland. This category of British citizens has free entry into the country, as well as a number of other rights and freedoms.

Citizens of British territories overseas. Citizenship British overseas territories does not provide a right of free entry to the UK, but provides a simplified procedure of acquiring citizenship of the United Kingdom of great Britain and Northern Ireland (in registration order). Citizens of Ireland and citizens of member States of the European Union have a special status in the UK. EU citizenship, created under the terms of the Maastricht Treaty of 1992, provides for the right of citizens of EU member States to freely enter and leave the UK. Termination of citizenship is possible in the case of refusal or deprivation, which is formalized by the decision of the Secretary of State for internal Affairs.

Someone who was a citizen of the United Kingdom and its colonial country before 31 December 1982 and is related to the British territory overseas, i.e. parents or grandmother were born in this territory, then they are a citizen of the British territory overseas on 1 January 1983.

Someone who was born in a British territory overseas and at the time of birth their parents are citizens of a British territory overseas or legally settled in that territory, then they are a citizen of a British territory overseas.

British citizens overseas, British citizens abroad, British citizens under British jurisdiction, British citizens, British citizens overseas in British territories are entitled to the protection and consular assistance of British diplomatic posts by holding a British passport. However, the EU does not treat these citizens as British citizens, and they do not automatically have the right to live and work in the UK.

British citizens abroad. On December 31, 1982, he was a citizen of the United Kingdom and

its Otar countries and on January 1, 1983, he was not a British citizen, as well as a citizen of British territories outside the sea, then he is considered a British citizen abroad from January 1, 1983.

Due to the connection with Hong Kong, people who are citizens of British territories outside the sea lost their citizenship on 30 June 1997, as sovereignty was then returned to China. However, in both cases, the person: the first if the person does not belong to any nation and the person is stateless; secondly, if the person was born on or after 1 July 1997 without citizenship, and if one of the parents at the time of birth is a foreign citizen of the United Kingdom or a British citizen outside the British territories, the status of the UK As an alien is maintained.

Stateless persons can in both cases register as citizens across the seas of the British territories:

- In the UK or on British territory overseas;
- One of the parents is a British citizen abroad.

Until 1949, any person who was closely associated with the United Kingdom was considered a citizen of its jurisdiction (British subjects). Until January 1983, all citizens of Commonwealth countries were considered British citizens. First, if a citizen under the jurisdiction of a British country without citizenship, this means that the United Kingdom and its country, which is not a citizen of the Otar countries, Commonwealth countries, the Republic of Pakistan or Ireland, was a person under the jurisdiction of the United Kingdom on December 31, 1948. Second, citizens who became citizens of the Republic of Ireland on 31 December 1948 and applied to remain a person under the jurisdiction of a British country have been treated as citizens under the jurisdiction of a British country since 1983.

Citizens under UK jurisdiction cannot grant their status to children if they were born on or after January 1, 1983. However, a child born on or after 1 January 1983 in the United Kingdom or on British territory overseas, provided that::

- If one of the parents is a British citizen;
- Both parents are not British citizens, British territory overseas, or British citizens abroad;
- They are citizens under the jurisdiction of the United Kingdom, without the status of a British citizen.

Since January 1, 1983, any citizen of another state cannot be a British citizen. This provision does not apply to citizens of the Republic of Ireland.

January 1, 1983:

- If a citizen of Brunei;
- If the UK country is protected much earlier than this time;
- At the time of birth, one of the parents is a citizen of British protection, and a citizen of British protection is considered a stateless citizen both in the UK and abroad on British territory.

Citizens of British protection:

- Acceptance of citizenship of another state;
- A person gains independence of a state in which it is closely interrelated, and he is a citizen of this state, loses his status in these conditions.

If a person is a stateless person born in the UK or overseas on British territory, and one of the parents is a British citizen at the time of his birth, then he can become a British citizen.

Prior to the adoption of a number of special laws aimed at regulating citizenship, starting in 1914, the principle of real subordination of the common law had long been in force in the country. (Common Law doctrine of allegiance)

After the British citizenship act of 1981 in the UK, the policy on citizenship was relatively serious and calm. However, due to such quotes as "multiculturalism has failed" communities live in parallel», several changes have occurred recently. For example, the citizenship, immigration and asylum act of 2002 required candidates for British citizenship to complete an internship in English, history, law, culture and tradition, then citizenship acquisition procedures were carried out and they took an oath of allegiance to the crown. The borders, citizenship and immigration act introduced the

concept of testing in 2009; due to the large number of applicants for British citizenship, it is recommended that they be required to have an active citizenship position. (Stewart, Mulvey, 2014)

European citizens must prove that they have lived and worked in the UK for 6 years in a continuous period to obtain British citizenship, have not spent more than 450 days outside the UK in the past 5 years, and have spent more than 90 days in the past 12 months.

Results and Discussion

First, there is the issue of false marriage, which still does not have a universal effective solution and causes serious difficulties in proving the fact of falsity. Currently, fictitious marriage is considered as one of the main and easiest ways to legalize it in the country of entry. In addition, the state provides the opportunity to receive certain social benefits in cases provided for by law, in marriage with a citizen of the receiving state. To date, one of the easiest ways is to establish whether the simplified procedure for acquiring, residing and acquiring citizenship of the host state depends on the conclusion of marriage, including outside the host state. As a rule, in addition to the requirements for a certain length of marriage, there is a requirement for financial support for family members and the availability of housing.

The migration legislation of the UK regarding the prevention of false marriages is much more developed than the Kazakh legislation. So, in March 2015, a requirement was made that the duration of filing an application for marriage and matrimony is 28 days (previously, this period was twice as short - 16 days), and if there are reasons why the internal Affairs bodies can extend the period of consideration of the application to 70 days. To obtain a visa as a spouse (partner), the applicant must generally meet one of the following conditions: a UK-recognized civil partnership or marriage status; when applying for a visa as a bride, husband or future partner, you must enter into a marriage or civil partnership within 6 months of your arrival in the UK (and you must prove that all previous marriages or civil partnerships have ended). In this case, the applicant must prove that they speak English and can Finance themselves and their dependents.

According to the law, a marriage involving a foreign national is considered false in order to prevent the influence of UK immigration law or immigration rules, or, conversely, to obtain the rights granted by the relevant law, if there is no specific relationship between the parties or one or two parties have married.

Since October 2013, the conditions for acquiring British citizenship and the selection criteria have become stricter. Along with some vague criteria («good reputation» and «healthy spirit»), applicants wishing to obtain British citizenship must be over 18 years old, must communicate fluently in English, Welsh (Wales), or Gael (Scotland), and must prove knowledge from the « life in the UK « test with a high result. Each applicant also pays 1,000 pounds.

Currently, the cost of applying for British citizenship for children is 22 times higher than in Germany, « the report says” Independent». In 2010, it was 386 pounds, in 2017 - 973 pounds. On average, for a family with three children, the process of accepting citizenship, the migration process comes to 15 thousand pounds. And this caused dissatisfaction with the applicants who met all these requirements, and their number is growing every day.

The «Life in the UK» test is part of the government's immigration control actions. This test was introduced by the government under the leadership of former Prime Minister Tony Blair. The British citizenship test was introduced as one of the new procedures aimed at addressing issues of integration and social compatibility in migrant communities. (Gray, Griffin, 2014)

The concept of nation and citizenship in different countries is used in different forms, in different directions. For example, in the Anglo-Saxon legal system, the term «nation» has the meaning of a civil concept. The term «citizenship» means a person and citizen who has full rights. The scope of these words extends to countries that depend on the UK.

Starting in 2004, attempts to regulate the procedure for revoking and deporting British citizenship began to operate at the legislative level in the United Kingdom. At the same time, the state authorities had a task to streamline the implementation of two actions simultaneously. In this regard,

the citizenship, immigration and housing act of 2002 was amended.

As a result, a person can simultaneously be deprived of citizenship and expelled from the country. If a person is deprived of British citizenship and at the same time is a citizen of another EU member state, then this person is subject to the relevant legal regime for staying in the United Kingdom.

However, in most cases, such measures are applied to persons who are not citizens of EU member States. Citizens who have lost their citizenship become third parties subject to the rules of stay on the territory of the country granted to foreigners, and in turn, these rules include various migration control procedures. On the part of the Secretary of state, there were cases when the order to revoke the citizenship of the above-mentioned third parties was also officially transmitted during their stay outside the country.

Events related to terrorist activities in London in 2005 contributed to the emergence of stricter rules and increased rights of public authorities to carry out the deprivation of citizenship. The Prime Minister of the United Kingdom announced anti-terrorist measures in the country, including the deprivation of citizenship and deportation of relevant persons.

After these events, the government made drastic changes to the law and added the following lines: «the law may be deprived of their citizenship in cases provided for by law, not only by persons who have taken British citizenship, but also by persons who give birth to British citizens».

Since Irish citizens were granted active suffrage in the UK, they received a special status. on February 7, 1992, the European community signed the Maastricht Treaty and developed economic legal relations“, citizens of EU member States received the right to enter the territory of the United Kingdom freely.

Under the chairmanship of the Supreme mufti Yerzhan kazhy Malgazhiuly, the first meeting of the group of translators-theologians established under the Spiritual administration of Muslims of Kazakhstan took place. Therefore, the concept of citizenship defines its status through a set of rights and obligations, and includes membership in a political community known as a person. However, the relationship between citizenship and national identity for migrants is complex, with issues such as their multi-state affiliation and political integrity. (Yuval-davis, 2008)

Global migration, recognition of various racial, national, ethnic, cultural, linguistic and religious groups, civil equality and structural integration – all this made it difficult to obtain citizenship in almost a number of countries around the world.

In particular, in the United Kingdom, the movement towards nationalism and social unity has emerged in response to globalization and the growth of ethnic, cultural, linguistic and religious diversity. In European countries such as the United Kingdom, the cultural, social and civic life of Muslim citizens becomes difficult. The modern comparative experience of eliminating mass denationalization of socially unprotected groups of citizenship, citizenship is a phenomenon focused mainly only on Muslims. (Macklin, 2014)

Over the past decade, there has been an explosion of «immigration protests», political mobilization of illegal migrants and migrant activists. In this regard, we need to take a critical look at the concept of citizenship.

On 23 June 2016, the British referendum cast doubt on European integration by voting (Brexit), including on European citizenship. Pluralism in matters of culture, national conformity and citizenship has become the main and main focus of Brexit. (Ashcroft, R. and Bevir, 2016) The word Brexit means «Britain's exit from the European Union», caused by the phrase «Britain exit». The people who want to remain in the EU had the position: «it follows from the European civil national citizenship, it does not replace it, on the contrary, it complements it» for the British who expressed a desire to leave the EU during the Brexit vote, first of all, there was protection from the leakage and skinning of refugees due to the EU's too warm policy on migration.

The wide increase in bipatrides, i.e. persons with multiple citizens, is mainly due to the increase in the flow of refugees to European countries in recent years. These countries grant asylum

to refugees and eventually acquire citizenship through naturalization. Due to the fact that such persons are not required to renounce their previous citizenship, the number of persons with dual citizenship is increasing. In such cases, the status of dual nationals is not the primary purpose of refugees. At the same time, as practice shows, today a serious part of society consciously strives for dual citizenship. This social status allows such people to belong to two or more States, that is, it is profitable to grant different rights, freedoms and benefits in different countries.

According to experts, two civil «de jure» (and only «de jure») have an important advantage for the individual and the state, since:

- The state independently decides with which countries it is possible to reach an agreement on the recognition of dual citizenship, and with which countries it is profitable;

- The parties to the relevant international Treaty will be able to neutralize the negative consequences of dual citizenship as much as possible;

- Friendly relations between these countries are being strengthened through dual citizens residing in the territory of the second citizenship state;

- The range of rights of persons who were bipatrides is growing significantly de jure (freedom of movement between States, the possibility of diplomatic protection of both countries that have taken citizenship on the territory of third countries, the possibility of acquiring real estate in both States with citizenship) and human and civil rights are the highest value for modern States.

There are many reasons to disagree with the submitted statement. As practice shows, the dual nationals do not appreciate the state in which they reside. In frequent cases, they always have a «backup option» to get rid of the shoots, because they are root food. It is impossible to find a patriot among bipatrides in their country of residence in a difficult and difficult moment to believe in them.

The existence of multiple citizenship is subject to negative criticism from scientists, which is a negative phenomenon and is widely discussed at the level of international organizations and government agencies in many countries. If there are differences and differences between States in terms of legal, economic and social development, it is necessary to take into account the fact that both civil citizens violate the principle of personal belonging to the state. In the case of serious conflicts between countries, negative circumstances expressed in the form of distrust of one of the States may pose an immediate threat to persons with dual citizenship.

The right of a person to a nationality is defined in article 15.1, paragraph 1, of the universal Declaration of human rights of 1948, in article 24, part 3, of the International Covenant on civil and political rights of 1966, and in article 7, paragraph 1, of the Convention on the rights of the child of 1989. (Kartashkin, Lukasheva, 2002)

Due to the development of social and migration relations, significant changes were made to the citizenship law of 1948, and the law began a new approach to the settlement of civil issues. Thus, the citizenship act was passed as British citizens in 1981 and recognized those who were born and entitled to housing in the UK before coming into force on 1 January 1983. This rule applies to persons who were subjected to British colonization before December 31, 1982, and who also have the right to reside in the United Kingdom. Those born after 1 January 1983 are not granted British citizenship automatically, but by right to blood and right to soil.

Conclusion

As a result of the close connection between the laws in 1948 and 1981, civil legislation has for many decades formed a solid legal basis for the application of legal norms in judicial practice. So that. Although a new citizenship act was passed in 1981 (the British Nationality Act, 1981), the citizenship act of 1948 still has significance in the current legislation. In this regard, when applying legislation regulating civil relations, the provisions of both laws are taken into account.

In the UK, new rules for determining and regulating citizenship came into force in 2002. This was facilitated by the adoption of the law «On citizenship, immigration, and housing». This law gives the Secretary of state for internal Affairs the power to revoke citizenship if the country is threatened or may be threatened by a particular citizen. However, given the provisions of the international

Convention on the reduction of statelessness of 1961, such powers of the Secretary of State were limited – if this leads to the stateless person, he can not deprive him of citizenship. (Rabinovich, 2014) the provisions of the Convention define the prohibition of activities that lead to the loss of citizenship of a citizen of any country to which he is a party. In this regard, this competence of the Secretary of state applies only to bipatrides, that is, to persons who have dual citizenship. In addition, the Secretary of State for Home Affairs also takes into account the duration of a person's citizenship when making a decision to terminate British citizenship.

Section 40, paragraph 3, of the citizenship, immigration and asylum Act, 2002, is supplemented by the lines: “if a person finds that there is substantial damage to the vital interests of the United Kingdom, the Secretary of state may revoke that person's citizenship” (Goodwin-Gill, 2014).

Due to the fact that the UK is a member state of the EU, legal regulation of legal relations, including issues of citizenship of a person is not only national law but also EU law. Legal reforms related to the process of migrants acquiring British citizenship are part of the social integration program. This policy is related to the ownership and management of national borders.

References

- Ashcroft, R., Bevir, M. (2016). Pluralism, national identity and citizenship: Britain after Brexit. *The Political Quarterly*, 87(3), 359.
- Goodwin-Gill, G.S. (2014). Deprivation of citizenship, and international law. Revised draft of paper presented at a Seminar, Middlesex University, 14(5), 31.
- Gray, D., Griffin, C. (2014). A journey to citizenship: constructions of citizenship and identity in the British citizenship. *British Journal of Social Psychology*, 53(2), 300.
- Kartashkin, V.A., Lukashova, Y.A. (2002). *International Instruments on Human Rights: A Collection of Documents*. NORMA Publishing House, 11.
- Macklin, A. (2014). Citizenship revocation, the privilege to have rights and the production of the alien. *Queens Law Journal*, 40, 7.
- Rabinovich, P. (2014). Constitutional status of human and citizen: optimization capabilities. *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 1(76), 19-31.
- Stewart, E., Mulvey, G. (2014). Seeking safety beyond refuge: the impact of immigration and citizenship policy upon refugees in the UK. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 40(7), 1024.
- Suvarierol, S. (2015). National Fields of Civic Integration: Operationalization of Citizenship Requirements. *Ethnicities*, 13.
- Torpey, J. (2000). *The Invention of the Passport: Surveillance, Citizenship and the State*. Cambridge University Press, 159.
- Yuval-davis N. (2008). Belonging and the politics of belonging, *Patterns of Prejudice*. *Geoforum*, 40(3), 307-318.

HOW TO DISCRIMINATE PERSON BY DNA?

Shyryn Zhalbayeva

*Master student, Law School, M.Narikbayev KazGUU University,
Nur-Sultan, Kazakhstan*

Abstract. This article discusses the main problems of genetic testing of the prevention of genetic discrimination around the world. The author conducted an analysis of what is genetic discrimination. The article reveals the specifics of genetic testing and genetic discrimination, considers the effectiveness of the GINA to solve problems in all spheres of the human community.

Keywords: genetic information, genomic data, DNA, genetic discrimination, human rights, GINA.

Introduction

Over time, as the world began to evolve, issues that existed only in the imagination of humans began to gain momentum and became the reality of humanity. DNA is a chemical that stores data about the carrier of this substance and by evolving the sphere of the biomedicine the humanity came to by taking genetic testing through DNA could disclose what kind of genetic diseases human beings carry. Genetic diseases are not an error caused by a temporary state of health such as, viruses or bacterial diseases but are inherent in the bodily substance of the subject. The genetic disease is internally inscribed in the body, cannot be separated from it and could be inherited from generation to generation. The life of a natural population is depicted as a lotto bag, and officials authorized by the life sciences are tasked with verifying the correctness of its numbers before players are allowed to pull them out of the bag to fill their cards. The spectrum of this "genetic discrimination" extends from exclusion in the labor market and problems with attending to educational organizations to every social aspect. Thus, the applicants were rejected and they were denied based on a possible future illness and what kind of danger they could make to the people around. The issue of genetic discrimination has now prompted regulatory initiatives at the legal and policy levels to define conditions and restrictions regarding the use of genetic information. Many countries have introduced laws designed to prevent individuals from being discriminated against because of their genetic characteristics. One of the main legislation that protects men from genetic discrimination is GINA, which is an act of the USA. This legislation projects guarantee the right to self-determination and "genetic privacy", as well as protect personal data from misuse. Until a few years ago, the concept was largely unknown, but now it has become an ambivalent term used in many different contexts and for different purposes. To understand the issue of genetic discrimination there are questions that should be answered:

- What is genetic testing, genomic data, and why the issue of genetic discrimination is relevant?
- How a DNA fence is made and how genetic discrimination happens?
- How to ensure protection against genetic discrimination (GINA)?

This article's aims are to expand the meaning of the term "discrimination"; to introduce a basic knowledge about what genetic discrimination is; how GINA deals with the genetic discrimination and to identify GINA's strengths and weaknesses.

In the process of working on the article, methods like, comparative legal analysis, a systematic approach were used, the basis of which is the fundamental human rights.

Results and Discussion

In order to understand genetic discrimination, there is a necessity to understand the definitions of genetic testing and genomic data. Intending to identify what kind of genetic diseases have the carrier of this substance first of all take genetic testing. Genetic testing is characterized as "the

investigation of a chosen gene, its item or work, or other examination of DNA and chromosomes to distinguish or run the show out a alter which will be related with a genetic disorder" (Quinn et al., 2015). In other words, genetic testing is the method of filtering an individual's genetic predispositions to decide whether they have a genetic inclination to create or transmit a genetic infection or illness (Quinn et al., 2015). According to, GINA definition of genetic testing is an analysis of human DNA, RNA, chromosomes, proteins, or metabolites, that detects genotypes, mutations, or chromosomal changes (*The Genetic Information Nondiscrimination Act*, 2008). There are plenty of types of genetic testing: predictive testing, diagnostic testing, pharmacogenomic testing, reproductive testing, direct to consumer testing, forensic testing. It is generally accepted that genetic technologies are always accurate, highly predictive, and capable of identifying an individual's inevitable predisposition (Quinn et al., 2015). Thus, the predictive value of genetic tests is somewhat limited, since they typically only reveal the possibility that a person may develop a trait, disease, or disorder in the future, and are not definite indicators that symptoms will develop (Quinn et al., 2015). Usually, the genetic testing sample is obtained in the following ways:

- *“A buccal smear is performed by rubbing cotton along the inside surface of the cheek. The swab is then placed in a sealed plastic tube and sent to the lab.*
- *A blood draw is performed by a phlebotomist by inserting a needle into a vein and extracting 1 to 3 milliliters of blood into a test tube.*
- *A saliva sample is obtained simply by having you spit in a sterile container*
- *Newborn screening, called a Guthrie test, involves a heel prick to obtain a few drops of blood. The drops are placed on a blood spot card and sent to the lab.*
- *Amniocentesis involves the insertion of a thin, hollow needle through the abdominal wall and into your uterus to collect a small amount of amniotic fluid.*
- *CVS involves the insertion of a catheter either through the cervix or abdominal wall to obtain a tissue sample from the placenta.*
- *Fine needle aspiration (FNA) and core needle aspiration (CNA) are performed by inserting a needle through the skin into a solid tumor or bone marrow.*

While surgical biopsy, using open or laparoscopic surgery, may be used to obtain hard-to-reach tissue, it would rarely be performed solely for the purpose of obtaining a genetic sample. Tissue samples may also be obtained as an adjunct to other direct diagnostic procedures, such as a colonoscopy or endoscopy.” (“What You Should Know About Genetic Testing”, 2021)

After the results of genetic testing medical workers get access to genomic data. Genomic data or genetic information under GINA defines as, “(i) such individual’s genetic tests, “(ii) the genetic tests of family members of such individual, and “(iii) the manifestation of a disease or disorder in family members of such individual.” (“What You Should Know About Genetic Testing”, 2021). The results of genetic testing can lead to discrimination in the community. Besides, knowledge of the test results can lead to the marginalization of the individual from mainstream society due to the identified health risks. Discrimination can take the form of denial of health insurance, employment, or simply social recognition. In particular, knowledge about the risk of disease can be used by health insurance providers and employers to deny employment benefits, as well as health insurance (“Genetic testing”, 2021).

Article 7 of the Universal Declaration of Human Rights provides that, all are equal before the law and are entitled without any discrimination to equal protection of the law. All are entitled to equal protection against any discrimination in violation of this Declaration and against any incitement to such discrimination (*Universal Declaration of Human Rights*, 1948). Also under the article 6 of the UNESCO Declaration on the Human Genome and Human Rights 1997, mentions that: “No one shall be subjected to discrimination based on genetic characteristics that is intended to infringe or has the effect of infringing human rights, fundamental freedoms and human dignity.” In connection with

obtaining genetic information in practice, it is proved that it is impossible not to face discrimination in any way. The uniqueness of the combinations of gene variants suggests that people are not equal in their biological capabilities. In the case of Chadam's son, who had to change schools in 2012 because of a genetic predisposition to cystic fibrosis, demonstrates how genetic discrimination can affect a person in every sphere of a person's life. Despite the fact that Colman showed no signs of the disease, being only a carrier of the mutated gene and having just a mark (*James Chadam v Palo Alto Unified District School*, 2016).

The fact that the importance of genetic data contained in a person's DNA is growing there is a need to ensure the security of the protection of human rights in order to prevent harm from being caused by the misuse of a person's genetic information. Many countries enacted provisions dedicated to genetic discrimination, that laws are intended to fairly provide genetic testing and in some provisions also mentioned how to keep genomic data and prevention of its misuse. One of the main and in high favor is GINA. GINA (Genetic Information Nondiscrimination Act) is a federal law enacted by the United States of America that protects individuals from genetic discrimination in the sphere of insurance and labor. The GINA consists of two parts: section I, and section II. GINA and other laws do not protect people from genetic discrimination except for insurance and labor. For example, GINA does not apply when an employer has fewer than 15 employees (Genetics & Testing, 2021). GINA also does not protect against genetic discrimination in forms of insurance other than health insurance, such as life, disability, or long-term care insurance (Genetics & Testing, 2021). The bill applies a broad definition of genetic information, including not only the results of genetic testing of a person and his family members but also information about the family history. GINA is the first federal law in the United States to address genetic discrimination in employment and health insurance. However, GINA has some serious flaws and loopholes. Although health insurance regulations are quite strict, allowing only rare exceptions, the protection provided by the law does not include life, disability, or long-term care insurance and other possible uses of genetic information in the insurance industry (Lemke, 2015). Besides, GINA does not interfere with the employer's obligation to provide a safe and healthy work environment—which may require the collection of genetic data for genetic monitoring programs (for example, biological exposure of workers to toxic substances in the workplace) (Lemke, 2015). It should also be noted that the GINA health insurance provisions do not apply to certain groups. For example, the bill does not apply to U.S. military personnel, federal employees who receive medical care under federal employee plans (Lemke, 2015).

This form of legislation is based on the principle that every citizen should control their genetic data, which should not be transferred to non-medical parties without the explicit and informed prior consent of the person concerned. The legal guarantee of data protection, however, alone, is insufficient. If the refusal to disclose genetic information is expected to cause serious social inconvenience (for example, denial of insurance or threat to career goals), people may de facto feel compelled to give up their rights (Lemke, 2015).

Conclusion

To date, there are a number of problems in the field of legislative regulation of the prevention of genetic discrimination. New enactments are being introduced, but the problem remains unresolved, there are many egregious cases of genetic discrimination causing serious harm to every day social life, as a result of the violation of fundamental human rights in each aspect. A preliminary analysis of the current worldwide situation resulted to come to such conclusions:

Necessity to put independent centers that will control the fence analysis and comparison of genetic testing;

To improve the legislation that will protect not only the sphere of the health insurance and labor but also another sphere such as educational organizations;

As a measure of spreading issue not only at the international level but also at the domestic level. Genetic information is the unique information that implies only to one specific person;

Is it worth taking DNA samples when crossing the border and how will this relate to the laws of different countries on personal data? How can the justified use of the universal database be monitored? From such questions, there is a necessity to create international legislation and an international body that would have the same power as UDHR, because UNESCO Declaration on the Human Genome and Human Rights is not enough and they are don't cover the issue if genetic discrimination, and which will control the discrimination on the international level.

References

- 'Genetic Testing' [Electronic resource]: [World Health Organization, 2021], <https://www.who.int/genomics/elsi/genetesting/en/> [accessed 10 January 2021].
- 'What Is Genetic Discrimination?: Medlineplus Genetics' [Electronic resource]: [Medlineplus.gov, 2021], <https://medlineplus.gov/genetics/understanding/testing/discrimination/> [accessed 10 January 2021].
- Lemke T, *Perspectives On Genetic Discrimination* [Text]: [Routledge, Taylor & Francis Group, 2015].
- Quinn G, De Paor A, and Blanck P, *Genetic Discrimination* [Text]: [Routledge, 2015].
- 'What You Should Know About Genetic Testing' [Electronic resource]: [Verywell Health, 2021], <https://www.verywellhealth.com/what-is-a-dna-test-2860730#during-the-test> [accessed 10 January 2021].
- James Chadam v Palo Alto Unified District School* [Case]: [The US Court of Appeals, 14-17384, 2016].
- The Genetic Information Nondiscrimination Act [Legislation], 2008.
- UNESCO Declaration on the Human Genome and Human Rights [Legislation], 1997.
- Universal Declaration of Human Rights [Legislation], 1948.

ПУБЛИЧНЫЙ ПОРЯДОК В МЕЖДУНАРОДНОМ АРБИТРАЖЕ: ТОЛКОВАНИЕ ОПРЕДЕЛЕНИЯ В РАЗЛИЧНЫХ ЮРИСДИКЦИЯХ

Нажимов Абай Амангельдыулы

*Магистрант кафедры «Правоведение», Университета имени Сулеймана Демиреля,
Каскелен, Казахстан
abay.nazhimov@gmail.com*

Аннотация: Одна из основных целей Нью-Йоркской конвенции состояла в том, чтобы служить международной торговле и коммерции и облегчить исполнение арбитражного решения, вынесенного в одном из Договаривающихся государств, в других государствах. Тем не менее, статья V (2) (b) позволяет судье не исполнять решение, если его исполнение будет противоречить публичному порядку. Данная статья путем сравнительного анализа охватывает многочисленные толкования публичного порядка в различных странах и юрисдикциях.

Ключевые слова: публичный порядок, международный арбитраж, Нью Йоркская Конвенция, исполнение арбитражных решений.

Арбитраж широко рассматривается как предпочтительный метод разрешения международных коммерческих споров. Стороны могут предпочесть заключать арбитражные соглашения, потому что, в отличие от судебного разбирательства, международный арбитраж обеспечивает быстрый, нейтральный и конфиденциальный процесс разрешения споров, а также находится под контролем сторон. На международном уровне, основным правовым актом, который охватывает основные аспекты исполнения арбитражных решений, является Нью-Йоркская конвенция о признании и приведении в исполнение иностранных арбитражных решений (Нью-Йоркская Конвенция) от 10 июня 1958 г. Она не только отменила требование о «двойной экзекватуре» (то есть требование признания арбитражных решений сначала в судах места вынесения арбитражного решения (первая экзекватура), а затем уже в судах места приведения в исполнение (вторая экзекватура)), но также наложила общее обязательство на Договаривающиеся государства признать и обеспечить исполнение арбитражных решений, предусмотрев ограниченный набор оснований для непризнания международного арбитражного решения в статье V (Orawiec, 2016). В частности, данная статья гласит, что:

«2. В признании и приведении в исполнение арбитражного решения может быть также отказано, если компетентная власть страны, в которой испрашивается признание и приведение в исполнение, найдет, что:

б) признание и приведение в исполнение этого решения противоречат публичному порядку этой страны» (2,с.15).

Этот текст не оставляет места для сомнений в том, что статья V адресована государству, в котором испрашивается признание и исполнение, и что цель, стоящая за V (2) (b), состоит в том, чтобы позволить этому государству отказаться от принятия в свою юрисдикцию решений, которые противоречат его публичному порядку. Нью-Йоркская Конвенция не ссылается ни на какое «универсально применимое определение» или «общее толкование» публичного порядка. Подкомитет по признанию и приведению в исполнение арбитражных решений Международной ассоциации юристов («International Bar Association») в своем докладе о публичном порядке заявляет, что понятие публичного порядка намеренно не было определено в Нью-Йоркской Конвенции и ее конкретные проявления могут существенно различаться в разных юрисдикциях. Даже при разработке статьи 36 Типового закона ЮНСИТРАЛ 1985 года не было явных попыток согласовать определение или применение публичного порядка. Аналогичное положение в Брюссельской конвенции 1968 года предусматривает, что договаривающиеся государства могут по своему собственному усмотрению определять, что является публичным порядком. Кроме того, статья III Нью Йоркской Конвенции содержит позитивное обязательство признавать и обеспечивать

соблюдение решений в соответствии с Конвенцией, и государство не может налагать на иностранные решения существенно более обременительные условия, чем те, которые существуют для признания и приведения в исполнение внутренних арбитражных решений. Основания в статье V являются исключениями из общего обязательства в статье III. Кроме того, в соответствии со статьей (V) (2) (b) предметом расследования является признание и приведение в исполнение решения, а не самого решения. Таким образом, из статьи III и цели и содержания Нью-Йоркской Конвенции следует, что статья V должна толковаться узко.

Из истории разработки Нью-Йоркской Конвенции ясно, что термин «публичный порядок» предназначался для узкого толкования. Это видно из обсуждений специального комитета, созданного ЭКОСОС, и обсуждений на Конференции Организации Объединенных Наций по международному коммерческому арбитражу, которая приняла окончательную резолюцию для принятия Конвенции. В первоначальном положении, рекомендованном Специальным комитетом, упоминались решения, «явно несовместимые с публичным порядком или основополагающими принципами права страны, в которой предполагается исполнение решения». Специальный комитет отметил в своем докладе, что, используя слова «явно» и «основополагающие», он преднамеренно ограничил сферу применения данного положения к случаям, когда признание или приведение в исполнение будет «открыто противоречить базовым принципам правовой системы страны, в которой исполняется решение». Однако, из опыта, накопленного в рамках Женевской конвенции, были высказаны опасения, что первоначально предложенная фраза может вызвать трудности в толковании и открыть вопрос о пересмотре решения по существу. Последующее отсутствие в Нью-Йоркской Конвенции любого упоминания решения, противоречащего «принципам права», подтверждает одобрение узкой концепции публичного порядка и подчеркивает предпочтение принудительному исполнению (*pro-enforcement bias*). Это подразумевает, в частности, что основания для отказа в принудительном исполнении, перечисленные в статье V, должны толковаться ограничительно.

Основываясь на подготовительной работе Нью-Йоркской Конвенции, тексте статьи и обстоятельствах ее заключения, нельзя оспаривать тот факт, что стороны, которые вели переговоры и одобрили Нью-Йоркскую Конвенцию, согласились на узкое толкование публичного порядка. Определение понятия публичного порядка не обсуждалось ни специальным комитетом, ни на Конференции. Текст статьи V (2) (b) - «публичный порядок этой страны» - и история разработки Нью-Йоркской Конвенции не противоречат идее, что государства должны самостоятельно определить публичный порядок для признания и исполнения на своих территориях решений, вынесенных в международных арбитражах за пределами страны. Однако публичный порядок, безусловно, рассматривался как узкая концепция (Shenou, 2018)

Еще в 1910 г., то есть за 48 лет до принятия Нью-Йоркской Конвенции, Институт международного права принял следующую резолюцию: «Институт выражает желание, чтобы, во избежание неопределенности, ведущей к судейскому произволу и тем самым вредящей интересам частных лиц, каждое законодательство определяло со всею возможною точностью, какие из его норм никогда не будут устраняться пред иностранным законом, хотя бы последний и казался компетентным для обсуждения данного правоотношения. В частности желательно, чтобы в каждой конвенции по международному частному праву были точно указаны пункты, по которым в каждом из договорившихся государств норма, относимая к публичному порядку, может противоречить принципам конвенции» (Брун).

Поэтому Подкомитет решил начать амбициозный проект по определению публичного порядка как основания для отказа в исполнении решений по Конвенции, а также составление каталога его конкретных проявлений на основании решений, принятых принуждением судов, отказавших в исполнении за нарушение государственной политики.

Первый интересный вывод заключается в том, что ни в одной из охватываемых в исследовании юрисдикций (более 40), публичный порядок не определен законодательством, за двумя заметными исключениями: ОАЭ и Австралия. В ОАЭ статья 3 Закона о гражданских сделках гласит, что общественный порядок «включает в себя вопросы, касающиеся личного статуса, такие как брак, наследство и родословная, и вопросы, связанные с

системы управления, свобода торговли, круговорот богатства, правила индивидуальной собственности и другие правила и основы, на которых основано общество, таким образом, чтобы не вступать в противоречие с окончательными положениями и основополагающими принципами исламского шариата».

В Австралии раздел 8 (7A) Закона о международном арбитраже 1974 года гласит: «Во избежание сомнений и без ограничения пункта (7) (b) [который делает нарушение публичного порядка основанием для отказа в принудительном исполнении иностранного решения], исполнение иностранного решения будет противоречить публичному порядку, если: (a) вынесение решения произошло вследствие или под влиянием мошенничества или коррупции; или (b) в связи с вынесением решения произошло нарушение правил естественной справедливости (the rules of natural justice)».

В случае Китая, выражение «публичный порядок» является посторонним для правовой системы КНР, настолько, что в китайском тексте Нью-Йоркской Конвенции фраза была выражена словосочетанием «gonggong zhengce», которое не предусмотрено стандартной китайской юридической лексикой. Именно Нью-Йоркская Конвенция ввела этот термин в правовой дискурс Китая.

В отличие от этого, в законодательстве КНР обычно упоминаются нарушения «социальных и общественных интересов», термин, использование которого широко распространено в китайской практике международного частного права и не ограничивается только принудительным исполнением решений. Следует отметить, что нарушение «социальных и общественных интересов» является основанием для отказа в исполнении как иностранных, так и национальных решений.

Кроме того, Рекомендации ILA указывают (пункт 1 (d)), что международный публичный порядок любого государства включает в себя: (i) фундаментальные принципы, относящиеся к справедливости или морали, которые данное государство желает защищать, даже если оно не затрагивалось непосредственно в споре; (ii) правила, предназначенные для обслуживания основных политических, социальных или экономических интересов государства, известные как *lois de polis* или «правила публичного порядка»; и (iii) обязанность государства соблюдать свои обязательства перед другими государствами или международными организациями.

Аргентина: «Основные принципы, на которых основана аргентинская правовая система».

Австрия: «Основные ценности австрийской правовой системы». Бельгия: «То, что затрагивает основные интересы государства или общества, а в частном праве - определяет правовую основу, на которой зиждется экономический или моральный порядок».

Бразилия: «Основные принципы ее юрисдикции. Следует отметить, что публичный порядок включает политические, правовые, моральные и экономические аспекты суверенного государства».

Китай: «Принцип права, фундаментальные интересы общества, безопасность страны, суверенитет и хорошие социальные обычаи». Египет: «Правила, направленные на достижение общественных интересов, будь то политические, социальные или экономические, относящиеся к высшему порядку общества и преобладающие над индивидуальными интересами».

Финляндия: «Основные принципы и ценности, отражающие общественные интересы».

Германия: «Сама основа общественной и экономической жизни» и «фундаментальные принципы правопорядка Германии».

Греция: «Основные законодательные, моральные, социальные, правовые или экономические представления, которые преобладают в стране». Израиль: «Те основные и жизненно важные ценности, интересы и принципы, которые данное общество в данное время желает поддерживать, защищать и поощрять. Они являются основой Израильской нации, духа, общества и рынка...»

Италия: «Те фундаментальные нормы и ценности этической, социальной, политической и экономической природы, которые лежат в основе итальянского правопорядка».

Япония: «Основные принципы или основные идеи правовой системы нашей страны».

Перу: «Набор принципов и институтов, которые считаются необходимыми в организации государства и формирующие его правовую систему» Польша: «Основополагающие принципы правопорядка Польши». Португалия: «Основные принципы государства в социальной, этической, политической и экономической областях (включая те, которые содержатся в Конституции)».

Швейцария: «Основные ценности правопорядка Швейцарии». Турция: «Весь свод правил и институтов, который определяет фундаментальную структуру и защищает основные интересы общества в политических, социальных, экономических, этических и правовых сферах в определенный период времени».

Уругвай: «Те самые принципы, на которых основана правовая индивидуальность государства».

Австралия: «Основные нормы правосудия и справедливости». Канада (Онтарио): «Самые основные и явные принципы правосудия и справедливости в Онтарио» и «моральные устои Онтарио». Сингапур: «самые базовые понятия морали и справедливости». США: «Основные понятия о морали и справедливости» и «Основные понятия о том, что является справедливым в Соединенных Штатах».

Индонезия. Суды, как правило, классифицируют нарушения публичного порядка по трем категориям: «(i) нарушение действующих законов и правил в Индонезии; (ii) опасность для национальных интересов Индонезии, включая ее экономику и (iii) нарушение индонезийского суверенитета».

Индия. Индийский суд может отказать в исполнении иностранного арбитражного решения на основании государственной политики, если такое правоприменение будет противоречить: «(i) фундаментальным основам индийского права; или (ii) интересам Индии; или (iii) справедливости или морали»

Список литературы:

Bartłomiej Orawiec THE PUBLIC POLICY EXCEPTION UNDER THE NEW YORK CONVENTION ON THE RECOGNITION AND ENFORCEMENT OF FOREIGN ARBITRAL AWARDS (THE UK PERSPECTIVE) *Comparative Law Review* Nicolaus Copernicus University 21/2016 с. 54-55

Nivedita Chandrakanth Shenoy PUBLIC POLICY UNDER ARTICLE V(2)(b) OF THE NEW YORK CONVENTION: IS THERE A TRANSNATIONAL STANDARD?
Volume 20.1: Fall 2018 *The Cardozo Journal of Conflict Resolution* The Benjamin N. Cardozo School of Law.

Брун М.И. Публичный порядок в международном частном праве. // Журнал Министерства юстиции. - С.-Пб.: Сенат. Тип., 1916, № 1. - С. 53-103

IBA SUBCOMMITTEE ON RECOGNITION AND ENFORCEMENT OF ARBITRAL AWARDS
Report on the Public Policy Exception in the New York Convention October 2015

Pierfrancesco Rossi Max Planck Institute for Comparative Public Law and International Law
Public Policy and Enforcement of Foreign Awards: An Appraisal of China's Judicial Practice January 2017

DIRITTO DEL COMMERCIO INTERNAZIONALE Anno XXXI Fasc. 525-52017
Milano 5•5 Giuffrè Editore

COVID-19 AND A PROSPECT FOR REGIONAL INTEGRATION AMONG ECO MEMBER STATES¹

Saeed Shokoohi

*Chair of Regional Studies Department,
Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran*

Introduction

This paper seeks to explore the possibility of Regional Integration (at most) and Regional Cooperation (at least) among ECO member states. So, the main question is: How can we foster regional cooperation and integration among ECO member states on combating the COVID-19 and similar challenges? Besides classical security challenges, some newly-emerged biological and health challenges amount to be of critical significance to states. Encountering these threats, different regions or regional organizations have adopted diverse policies to combat the threat, collectively. Unfortunately, ECO member states haven't been successful in fostering cooperation among themselves, and even their bilateral economic relations are insignificant. Because of the transboundary nature of the COVID-19 and alike challenges, international and regional cooperation is imperative. States have no other viable option than cooperation. When it comes to dealing with common threats or challenges, it is widely believed that regional cooperation and coordination is much feasible and operational than International ones. Due to specific features and circumstances, regional initiatives and solutions can bear a higher degree of effectiveness. To answer the question, this paper will study the initiatives and policies of other regional organizations to find out a sound and working model for fostering regional cooperation among ECO member states. To offer a pack of effective policy recommendations, we have established a network of regional elites from different universities of these countries to confer and argue about the issue.

Methodology: Due to very nature of the key question of the paper, the mixed method has been utilized in the research. Descriptive methodology come in handy to describe the current situation, available options and other regional organizations' approach. Besides, explorative methodology has been used to infer the viable and feasible options to boost cooperation among ECO member states. To achieve these goals, different scholarly researches, state reports and official statistics have been reviewed. Then, during an online meeting with the experts of regional countries the possible options of cooperation have been analyzed.

Data Analysis and Discussion

Generally, there are two groups arguing two distinct approaches on how to confront the Virus. One group of thinkers and statesmen believe that countries should close the borders and concentrate on their domestic capacity to fight with the "enemy". They believe that the new pandemic has strengthened the sense of "Nationalism" and each country should prioritize its own interests. On the other hand, the second group argue that this is a global threat and we should work together to "defeat the enemy". Highlighting the need to international and regional cooperation, they insisted on the futile consequences of working and fighting in isolation (Bieber 2020). But the very nature of the Virus proved that putting emphasis on Nationalism and avoiding international cooperation is fruitless. So, many countries started to cooperate internationally, especially with the World Health Organization (WHO). But experience has proved that regional cooperation is much more awarding, much more feasible and much more effective. So, different regional organizations took active role in easing of

¹ This paper has been adopted from a research project, sponsored by the Allameh Tabataba'i University of Iran

the cooperation between member-states. Unfortunately, ECO member states haven't been successful in fostering cooperation among themselves, and even their bilateral economic relations are insignificant. Because of the transboundary nature of the COVID-19 and alike challenges, international and regional cooperation is imperative. States have no other viable option than cooperation. When it comes to dealing with common threats or challenges, it is widely believed that regional cooperation and coordination is much feasible and operational than International one. Due to specific features and circumstances, regional initiatives and solutions can bear a higher degree of effectiveness. This paper seeks to explore the possibility of Regional Integration (at most) and Regional Cooperation (at least) among ECO member states. So, the main question is: How can we foster regional cooperation and integration among ECO member states on combating the COVID-19 and similar challenges? To answer the question, this paper, in the following part, will study the initiatives and policies of other regional organizations to find out a sound and working model for fostering regional cooperation among ECO member states. To offer a pack of effective policy recommendations, we have established a network of regional elites from different universities of these countries to confer and argue about the issue. The experts have argued their cause and suggested their ideas to achieve regional cooperation. Their suggestion and ideas are integral part of this paper.

Some of the regional organizations have been active on boosting regional cooperation to combat the COVID-19. For instance, during the COVID-19 pandemic ASEAN members held video conferences through which, they connected with their Chinese, Japanese and South Korean counterparts under the ASEAN Plus Three framework to exchange information on containment and mitigation measures and identify needs for technical support and medical supplies (IIYCB 2020). The South Asian Association for Regional Cooperation (SAARC) has established a COVID-19 emergency fund, made up of voluntary contributions from members with a total worth around \$18.5 million (Pattanaik, 2020). The [Persian] Gulf Cooperation Council (GCC) has established a joint operations room to share experiences of how each member state has been handling and containing the spread of the COVID-19 virus, along with the latest data, statistics and level of preparedness (Sameh et al 2020). The Southern African Development Community has rolled out a new program, the Partnership to Accelerate COVID-19 Testing in Africa (PACT) to increase testing by supporting African governments with support to test 10 million people over future. This program will deploy 1 million community health workers to aid contract tracing and seek to train an additional 100,000 healthcare professionals in the continent (Relief web, 2020).

The African Development Institute announced that it is already developing a Public Service Delivery Index to help improve transparency and accountability in public service delivery in Africa, and will soon launch an African Public Finance Management Academy to help countries with prudential public finance management (African Development Bank Group 2020). The Central American Integration System has implemented a Regional Contingency Plan that will mobilize up to US\$1.9 billion to address the health-related and economic consequences of the pandemic. This plan includes measures to coordinate efforts to prevent and contain the pandemic. It calls for a joint mechanism for purchasing medicines and medical equipment and pushes fiscal and liquidity contingency measures. Considering COVID-19 pandemic CARICOM has reinforced its response to the health emergency through regional teams of experts and cooperation to ensure food security (Inter-American Development Bank 2020).

The MERCOSUR countries has agreed on a structural convergence fund estimated at \$16 million and aimed to boost research, education and biotechnology related to fighting the coronavirus along with improving the testing capacities of its member countries (United Nations Economic Commission for Africa 2020).

In the Eurasian Economic Commission, members supported new proposals on measures aimed at ensuring economic stability at the meeting held on April 3, 2020. The package of stabilization measures would help carry out sanitary and anti-epidemic measures to prevent and minimize the spread. These include a "green corridor" to be created to supply essential commodities by simplifying customs procedures for processing critically needed goods.

The European Central Bank through its Pandemic Emergency Purchase Program is set to buy up to \$810 billion in additional bonds this year to help its members safeguard public debt and provide liquidity. In the spirit of collaboration and mutual support, on 8 April the European Union announced its “Team Europe” package of more than €15 billion to support partner countries in the fight against the coronavirus pandemic and its consequences (De Ruijter et al., 2020).

Conclusion: Policy Recommendations

ECO has not been a successful regional organization to significantly foster and boost cooperation between member-states. The failure stems from different domestic, regional and trans-regional factors. But the specific circumstances created by the COVID-19 can pave the way of transformation in the efficiency of the organization and prevent its gradual death. The member states can learn their lessons from the experience of other regional organization to revitalize the ECO. Off course, in the first stage it requires political will and belief in the functionality and significance of regional interactions. Anyway, based on the extensive study of the different organizations’ approach, these policy recommendation can be offered:

1. Establishment of a regional health center, e.g. in the form of **ECO-HEALTH** or **ECO-PLUS**: Consisting of the health-care ministers of the member-states, it can conduct a regular meetings between the ministers to exchange experiences and coordinate policies combatting the pandemic.
2. Establishment of a **Center for Emergency Crises**: Because the nature of these crises requires mobilization of civil and military personnel and it goes beyond the authority of foreign or healthcare ministers, it is very imperative to have military commanders of the member-states as the main members in this platform. They have overwhelming power to arrange and organize different states’ reactions to the emerging crises;
3. Regular meetings of the Experts in the Health care system of these countries: it can boost mutual understanding and trust;
4. Establishing Health Checkpoints at Borders;
5. Establishing a central Medicine-Procurement procedure or organization;
6. Working on disrupted Supply Chains;
7. Collaboration on the different process of producing a vaccine;
8. Regular Meetings of economic ministers and experts to boost the fragile economic cooperation;
9. Working on citizen’s Education on health-care issues;
10. Establishing a **Healthcare Fund**, to support joint ventures on healthcare issues and projects.

References

- Bieber, F. (2020). Global Nationalism in Times of the COVID-19 Pandemic. *Nationalities Papers*, 1-13. doi:10.1017/nps.2020.35
- OECD (2020, May 4), COVID-19 crisis response in ASEAN Member States, <https://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/covid-19-crisis-response-in-asean-member-states-02f828a2/#biblio-d1e921>
- Smruti S. Pattanaik (2020), SAARC COVID-19 Fund: Calibrating a Regional Response to the Pandemic, *Strategic Analysis*, 44:3, 241-252, DOI: 10.1080/09700161.2020.1787688
- Sameh, S.; Kheyfets, I.; Herbst, C. and Ajwad, Mohamed Ihsan (2020), The GCC Countries’ Responses to COVID-19, https://doi.org/10.1596/978-1-4648-1582-9_ch4.
- Relief web (2020, September), SADC Regional Response to COVID-19 Pandemic Bulletin No. 13. <https://reliefweb.int/report/angola/sadc-regional-response-covid-19-pandemic-bulletin-no-13>

African Development Bank Group (2020, April), COVID-19 crisis provides impetus to accelerate African regional integration. <https://www.afdb.org/fr/news-and-events/press-releases/covid-19-crisis-provides-impetus-accelerate-african-regional-integration-panellists-adi-webinar-35463>

Inter-American Development Bank (2020, May 8), Deeper integration of Latin America, essential against COVID-19. <https://blogs.iadb.org/integration-trade/en/integration-against-covid-19/>

United Nations Economic Commission for Africa (2020), dealing health pandemics through regional cooperation case:covid-19. <https://www.uneca.org/oria/pages/dealing-health-pandemics-africa-through-regional-cooperation-case-covid-19>

De Ruijter, A., Beetsma, R., Burgoon, B., Nicoli, F., & Vandenbroucke, F. (2020). EU solidarity in fighting COVID-19: State of play, obstacles, citizens' attitudes, and ways forward¹. *Europe in the Time of Covid-19*, 21.

REGIONAL INTEGRATION IN THE CONTEXT OF COVID-19: IGAD AND THE MANAGEMENT OF DISPLACEMENT CRISIS

Ibrahim Kone

*PhD Candidate, School of International and Public Affairs (SIPA),
Jilin University, Changchun, P.R China
ib.kone@gmail.com; koneibrahim18@mails.jlu.edu.cn*

Abstract. Most of the studies have demonstrated that the COVID-19 has hindered regional integration due to nationalism. The closing-border policy was the way for states to protect citizens against the rapid spread of the virus. The free circulation of people and goods became difficult. However, our study demonstrates that the COVID-19 in an accurate contingency frame can be an asset to regional integration. The IGAD region has seen advancement in cross-border mobility. This advancement is highlighted by establishing a protocol on persons' free movement in November 2020 that it struggled to establish since its creation in 1996. Our article uses the constructivist theory of peace to explain: why the Intergovernmental Authority on Development has implemented a protocol on people movement hence enhancing the integration process during COVID-19? Hence, COVID-19 is used as a catalyst factor to explain the causal relationship between people's movement and Regional Integration. Our study reveals that the objective conditions developed by liberal Democracy cannot stand alone to enhance regional integration. A need for a normative community should be formed beforehand. Furthermore, our paper concludes that even though the normative community is necessary to enhance regional integration, the objective material should be involved.

Keywords: “COVID-19; Regional Integration; IGAD; Refugee; people movements; intersubjectivity”

Introduction

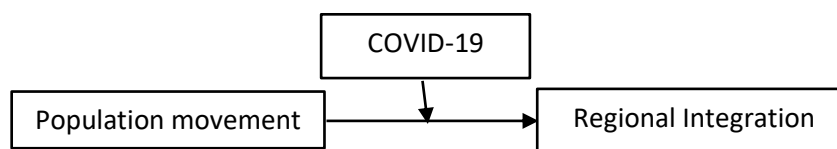
Most of the studies have demonstrated that the COVID-19 has hindered regional integration due to nationalism. However, our study demonstrates that the COVID-19 in an accurate contingency frame can be an asset to the process of regional integration. The outbreak of the covid-19 as a pandemic led to the rise of nationalism in the world. The closing-border policy was the way for states to protect citizens against the rapid spread of the virus. The free circulation of people and goods became difficult. However, at the same time, the IGAD region composed of 8 states (Sudan, South-Sudan, Eritrea, Ethiopia, Djibouti, Somalia, Uganda, and Kenya) has seen advancement in cross-border mobility and regional economic integration. That advancement is realized by establishing a protocol on persons' free movement in November 2020 that it struggled to establish since its creation in 1996. Indeed, the rivalry among IGAD's member states is the key to delaying the integration process. For instance, the clash between Ethiopia and Somalia involving Kenya, the proxy war Sudan-Uganda and the war between Ethiopia and Eritrea are some clashes characterizing the IGAD region, forcing them to deal solely with bilateral agreements. This situation makes difficult the management of the displacement crisis. Our research addresses the collective action problem in the IGAD region. Although the member states were facing common problems (the problem of displacement crisis), they still struggled to take efficient action under the framework of IGAD. That is why we posed the following question: Why despite the character nationalistic of its member states, IGAD has established a free movement protocol during COVID-19? To answer that question, we admit that the Protocol's adoption is consecutive to the displacement crisis's mismanagement in the IGAD region. This topic aims to explain the role of covid-19 in the process of regional integration. The variables are as following: Independent variable (Protocol of free movement), dependent variable (Management of the displacement crisis), and intervening variable (COVID-19)

Methodology

We have elaborated a qualitative method as our research design with a focus on the explanative model. Our research combines Books, articles, journals, reports, conference papers, and an official website.

Our primary goal in this research is to analyze the impact of COVID-19 on regional integration. The COVID-19 is seeing as a catalyst factor to the regional integration.

Figure 1: Explaining variables

Our research takes the population movement as the independent variable causing the regional integration defined in the paper as the dependent variable. This causal relation is explained by a third variable (COVID-19).

The sources that we explored define refugees as people who are recognized refugees under the 1951 Convention on the Status of Refugees or its 1967 Protocol. Asylum seekers can be defined as people who have not yet received a decision or are registered as asylum seekers. Hence, those data are excluded. Country of asylum is defined as the country where an asylum claim was filed and granted. The data has been published by the World Bank – World Bank Indicators. However, the data publisher's source is the United Nations High Commissioner for Refugee (UNHCR) statistic database. It is available at www.unhcr.org/en-us/figures-at-a-glance.html. There have always been problems in collecting accurate data on refugees. The registration of the status quo of a refugee is voluntary. Therefore, due to the unknown of the importance, many are the refugees who do not register. Elsewhere, there is a problem of exaggeration bringing by different administrative records. Sometimes, they tend to overestimate the number of refugees. Moreover, the no-centralization of the registries brings a problem of having accurate, centralized data because of the data stagnation at the local level, and therefore they are omitted.

The determinants of refugees include migrants. The refugee data is defined in terms of people who have crossed an international border to find a better life. They can end up in a sanctuary and benefit from a refugee status quo. However, three known organs are providers of refugee data: the UNHCR field offices, NGOs, and governmental agencies; moreover, the data on refugees include other sources: estimation and surveys. Furthermore, the years 2007-2011 include another category of refugees. However, we can describe it in nature. It includes a category of people outside their country territory of origin but facing some potential risks equivalents to refugees'. Therefore, their refugee status quo has not been defined.

Data Analysis and Discussion

Table 1. Different interstate conflicts between IGAD members

Conflict parties	Location	Causes
Ethiopia-Somali	Ogaden 1977-1978	Somali invasion of Ethiopia
Ethiopia-Eritrea	Borders 1998-2000	Border conflict
Eritrea-Djibouti	Borders June 10-13 2008	Border conflict
Kenya- Uganda	Lake Victoria 2008-2009	Water fish and possibly crude oil
Kenya-Ethiopia	2010	Water conflict

Kenya- South Sudan – Sudan	Abyei state 2011	Oil
----------------------------	------------------	-----

Source: Personal

Table1 classifies some significant interstate conflicts in the IGAD region. The unique characteristic is that all states within IGAD have already been involved directly or indirectly in conflict with their neighboring country. It determines the failure of liberal Democracy to resolve conflict within a dialogue and peaceful settlement of the conflict. Hence, the different conflicts we have mentioned are driven by nationalistic and economic factors, therefore blocking regional integration.

Table 2. Refugee population by country or territory of asylum in IGAD region

States	1996	2019	Absolute change	Relative change
Djibouti	25,080.00	19,639.00	-7,528.00	-30%
Eritrea	2105	199	-1,906	-90%
Ethiopia	390528	733123	342595	87,72%
Kenya	223640	438899	215259	96,25%
Somalia	700	17882	17182	2454%
South Sudan	-	298309	298309	100%
Sudan	393874	1055489	661615	167%
Uganda	264294	1359458	1095164	414%

Source: World Bank website.

Table 2 represents the number of refugees hosted by the different countries in the IGAD region. Over the years, Eritrea seems to have the lowest wave of refugees on its soil. The rate of its refugees from 1996 to 2019 noted a relative change of -90%. However, Somalia noted a high increase in its number of refugees from 1996 to 2019. It registers a relative change of +2454%. From 1996 to 2019, Uganda remains the state hosting many refugees in the IGAD region. The percentage has also increased significantly. Hence, it observes a relative change of +414%. Newly independent, South Sudan had hosted its first refugee wave in 2019.

The refugee population in the IGAD region is categorized as international migrations, whether involuntary or forced. In the IGAD region, it is the consequence of ethnic clashes, interstate wars. However, some natural disasters are the causes of such movement. The journey of black African Sudanese leaving their home cause of the crisis in Darfur enters in the frame of forced migration. Elsewhere, the political instability and drought caused people to move from Somalia to Kenya. Such movement enters within the frame of involuntary migration. Hence, this movement highlights the creation of large-scale refugees running from famine. However, its management is still left to individual states though they are from the same regional organization.

Table 3. Geography distribution of IGAD's member states by access to territory

No COVID-related restrictions imposed	Countries where restrictions on access to territory apply with exceptions for asylum-seekers	Countries where access to territory is denied	Countries where access to territory data is pending
Djibouti	South Sudan Ethiopia Somalia	- Eritrea	-Kenya - Sudan

	Uganda		
--	--------	--	--

Source: UNHCR website (<https://data2.unhcr.org/en/dataviz/127?sv=44&geo=0>)

Table 3 represents an overview of the states' closing or not their borders to stop the spread of the COVID-19 in the IGAD region. This data is necessary because in addition to show the states' policy toward tackling the COVID-19, it informs us whether states also refuse asylum-seekers to cross their borders during the pandemic.

States' responsibility on protecting their citizens may lead to the temporary closure of their border and limit the impact of the COVID-19. However, asylum-seekers also have the right to seek international protection according to the 1951 convention on refugee status. Therefore, the principle of nonrefoulement that most states agreed on as customary international law norms should bring an exception to state close door policy (UNHCR). The material support received by IGAD helped to develop a normative community in the fight against COVID-19. On the eight member states of the IGAD, one did not impose any border restriction related to COVID-19. Four countries imposed restrictions on access to their territory but, with an exception, apply for asylum-seekers. One country denies any access to its territory and, two countries have pending data, so the access to the territory is unknown.

Conclusion

Although COVID-19 has negatively impacted the world, our research shows that COVID-19 helped the IGAD region enhance a free movement protocol and transhumance that it struggled to implement since its creation. COVID-19 has played the role of catalyst in the process of regional integration. IGAD, since its creation in 1996, had its objective conditions to enhance the Protocol of free movement and transhumance in the region. However, the lack of normative community seeing through different wars and rampant conflict within its member states hindered the process. The COVID-19 as a pandemic brought a new way for IGAD states' members to find common ground and realize an essential step toward regional integration.

References

- J. S. Nye, Patterns and Catalysts in Regional Integration, *International Organization*, Vol. 19, No 4 (Autumn, 1965), pp. 870-884
- Edward D. Mansfield and Helen V. Milner, The New Wave of Regionalism, *International Organization*, Vol. 53, No 3 (Summer, 1999), pp. 589-627
- Fishlow Albert and Stephan Haggard, The United States and Regionalization of the World Economy. Paris: OECD Development Center Research Project on Globalization and Regionalization, 1992.
- Yoram Z. Haftel, Designing for Peace: Regional Integration Arrangements, Institutional Variation, and Militarized Interstate Disputes, *International Organization*, Vol. 61, No. 1 (Winter, 2007), pp. 217-237
- Diehl Paul F, The politics of Global Governance, 3rd Edition (Boulder, CO: Lynne Rienner), 2005
- Tavares Rodrigo, Regional Security, *London Routledge*, 2010
- Julius Barigada, IGAD Legal and Policy Experts now validate visa-free movement, *The East African*, consulted on 3-10-2021 at 10:07 am Beijing time <https://www.google.ml/amp/s/www.theeastafrican.co.ke/tea/news/east-africa/igad-legal-and-policy-experts-now-validate-visa-free-movement-3207040%3fview=htmlamp>
- Edward Best and Thomas Christiansen, Regionalism in International Affairs in The Globalization of World Politics, Chapter 26, p 408 *Oxford University Press*, 2014

Intergovernmental Authority on Development, Agreement establishing the Inter-Governmental Authority on Development. Assembly of Heads of State and Government. Nairobi: IGAD/SUM-96/AGRE-DOC

Redie Bereketeab, Inter-Governmental Authority on Development (IGAD): A Critical Analysis, nd, downloaded from university Publishing Online. consulted on 3-09-2021 at 7:20 pm Beijing time <http://universitypublishingonline.org/boydell/ebook.jsf?bid=CBO9781782040415>

Peceny Mark, A Constructivist Interpretation of the Liberal Peace: The Ambiguous Case of the Spanish-American War, *Journal of Peace Research* Vol. 34 No 4, 1997.

Sita Bali, Population Movements in Paul D Williams, Security Studies, chapter 34, p 521, second Edition published 2013 by Routledge

Apuuli Kasaija P, IGAD's Protocol on Conflict Early Warning and Response Mechanism (CEWARN): A Ray of hope in conflict prevention, in Alfred G. Nhema, the Quest for Peace in Africa: transformations, Democracy, and Public Policy. Addis Ababa and Amsterdam: OSSREA, 2004.

Woodward Peter, IGAD and Regional Relations in the Horn of Africa. Paper presented to the International Workshop on Intrastate and Inter-state Conflicts and security in the Horn of Africa, 26-26 May 2010, at the Nordic Africa Institute, Uppsala, Sweden, 2010.

Healy Sally, Peace Making in the Midst of War: An assessment of IGAD's Contribution to Regional Security, *Crisis States Research Centre Working Paper Series 2 (59)*, 2009.

Goodwin Gill Guy, The refugee in International Law, *Oxford: Clarendon Press*, 1983

UNHCR Staff, COVID-19 crisis underlines need and inclusion, October 7 2020, consulted on 3-17-2021 at 6:43 am Beijing time <https://www.unhcr.org/en-us/news/latest/2020/10/5f7dfbc24/covid-19-crisis-underlines-need-refugee-solidarity-inclusion.html>

Price-Smith Andrew, Contagion and Chaos, *Cambridge, MA: MIT Press*, 2009.

Colin McInnes, Health in Paul D William, Security Studies, chapter 22, p 327

Doyle Michael, Kant liberal legacies, and foreign affairs, par I, *Philosophy and Public Affairs*, Vol. 12, No. 3, pp 205-235, 1983.

IGAD Heads of State and Government Declaration on the Coronavirus (COVID-19) Pandemic, Monday, March 30, 2020, consulted on 3-10-2021 at 10:50 am Beijing time <https://igad.int/attachments/article/2400/Final%20Declaration%20on%20the%20IGAD%20Response%20to%20COVID-19%20Pandemic.pdf>

FAO, Data on Locust Invasion <http://www.fao.org/ag/locusts/en/info/info/>

IGAD, IGAD and the EU Hand over Covid-19 supplies to Djibouti, 22 December 2020. consulted on 3-15-2021 at 9:45 am Beijing time <https://igad.int/divisions/health-and-social-development/health/2600-igad-and-the-eu-hand-over-covid-19-supplies-to-djibouti>

UNHCR, COVID-19 Temporary Measures and Impact on Protection consulted on 3-18-2021 at 5:43 am Beijing time: <https://data2.unhcr.org/en/dataviz/127?sv=44&geo=0>

RECONSTRUCTING NATIONAL SECURITY THROUGH HUMAN SECURITY (CONCEPT) IN (THE) POST PANDEMIC WORLD

Marriyam Siddique

*Assistant professor at School of International Relations
Minhaj University, Lahore, Pakistan
dr.marriyam.ir@mul.edu.pk*

Asif Amin

*Assistant professor at School of Peace and Counter Terrorism
Minhaj University, Lahore, Pakistan
drasif.pct@mul.edu.pk*

Abstract. With the emergence of COVID-19 as a pandemic, it is imperative to re-examine the relationship between human security and national security. The coronavirus has wholly altered human security perception; its linkage with national security and global security. This article examines the nature of the COVID-19 as a pandemic. Moreover, how human security crisis became a threat against national security. To investigate this query, the authors will discuss the global governance vulnerabilities (challenges). However, COVID-19 exposed the limitations of global governance and prevailing global inequality - due to the state's behavior.

Key words: COVID-19, Human Security, National Security, Global Governance, Reconstruction.

Introduction

The crisis can be suggestive of the viability of an existing paradigm. Since 9/11, the world's security environment has been characterized by combining uncertainties and emerging threats, particularly the relevance of actor's policies/responses against threats. At one point, threats have emerged from terrorist groups then transformed into non-military issues like cyber-conflicts and the destabilizing effects of uncontrolled migration. In the 21st century, the concept of human security, national security, and global security must be revisited since the world has faced non-traditional security challenges (such as a global pandemic, climate change, migration crisis) that threaten the whole of humanity.

The COVID-19 pandemic, too, projected clear indication and changed our understanding of threat(s), in terms, of human security and national security. National security must no longer be defined in the context of state's sovereignty and military capabilities (Ivanov, 2020). Defining security is that elusive. In a broader context, security is linked with the state, which is recognized by the idea of sovereignty. 'Security is, therefore, a powerful political tool in claiming attention for priority items in the competition for government attention' (Williams, 2008). In this context, prioritization is necessary for security. Moreover, the people, institutions, structures, values, and principles of society are protected from military and non-military threats. The conscious and deliberate approach attached to the concept of security is 'preservation' (Makinda, 1998).

In traditional security studies, national security is often described in the context of solely the defense of states, precisely related to borders. It has referent objects and securitizing agents. The most critical referent object is – State, but not the sole one. In a political hierarchy, other important securitizing agents are ruling elites and sovereign institutions. However, holistically, the central concern of security studies remains the 'humans.' The Canadian model drew out the prescribed concept, furthermore, constructed by UNDP and several scholars like, Ole Warver, Barry Buzan and Jaap de Wilde (PS, 2020)

The human security concept was developed in the Human Development Report (1994). Despite its communicative effectiveness, critics denounced it due to its too-flexible definition and a

lack of policy relevance. Theoretically, critics emphasized the need to define human security more narrowly, primarily, to focus on violent threats to humans while addressing economic, health, food, political, and environmental issues – separately. According to this narrow-based approach, the central question arises, who should provide security to humans? How would states be able to sustain global security? How can we ‘reconstruct’ the concept of global security through human security?

The concept of human security and national security is always intermingled in the global order. Traditionally, national security abstracts with defense and human security can cater to the protection of its citizens. It is referred to as an umbrella concept of global security, which can cover the domain of both human security and national security. On the other hand, global security evolved from the necessity that nature and many other activities, notable globalization, have placed on states. In global order, no state’s national security and human security apparatus can handle on its own, ultimately.

Since the end of the cold war, the world has witnessed and has engaged in global interdependence and interconnection. In-fact entanglement makes it necessary for states to coordinate, cooperate and work together at every level. However, in the global security realm, a 'security complex' situation prevailed where states' security concerns are deeply interconnected to the point. Furthermore, due to interconnectedness, states realistically concerned with each other's security needs which highlighted the security complex situation (McSweeney, 1999). The security complexity evolved anxiety (fear), threat or rivalry among states.

COVID-19 pandemic has brought the issues of national security to the fore. The epidemic becomes a pandemic. The challenges created by the health pandemic for security scenarios are alarming and catastrophic. Unfortunately, the health pandemic posed challenges to sovereignty and security to a more considerable extent. The complexity that arises remains unexplored—the evolved complexity reshaping human security, national security, and global security. Most importantly, states' relationship with these paradigms evolved massively. Considering paradigms are essential to analyze because states would be able to reconstruct their policies on this basis.

Discussion

The world was shocked by the emergence of a virus; in December 2019, Wuhan's animal market became the source of its origin. At the start of 2020, COVID-19 had a profound impact on society as a whole. The coronavirus not only endangered human lives but also weakened the global economy - monumentally. The virus was first identified in December 2019 in Wuhan, Hubei province, China. Eventually, the virus has been classified by the World Health Organization (WHO) on March 11, 2020 (World Health Organization, 2020). Until 2021, the origin of the virus is still unspecified. Many conspiracies are prevailing either; it is a ‘man-made virus’ or ‘naturally occurring virus.

Before coronavirus erupted, the world experienced at least seven different types of deadly viruses. The deadly virus experienced by the world was the Spanish Flu. This virus spread in 1917-1918 and killed around 50 million human population. Human Immunodeficiency Virus (HIV) is not Flu but is no less deadly than the Flu. It first appeared in the early 1980s, and so far, 75 million people have been infected with HIV, and 32 million people have died. The other one on the list of deadly viruses is Rabies. The vaccine of Rabies was introduced in 1920, but it is still a severe issue in Africa. In 1976, Ebola first appeared in the Republic of Congo and Sudan. The biggest outbreak occurred in Western Africa from 2013-2016 and killed 11,000 people. The next in line of deadly viruses is Variola that causes smallpox. Historians informed that in the 20th century, European invaders brought smallpox that killed many Native Americans. Around 300 million people were killed due to smallpox in the world. A virus, dengue, that causes Dengue Fever (DHF), infects 50-100 million people every year in the world. In 2002, Severe Acute Respiratory Syndrome (SARS) first appeared in Guangdong, Southern China. This virus spread to 26 states, 8,000 people got infected, and 770 people died in two years (Siti Nurhasanah, 2020).

Furthermore, apart from the other seven viruses mentioned above, including MERS, H1N1 flu, and Zika: In 2012, MERS erupted and infected 2,494 people with a 34% mortality rate. In 2009,

H1N1 erupted and killed 284,000 people. The virus Zika emerged in 2015-2015 and infected 175,063 positive cases (Elliott, 2020). According to Worldometer, on March 17, 2021, it was recorded that there are 121,278,482 active Coronavirus cases with 2,682,258 deaths worldwide (Worldometer , 2021).

The above-mentioned data shows that the existing global threat is an invisible security threat. Since the outbreak of coronavirus, the human security concept has been changed completely. It emerged as an essential paradigm for a state's survival. Human security is directly linked with national security and then towards global security. Human security as a paradigm is an inclusive concept primarily based on states' survival. According to this paradigm, the main focus of security should be human rather than traditional security.

In this paper, the authors are discussing the relationship between human security and national security. And, how human security crisis became a threat to national security? As a case study, we will analyze the nature of the COVID-19 crisis. After constructing a linkage between human security and national security, the authors will construct a bridge towards global security, which will further discuss the global governance vulnerabilities in resolving the ongoing pandemic. For building an argument, the authors will discuss the states' behavior and how states national security overlapped global security.

Methodology

The authors use a qualitative approach in this study for data collection from reliable sources, including national, international journals and websites. The framework will be based on literature from security studies (books) is used. Library research for the data collection method is used. The research data is collected and categorized based on explaining the structure of human security and national security at the state level—furthermore, the failure of global security in terms of a global governance crisis.

Conclusion

COVID-19 pandemic has completely changed the lens through which scholars, academics, leaders, and doctors observe/analyze the world. Most importantly, it completely transformed the concept of national security. Significantly exposed, how vulnerable human(s), state(s), and the world could be. States rationality is only confined to their national security (by securing their national interests) in extreme security threats. Moreover, the global governance order is not sovereign. That is why states (significantly underdeveloped states) having difficulty in getting coronavirus vaccines. A state can secure its national security, not militarization, through human security by installing an excellent healthcare system. A 'sovereign' global order can help states act against the 'visible' or 'invisible' threat(s).

References

- Elliott, N. A. (2020, February 7). *How coronavirus compares to flu, Ebola and other major outbreaks* . Retrieved from National Geographic : <https://www.nationalgeographic.com/science/article/graphic-coronavirus-compares-flu-ebola-other-major-outbreaks>
- Ivanov, I. (2020, April 20). Rethinking International Security for a Post-Pandemic World. *Carnegie Endowment for International Peace* .
- Makinda, S. M. (1998). Sovereignty and Global Security. *Security Dialogue*, 29(3), 281-292.
- McSweeney, B. (1999). *Security, Identity and Interests: A Sociology of International Relations*. Cambridge University Press .

- PS, M. N. (2020). Non-Traditional Security Threat and National Security. *European Journal of Molecular and Clinical Medicine* , 07(07).
- Siti Nurhasanah, M. N. (2020, January). Covid-19 As A Traditional Threat to Human Security . *Journal of Strategic and Global Studies* , 3.
- Williams, P. D. (Ed.). (2008). *Security Studies: An Introduction* . UK: Routledge .
- World Health Organization. (2020, March 11). *WHO Director General's opening remarks at the media briefing on COVID-19*. Retrieved from <https://www.who.int/director-general/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing-on-covid-19---11-march-2020>
- Worldometer . (2021, March 17). *COVID-19 Coronavirus pandemic* . Retrieved from Worldometer : https://www.worldometers.info/coronavirus/?utm_campaign=homeAdvegas1?

CHINESE GEOECONOMIC MEASURES AND COVID-19 PANDEMIC

Alibek Yermekov

*PhD Candidate, Faculty of International Relations
Al-Farabi Kazakh National University, Almaty, Kazakhstan*

Abstract. The coronavirus pandemic has had an important impact on geopolitical processes. Although the spread of COVID-19, which began at the end of February 2020, at the globe, and it does not solely refer to the problems of the aspect of biological technologies, biological protection and other scientific-technological spheres, the global pandemic has had an important impact on world political processes too. In its chronology, the COVID-19 pandemic has coincided with the growing momentum of the Sino-American global rivalry. During the Trump presidency, the Chinese strategy of the United States acquired global features, and the format and dynamics of bilateral relations between the two powers did not become confined solely to regional aspects. The pandemic has created a background for increased tensions between the parties, among other things; it has reflected the trends of globalization in a multilateral aspect, ranging from geopolitical to social-psychological. The globalization and spread of the coronavirus has reflected new trends in the international system.

Keywords: COVID-19, USA, China, geopolitics, globalization, diplomacy

Research problem. The coronavirus pandemic has opened up new strategic opportunities for China. Image damage has been done for China, but, at the geopolitical stage, strategic opportunities have opened up for China. Now, according to Western experts, China is building «an international order in accordance with its interests.» China skillfully conducts its geoeconomic means of influence in its foreign policy, and therefore the consequences of the pandemic have opened up new strategic opportunities for China, where China can prove its actions as a hegemon as a «responsible holder.» Firstly, opportunities open up for China to increase its geoeconomic impact on its partners, and secondly, China actively participates in the campaign diplomacy, which has a moral role. By developing and implementing a successful strategy to counter the coronavirus, China gains legitimate status as a hegemon.

Relevance of China's geoeconomic strategy during pandemic

The coronavirus pandemic has reflected new trends in international relations. Despite the fact that the sphere of the coronavirus is related by its nature to measures and means of biological protection, nevertheless, the COVID-19 pandemic also has geopolitical consequences for the international system. Social phenomenon of coronavirus had impact on rising of the conspiracy theories and on the intensification of the geopolitical struggle. The coronavirus epidemic fell on a period of increasing confrontation in Sino-US relations. The Trump administration's harsh rhetoric, and the exchange of mutual accusations, only intensified the confrontation between the parties. For China, the COVID-19 pandemic has caused significant damage to the country's political and, to some extent, cultural image.

China's foreign policy strategy is more closely related to its economy, which finds expression in its geoeconomic strategy. China skillfully applies geoeconomic methods in conducting of its foreign policy. The nature of China's geoeconomic strategy is rooted in the following stages:

- First, the shaping of Chinese national power took place during the formation of global transnationalism. In the late 70s, Deng Xiaoping proclaimed a policy of reform and opening up. The development of the Chinese economy took place with the inflow of foreign investment, as well as with the help of the introduced free economic zones. In the 90s, China is actively integrating into the world economic system, occupying a central link in it. Explaining the geopolitical nature of China, it can be noted that China conducts geoeconomic

means in its foreign policy strategy. Although China also advocates the basic principles of a realistic model of the nation-state at the foreign policy level, the global economic system of neoliberalism fully meets the national interests of China;

- Second, China is actively using geoeconomic mechanisms in its foreign policy. In the post-cold war era, geoeconomics replaced geopolitics. The autarkic model, which was based on the dominance of military power, no longer meets the strategic realities of the post-cold war order, where geopolitics gave way to geoeconomics (Най, 2014). According to the authors of the book «War by Other Means. Geoeconomics and the art of government» Robert Blackville and Jennifer M. Harris have derived the following definition of the term of geoeconomics: «Geoeconomics is the use of economic instruments to realize and defend national interests and achieve positive geopolitical results, as well as the consequences of economic actions of other countries for the geopolitical goals of a given country» (Блэквилл, 2017). Chinese grand strategy, based on an economic basis. In the 90s, China integrated into the world economy and became part of the global market system (Стратегическая Азия). Then, at the turn of the late 00s and early 10s, China, as a non-Western country, became a leading trade and economic partner of many countries of the world, which undoubtedly emphasizes the political weight of China in the world political arena. It is noteworthy that the US adopted its strategy on China in the first half of 2010, when China`s GDP reached a significant size;
- Third. Through the geoeconomic mechanisms that Beijing skillfully uses in its foreign policy strategy, China is engaged in the formation of an alternative international order to the American one. Many experts argue about the nature of great power hegemony, and in particular, the most pressing issue on the international agenda right now is the format and dynamics of Sino-US strategic relations. The modern system of international relations, thanks to the process of globalization, no longer relies on the mechanisms and logic of behavior within the framework of political realism, but the logic of realism - survival, remains relevant for states capable of hegemony. The essence of China`s main geoeconomic strategy lies in the construction of alternative international structures to the US-led international institutions. The US policy towards China can be understood and traced in two main actions that forced Washington to adopt, in essence, an anti-China strategy: first, it is China`s institutional building of such Sino-centric institutions/international regimes as the Belt and Road Initiative, the Asian Bank Infrastructure Investment and the PLA military modernization. For American hegemony, it would be ample if Beijing confined itself solely to its role within the global neoliberal economic order. Therefore, arguing in the context of the nature of hegemony, for Beijing «vaccine diplomacy» is not only an act of humanitarian aid, but also one of the mechanisms for manifesting China`s new hegemonic power.
- The coronavirus pandemic has opened up new strategic opportunities for China. On the one hand, China can expand its geoeconomic opportunities, on the other hand, China is active in «vaccine diplomacy.» It is worth noting that the coronavirus epidemic fell on a period of intensification of the strategic rivalry between the United States and China, which began during the Trump administration. The United States, at the official level, designated China as a strategic rival (National Security Strategy of the USA, 2017) and appropriately, the doctrinal and strategic actions of the United States will be applied in a spirit of rivalry between the two countries. This suggests that multilateralism has given way to geopolitical rivalry. The essence of multilateralism is that states strengthen cooperation in certain areas, without a strategy of undermining their partner. The coronavirus pandemic, and the subsequent economic downturn, has led to the fact that the world is increasing social turbulence. For some countries, this is expressed in the form of spontaneous rallies, where the consequences are mostly psychological, and for other countries - political. For example, in the post-Soviet countries, the inept government policy in responding to emergencies, which includes various epidemics, has led to an increase in social turbulence. These socio-political trends can be «applied» in the course of rivalry between powers. Therefore, the coronavirus epidemic is not exclusively

limited to issues of biological research, management issues and biosecurity measures, but also has an indirect impact on power politics competition.

As was noted above, for China as a geopolitical participant, the coronavirus pandemic has opened up new strategic opportunities:

- The coronavirus pandemic will allow China to expand its strategic capabilities in some regions of the world through the use of geoeconomic mechanisms;
- The coronavirus pandemic is testing China for the role of hegemon in the international system. «Vaccine diplomacy» of the PRC plays an important political and symbolic role in shaping a positive image of the country as a responsible leader in the international system.

In the early 2010s, the Obama administration developed the Rebalancing Doctrine, which aims to engage with China, or rather the US's response to China's geopolitical rise, and develop an appropriate regional strategy. The Rebalancing Doctrine emphasizes the following important point: U.S. economic and security interests are inextricably linked to developments in the arc extending from the Western Pacific and East Asia into the Indian Ocean region and South Asia, creating a mix of evolving challenges and opportunities. Accordingly, while the U.S. military will continue to contribute to security globally, we will of necessity rebalance toward the Asia-Pacific region. Our relationships with Asian allies and key partners are critical to the future stability and growth of the region. We will emphasize our existing alliances, which provide a vital foundation for Asia-Pacific security (Sustaining US Global Leadership).

The Rebalancing Strategy is divided into three main areas:

- Military, which involves the modernization of the US Armed Forces in the vast Indo-Pacific region. The main goal of the US Armed Forces modernization is to adequately and timely respond to regional challenges, in particular, to the offensive policy of the PRC on regional security issues;
- Institutional and diplomatic dimension. The ideological policy of the United States should not look like measures that are exclusively directed against China and its development. Therefore, the US strategy is based on an institutional platform for regional cooperation;
- The geoeconomic dimension implies the participation of countries in the Trans-Pacific Partnership project. Deepening the format of economic cooperation should help preserve peace and stability in the region.

Then, after the Trump administration came to power in the White House, the US Asia-Pacific strategy underwent a number of significant changes. Trump's personality, his understanding of the political structure of the world and American hegemony played an important role, in the evolution of the US Asia-Pacific strategy (Szalwinski & Wills, 2020). Under the Trump administration, the United States adopted the doctrine of a free and open Indo-Pacific. Conceptually, within the framework of the new doctrine, certain strategic narratives were spelled out. Thus, by designating the doctrine as the «Indo-Pacific», the United States recognized the strategic importance of India in the regional security system. The purpose of the doctrine of the Indo-Pacific was to support the freedom of domains, in its broad understanding and interpretation. Freedom of domains includes freedom of navigation, protection of national interests, free trade, adherence to international law, and peaceful resolution of conflicts (Department of Defense). Obviously, these actions are aimed at countering the PRC offensive policy in the region (Истомина, 2019). According to Washington, Beijing seeks to expand its influence in the South China and East China Seas, as well as in the Indian Ocean region, which has a direct impact on the security of the US allies and partners. But, nevertheless, Trump's diplomatic strategy had its own features, in contrast to the Obama doctrine. The Trump administration has abandoned the prerogative of the institutional base in the Indo-Pacific region, and has focused more on the strategy of the Quad, with the dynamic involvement of India, Japan and Australia as key states, ready to take an active part in containing China and its growing geopolitical ambitions (Политика США в Восточной Азии). In addition, a feature of Trump's diplomatic strategy was tough and offensive rhetoric towards Beijing, which created political and

psychological discomfort in relations between the two countries, and which was a direct challenge to the Chinese plans to rebuild the international system.

In general, the doctrine of the Indo-Pacific region defines China and Russia as revisionist powers (Department of Defense). The doctrine defines two main components that should form the basis of the US geopolitical concept. The first is military, the second is diplomatic. The difference between the doctrine of a free and open Indo-Pacific region from Obama's Rebalancing is that the Trump's doctrine does not include a geoeconomic component, leveling its significance. Of course, in the general strategy of Washington, the factor of geoeconomics cannot be completely excluded from the strategy of containing Beijing, but at the official and institutional stages, it has not been properly confirmed.

Given the changed nature of the international environment, China is actively using its geoeconomic means in the conduct of foreign policy. A number of Western experts recognize the importance and necessity of using geoeconomic tools in a strategy to contain China. In particular, E. Luttwak notes the following: «the continuing rise of China threatens ultimately the loss of independence of its neighbors and even the current superpowers, and therefore this rise must be resisted by geoeconomic measures - that is, strategically motivated steps, and not just by erecting protectionist trade barriers, introducing investment bans, expanding bans on the export of technology, or even restrictions on the export of raw materials to China, provided that the behavior of the Chinese provides an excuse to commit such an act on the brink of war» (ЛЮТТВАК, 2016).

The economic downturn caused by the coronavirus pandemic, known as the coronavirus crisis, has also become one aspect of the geopolitical rivalry between China and the United States. Although the coronavirus epidemic is a biological security issue, the global epidemic has caused significant damage to the global economy, which also indirectly affected the strategic relations between the two superpowers. As some Western analysts note, Trump's foreign policy style, and the rejection of an in-depth form of institutional cooperation within the framework of the Indo-Pacific strategy, caused significant damage to American foreign policy interests (Murphy).

Some analysts argue that the Covid-19 pandemic could significantly change the world order and strike at US hegemony. The Covid-19 pandemic has had a significant impact on the political alignment in Southeast Asia, which has had a direct impact on the Sino-American rivalry. Most Southeast Asian states welcomed American involvement in regional geopolitics, as part of the original Rebalancing doctrine, but President Trump's America first policy had a negative effect on the overall perception of American strategy in the region. As noted above, the Trump administration has focused on the group of countries that make up the Quad. The ASEAN nations, due to their political weight, cannot oppose China directly, and therefore their active participation was leveled. On the other hand, the Trump administration, in its regional strategy, focused on refusing to participate in multilateral platforms such as the Trans-Pacific Partnership and took part in a unilateral trade war with China, which has direct consequences for the economic security of the countries of Southeast Asia (Murphy).

Government strategy has also played an important role in responding to the coronavirus outbreak. The Trump administration has not responded properly to the coronavirus outbreak, which has directly affected the US reputation. According to analysts, China was able to quickly cope with the spread of the disease, and it went on the offensive in containing the spread of the coronavirus, while the United States withdrew from the WHO, which certainly did not give any positive image for Washington and its strategy. The vague position of the United States on countering the spread of coronavirus and the coordinated strategy of China to provide humanitarian assistance affect the dynamics of strategic rivalry between countries. Despite the fact that the coronavirus pandemic has damaged China's image, it nevertheless reflected China's broad geostrategic opportunities in its foreign policy.

«Vaccine diplomacy» has become one of the elements of the geoeconomic struggle, in the context of the Sino-American rivalry. Humanitarian aid is also one of the elements of geoeconomics (Блэквилл, 2017:166). China has organized systematic assistance to the world community by

supplying vaccines against coronavirus. On the one hand, China's policy and strategy can be interpreted as an image project, in the light of the growing stereotypes and racism towards China and Asians people in general, against the backdrop of a pandemic. As the official representative of the PRC Agency for International Development Cooperation, Tian Lin, noted: «The supply of vaccines for COVID-19 is the first large-scale relief operation in the field of vaccines since the founding of the People's Republic of China» (Китай продолжит оказывать помощь в области вакцин для борьбы с пандемией во всем мире). He also noted the following: «When developing a plan for assistance, we take into account the following three main factors: first, fair and timely access to vaccines, mainly for developing countries, and second, an analysis of the scale of the epidemic and the need for vaccines in interested countries and thirdly, the capabilities of the Chinese government in providing vaccines» (Китай продолжит оказывать помощь в области вакцин для борьбы с пандемией во всем мире). China is focusing on helping developing countries, the Chinese official said: «High-income countries are rapidly receiving large supplies of vaccines, while poor countries are left empty-handed. This highly unbalanced situation has caused deep concern in the international community, especially in developing countries» (Китай продолжит оказывать помощь в области вакцин для борьбы с пандемией во всем мире) he said. In general, as noted in the Agency for Cooperation in the Field of International Development of the PRC, three international organizations and 80 countries will receive assistance.

China defines its vaccines as «public goods» and has made it its strategic goal to facilitate access for ASEAN countries and Africa. China supplies vaccines to countries such as Thailand, Chile, Namibia, Benin, Sri Lanka and this is not a complete list of recipients of Chinese aid. China's vaccine diplomacy is bilateral. China's strategy for providing humanitarian assistance during a pandemic has an important political and symbolic pretext. On the one hand, China seeks to show itself in the role of a good hegemon, and «vaccine diplomacy», in this case, plays a strategic role. Although China and its foreign policy initiatives are still immature, in order to organize the institutions of a regional security, Beijing, through the assistance, seeks to delineate new narratives of a post-unipolar world. Providing aid to poor countries, China seeks to show its non-indifference to the development of the world's poor nations, and against the background of talks about Chinese «expansion and neo-colonialism» (Shiming), this is an important image step for Beijing.

Case for Central Asia

As it is known in January 2020, the COVID-19 epidemic began in China, caused by the consumption of animals, the body of which, according to scientists, is an incubator for the coronavirus. Then the pandemic hit other countries around the world, causing the global economy to collapse. For China, in addition to the factor of its foreign policy image, this also played a strategic role, because Beijing's foreign policy is largely based on a geoeconomic mechanisms, and the functioning of the global economic system is very important for maintaining the new, emerging Chinese hegemonic order. Thus, the SARS-CoV-2 coronavirus epidemic has led to a sharp reduction in the volume of China's foreign trade. On March 7, the customs administration in Beijing released the first foreign trade figures since the outbreak of COVID-19. From these statistics, it follows that in January - February 2020, exports from the PRC collapsed on an annualized basis by 17.2 percent - to \$ 292.45 billion, while imports decreased by 4 percent - to \$ 199.54 billion. In general, the volume of foreign trade in the PRC decreased by 11 percent (В Китае из-за коронавируса обвалилась внешняя торговля). Thus, the consequences of the coronavirus pandemic have not only a geopolitical, but also a global and structured effect. For instance, Jeffrey Frankel of Harvard University points out the following: «The outbreak of the virus, coupled with the trade policies of US President Donald Trump, could herald the end of an era when steadily growing international trade supported global peace and prosperity.» The threat to global growth is more significant today, given that China's economy has grown at a much slower pace in the past decade than before, and the current IMF forecast for China has already been lowered to 5.6% for 2020 - the lowest level since 1990, while that another scenario warns of a decline in China's GDP growth rate to 3.5%. «This could make

global growth much more difficult,» says Frankel, «as the world economy is more dependent on China than ever before. In 2003, China accounted for only 4% of world GDP; today the figure is 17% (at current exchange rates). Moreover, since China is the global hub of the supply chain, disruptions in China disrupt production elsewhere ... All of China's major trading partners are vulnerable» (Will the Coronavirus Trigger a Global Recession?).

Due to restrictive measures, trade between Kazakhstan and China dropped by 9% at once. China is the largest trading partner of Kazakhstan outside the EAEU countries. In January-February of this year, trade between the countries amounted to \$ 2.2 billion, including exports - \$ 1.4 billion, imports - \$ 789.7 million. Compared to the same period in 2019, the volume of mutual trade increased by 7.9%, or \$ 159.6 million. Basically, the growth of mutual trade between the countries occurred in January, but already in February of this year, due to the fight against the spread of COVID-19, the trade turnover between Kazakhstan and China fell by 9% (Импорт китайских товаров в Казахстан снизился на 24%).

According to the Kazakh analyst Anton Bugaenko, the Kazakhstani food market is quite dependent on supplies from China in a number of positions: 44% of imported tomatoes (\$ 15.5 million), 80% of legumes (\$ 160 thousand), 50% of vegetables (\$ 16 , 5 million), 39% nuts (\$ 11 million), 56% citrus fruits (\$ 15.8 million), 23% peaches and apricots (\$ 22 million), 60% flowers (\$ 200 thousand). The analyst also points to the rise in prices for goods in the Chinese market, which may already, in turn, heat up food inflation. For the population of the Central Asian countries, this is not very good news, given that the population's demand was already weak, and incomes have not increased much since the last round of devaluation (Центральная Азия и коронавирус. Что ожидать?).

Even more alarming is the situation with Chinese imports from the region, which consists mainly of energy resources and other types of raw materials. If it declines as a result of lower demand within China, it will reduce currency inflows into the region and cause the dollar to rise. Of course, if the demand for energy resources in China and in other parts of the developed countries decreases (and this is directly affected by the reduction in mobility, traffic, flights, etc.), then this will cause a longer decline in oil prices, which have already reached annual lows this week - \$ 51 per barrel for the Brent brand, as well as other unpleasant phenomena in the financial market. Gas supplies from Kazakhstan and Uzbekistan to China have already decreased by 20%. In the short term, this tendency is corrected, but with a prolonged reduction, it threatens to disaster. The fall in oil prices for the economies of Central Asian countries is a double-edged sword - it has a direct impact on the economies of such energy-exporting countries as Kazakhstan and Turkmenistan, as well as an indirect impact on others - Kyrgyzstan, Tajikistan and Uzbekistan, due to the overflow of negative influence from Russia, which will also suffer from the decline in oil prices (Центральная Азия и коронавирус. Что ожидать?).

Thus, the economies of the countries of the Central Asian region are closely linked to the economic belt of China, but even not only in terms of geopolitics/geoeconomics, but also within the framework of regional and global interdependence. Based on the above facts of trade and economic relations, the following conclusions can be drawn:

- China is indeed becoming a leading regional power, which is capable in a hypothetical future (in the medium and long term) to replace Russia out of the region. This is indicated by the extent to which the region is tied economically to China;
- The dynamics of trade and economic relations and the preservation of healthy dynamics directly affect the replenishment of the budget of the countries of the region, whose economies are highly dependent on trade with the PRC;
- This, in turn, affects the dynamics of socio-economic relations within countries, and contributes to the preservation of socio-political stability;
- The coronavirus pandemic reflected the fact that the governments of the countries of the region are not ready for emergencies and, appropriately, this undermines legitimacy of political regimes;

- Undermining legitimacy of the authorities leads to an increase in social and socio-political tensions. Here, it is necessary to consider this situation in geopolitical context, namely in the framework of strategic interaction between Russia, the United States and China. Notable is the fact that the victory was won by the Democrat Joe Biden, a supporter of the neo-globalist approach in US foreign policy. Now, one of the global strategic priorities of American policy is the containment of China, therefore, Washington will be interested in the application of technologies of «color revolutions» in Central Asia, directed against China. And therefore, the social decline caused by the global pandemic can serve as a suitable base for the deployment of the potential for socio-political instability;
- Given the strategic location of Central Asia for China`s implementation of One Belt and Road strategy, if the United States decides to take tough measures to contain China, then the internal political undermining in China`s geopolitical rear will play into Washington`s hands in containing China. Thus, the technology of «color revolutions» can be applied against the Belt and Road Initiative.

Conclusion

The coronavirus pandemic has invested in a complex mosaic of global geopolitical processes. The emergence and spread of coronavirus occurred during the formation of a multipolar system, and the growth of the Sino-American strategic rivalry. The pandemic has exposed significant and existential problems within humanity. Despite the globalization of the international system, at the level of nation-states, there is still an archaic vision of the autonomy of states and communities from each other. First, the pandemic reflected that issues of international cooperation are falling prey to geopolitics. A developed multilateral system based on compromise and real international law would be able to properly stop the global epidemic. Trump`s regional strategy played an important role, which emphasized traditional foreign policy mechanisms such as alliances and military force. Biden`s newly elected government is likely to take into account the mistakes of the previous administration, and therefore the need for the United States to revise its regional strategy in the context of the Indo-Pacific region will increase. This can be expressed in two positions: first, it is the development of an institutional platform for solving regional problems. In the context of the American regional strategy, this may mean that the Biden administration will seek to create a more complex, but at the same time flexible platform for strengthening regional cooperation. For China, despite the damage to its image, the coronavirus pandemic has opened up a number of strategic opportunities, including geoeconomic ones, where China can demonstrate its strategic capabilities as an advanced scientific and technological power and confirm its status as a responsible hegemon.

The coronavirus pandemic reflected how complex the world has become due to social, economic and geopolitical processes. But at the same time, the pandemic showed that humanity is far from unity in its global culture. Although globalization creates the basis for the interaction of social groups around the globe, the pandemic reflected that humanity is far from a rational ideal. The increased stereotypes about people of Asian appearance, as well as the inclusion of preventive measures to combat coronavirus in the context of geopolitics, reflected the level of global culture of humanity, and that globalization, despite the proclaimed narratives of unity and interconnection, is still imperfect as a process of development of the global human society.

References

- Най, С. Джозеф (младший) Будущее власти / С. Джозеф Най, младший; пер. с англ. В.Н. Верченко. – Москва: АСТ, 2014. – с. 102
- Блэквилл, Роберт. Война иными средствами / Роберт Блэквилл, Дженнифер М. Харрис ; [пер. с англ. В. Желнинова]. – Москва : Издательство АСТ, 2017. – 38с.

Стратегическая Азия

National Security Strategy of the United States of America. December 2017 // <https://trumpwhitehouse.archives.gov/wp-content/uploads/2017/12/NSS-Final-12-18-2017-0905.pdf>

Sustaining US Global Leadership: Priorities for the 21st Century Defense // https://archive.defense.gov/news/defense_strategic_guidance.pdf

Ashley J. T. Szalwinski A. Wills M. Strategic Asia 2020. U.S. – China Competition for Global Influence. The National Bureau of Asian Research, Seattle, WA, and Washington, D.C. p.23

The Department of Defense. Indo-Pacific Strategy Report. Preparedness, Partnerships, and Promoting a Networked Region. June 1, 2019 p. 4 // <https://media.defense.gov/2019/Jul/01/2002152311/-1/-1/1/DEPARTMENT-OF-DEFENSE-INDO-PACIFIC-STRATEGY-REPORT-2019.PDF>

Политика США в Индо-Тихоокеанском регионе: последствия для России: рабочая тетрадь РСМД № 49 /2019/ [И.А. Истомин; гл. ред. И. С. Иванов]; Российский совет по международным делам (РСМД). – М.: НП РСМД, 2019 – с.10

Политика США в Восточной Азии в период правления администрации Д. Трампа // <https://russiancouncil.ru/analytics-and-comments/analytics/politika-ssha-v-vostochnoy-azii-v-period-pravleniya-administratsii-d-trampa/>

Люттвак Э.Н. Возвышение Китая наперекор логике стратегии / Эдвард Н. Люттвак; [пер. с англ. яз. Н. Н. Платошкина]. – М.: Русский фонд содействия образованию и науке, 2016. – с.39

Murphy A. M. What's Past Is Prologue. The Geopolitical Significance of Covid-19 for Southeast Asia. The National Bureau of Asian Research // <https://www.nbr.org/publication/whats-past-is-prologue-the-geopolitical-significance-of-covid-19-for-southeast-asia/>

Китай продолжит оказывать помощь в области вакцин для борьбы с пандемией во всем мире // http://russian.news.cn/2021-03/20/c_139822637.htm

Shiming Y. Rising-Power Competition: The Covid-19 Vaccine Diplomacy of China and India. The National Bureau of Asian Research // <https://www.nbr.org/publication/rising-power-competition-the-covid-19-vaccine-diplomacy-of-china-and-india/>

В Китае из-за коронавируса обвалилась внешняя торговля // <https://www.dw.com/ru/%D0%B2-%D0%BA%D0%B8%D1%82%D0%B0%D0%B5-%D0%B8%D0%B7-%D0%B7%D0%B0-%D0%BA%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D0%B8%D1%80%D1%83%D1%81%D0%B0-%D0%BE%D0%B1%D0%B2%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D0%BB%D0%B0%D1%81%D1%8C-%D0%B2%D0%BD%D0%B5%D1%88%D0%BD%D1%8F%D1%8F-%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B3%D0%BE%D0%B2%D0%BB%D1%8F/a-52674756>

Will the Coronavirus Trigger a Global Recession? // [https://www.project-syndicate.org/commentary/coronavirus-global-recession-prospects-by-jeffrey-frankel-2020-02?fbclid=IwAR3-](https://www.project-syndicate.org/commentary/coronavirus-global-recession-prospects-by-jeffrey-frankel-2020-02?fbclid=IwAR3-8kOZreFXEPVVHwSXy0qP670beqFEaHseIdU6eeXiGECwLdbkXtDsiKI&barrier=accesspaylog)

Импорт китайских товаров в Казахстан снизился на 24% // <https://kapital.kz/economic/85964/import-kitayskikh-tovarov-v-kazakhstan-snizilsya-na-24.html>

Центральная Азия и коронавирус. Что ожидать? // <https://www.caa-network.org/archives/19280>

ПРЕВЕНТИВНАЯ ДИПЛОМАТИЯ И ЕЁ РЕАЛИЗАЦИЯ В СОВРЕМЕННЫХ МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЯХ

Ислам Супыалдияров

*Магистрант 2 курса специальности “Международные отношения”
Казахского национального университета им. Аль-Фараби
Алматы, Казахстан*

В XXI становится очевидным что превентивная дипломатия и попытки предотвращения вооруженных столкновений и конфликтов является одной из главных тем глобальной повестки дня мирового сообщества. Однако, несмотря на все предпринятые и предпринимаемые меры со стороны Организации Объединенных Наций, в частности Генеральной Ассамблеи и Генерального Секретаря ООН, действия направленные на предотвращение конфликтов сталкиваются с определенными проблемами и препятствиями. В этой статье рассматривается понятие превентивной дипломатии и попытки мирового сообщества, в частности ООН в реализации данной концепции в мире.

В XXI веке человечество, подводя итог прошлому и глядя в будущее, признавая достижения цивилизации, не может не осознавать глобальность проблемы безопасности и не планировать свою деятельность с учетом необходимости их решения. Проблема безопасности оказалась явно недооцененной в нашем сознании и особенно в науке. И этому есть свои причины, на которых необходимо заострять свое внимание, хотя из дальнейшего изложения станет понятным, почему сложилась такая ситуация. В процессе изучения проблем безопасности в современной форме нашего существования внимание акцентировалось в основном на «защитных» средствах и силовых структурах обеспечения безопасности. Однако же, деятельность по обеспечению безопасности должна включать в себя создание необходимых условий для развития, прежде всего социально-экономического.

Идея предотвращения конфликтов подобно свободе и равенству, является основополагающей концепцией, которая была почерпнута из резервуара оптимизма, которую не смогли истощить столетия эпидемий, голода и войн. Это смесь надежды и возможности, которая предполагает, что несчастье - это не непреодолимый наказ судьбы, не наказание, которое можно искупить только в более поздней жизни, а состояние, которое можно лечить как болезнь, а иногда вылечить или даже предотвратить.

Современные проблемы и конфликты требуют более ранних диагнозов и новых видов терапии. Глубинные причины должны быть выявлены на ранних этапах, прежде чем они станут молниеносными инфекциями, которые бушуют вне рационального контроля или политического сдерживания. Это определяющий принцип превентивной дипломатии, который утверждает, что выявление и раннее вмешательство должны быть столь же уважаемы в международных отношениях, как кризисное управление и политические переговоры. В своей первоначальной форме эта идея довольно проста; это мир предпочитаемый насилию. Однако в реальности нашего мира превентивная дипломатия невероятно сложна и в некоторых отношениях противоречива.

Как и многие инструменты ООН, превентивная дипломатия является специфическим и полезным инструментом, который помогает в определенных случаях. Эти два слова были произнесены генеральным секретарем Дагом Хаммаршёльдом в один из самых напряженных дней Холодной войны. Превентивная дипломатия была устойчивой идеей, поскольку многие считают, что все, что может быть сделано для предотвращения конфликтов, должно быть, по крайней мере, рассмотрено и испытано там, где это возможно. Поколения дипломатов, государственных деятелей и верующих в ООН возлагали большие надежды на данную идею в надежде, что дипломатические усилия смогут предотвратить конфликты или антропогенные катастрофы. Каждый Генеральный секретарь ООН, начиная с Хаммаршёльда, упоминал свою

веру в идею превентивной дипломатии, и даже его предшественник Трюгве Ли действовал на основе подобных идей, хотя он и не называл их превентивной дипломатией.

Новый тренд среди государств-участников ООН направленный на предотвращение конфликтных ситуаций до того, как они перерастут в конфликт с использованием оружия, в первую очередь имеет экономические причины. Ведь понятно, что в нынешней экономической ситуации практически для всех государств лучше выделять более меньшую сумму денег и усилий на предотвращение конфликтов, нежели вкладывать огромные ресурсы на проведение гуманитарных, восстановительных и прочих операций, направленных на борьбу с последствиями конфликта. (Gowan, R 2011 *Multilateral Political Missions and Preventive Diplomacy*. Washington, DC: United States Institute of Peace, December.) Все же, несмотря на, казалось бы, очевидные плюсы, превентивная дипломатия продолжает сталкиваться с новыми вызовами и проблемами.

Прежде чем начать обсуждение, важно дать определение превентивной дипломатии, которую мы рассматриваем под рубрикой превентивных действий в рамках ООН. Отсутствие общего определения среди экспертов фактически тормозит разработку и практику, тем самым порождая разногласия между вовлеченными сторонами, некоторые из которых понимают превентивную дипломатию как "мягкое" посредничество, в то время как другие ссылаются на "мускульную" дипломатию, которая включает в себя реальные угрозы упреждающих военных действий (Zounmenou, Motsamai and Nganje 2012).

Эти терминологические разногласия тянутся на протяжении трех десятилетий. В повестке дня Организации Объединенных Наций (1992 год) говорится, что превентивная дипломатия это "действия по предотвращению возникновения споров между сторонами, предотвращению перерастания существующих споров в конфликты и ограничению распространения последних в случае их возникновения". Тогдашний генеральный секретарь ООН Бутрос Бутрос-Гали отличал превентивную дипломатию от миротворчества, которое он рассматривал как разрешение крупномасштабных конфликтов посредством посредничества и переговоров.

Превентивная дипломатия - это современная форма дипломатии со своей изюминкой. Основное определение описывает данный термин как «наиболее желательное и эффективное использование дипломатии для ослабления напряженности до того, как она приведет к конфликту». Тем самым становится понятной главная идея: использовать различные дипломатические инструменты, чтобы предотвратить возникновение споров или предотвратить перерастание существующих споров в насильственные конфликты. Превентивная дипломатия может принимать различные формы, включая миссии по установлению фактов, раннее предупреждение на основе анализа больших данных, юридические консультации, переговоры или другие дипломатические обмены.

Успешно реализованная превентивная дипломатия позволяет перейти от неустойчивой эскалационной динамики конфликтной ситуации к динамике деэскалации и сдерживания конфликта. Необходимо учитывать, что данный процесс является результатом решений и действий трёх категорий субъектов: конфликтных сторон (кто непосредственно задействован в конфликте); субъектов которые пытаются повлиять на решения конфликтных сторон посредством превентивной дипломатии, направляя их в сторону ненасильственного решения конфликта; и других субъектов, которые так или иначе связаны задействованы в конфликте или же имеют влияние на конфликтные стороны.

С момента своего создания ООН осуществляет и поощряет превентивную дипломатию в конфликтных ситуациях. Совсем недавно Генеральный секретарь Антониу Гутерриш, указывая на ценность превентивной дипломатии в деле устранения опасности возникновения острых конфликтов во всем мире, призвал к "резкому росту дипломатии во имя мира". Усилия по предотвращению конфликтов, предпринимаемые по политическим мотивам, находятся в центре видения Генерального секретаря и основных реформаторских инициатив, выдвинутых в последние годы. Однако, необходимо разрушить давнюю "замкнутость" в Организации Объединенных Наций, сделать так, чтобы политический компонент, компонент развития и

компонент прав человека работали более слаженно для предотвращения насильственного конфликта.

Хотя ООН и другие международные субъекты, безусловно, потерпели неудачу в ключевые моменты, мы не должны упускать из виду многочисленные случаи успешного предотвращения конфликтов, в которых ООН часто играла ключевую роль. Когда насилие предотвращено, результат менее драматичен и заметен, и о нем реже сообщают. Напротив, гражданские войны в таких местах, как Сирия и Южный Судан, ежедневно являются драматическим напоминанием о том, какой ценой чревато неудачное предотвращение. Мы, похоже, воспринимаем успешное предотвращение конфликтов как само собой разумеющееся, концентрируясь вместо этого на человеческих страданиях, разыгрывающихся в неудачных случаях.

Несмотря на то, что Организация Объединенных Наций принимала участие в широком спектре мероприятий по предотвращению конфликтов со смешанными результатами, она не смогла провести сравнительную и систематическую оценку своего опыта в области превентивной дипломатии. В результате она не создала строгую базу данных и фактов в области превентивной дипломатии, что ограничивает способность Организации совершенствоваться с течением времени или внедрять более эффективные процессы планирования. Нужно сосредоточить внимание на успешных случаях, ведь динамика и причины успеха в отдельных случаях могут совпадать и из положительного опыта можно извлечь полезные уроки.

Исследования уже давно сплотились вокруг преимуществ локализации превентивных действий – акцентирования роли региональных, национальных и субнациональных заинтересованных сторон, а не международных экспертов, менее знакомых с локальным контекстом. Эта локализация превентивных действий была в значительной степени поддержана региональными организациями, национальными властями, учеными и представителями гражданского общества в условиях хронического насилия. Это привело к распространению региональных инициатив АСЕАН, ОАГ, ССАГПЗ и других организаций, направленных на предотвращение и урегулирование насильственных конфликтов. Хотя это позитивное и давно ожидаемое развитие, возросшая роль региональных органов столкнулась с определенными проблемами. Региональный центр ООН по превентивной дипломатии для Центральной Азии (РЦПДЦА), например, может привлекать неправительственные заинтересованные стороны только в том случае, если национальные правительства не возражают (РЦПДЦА 2012).

Таким образом становится очевидным необходимость усиления превентивных действий для предотвращения конфликтных ситуаций. Необходимость пересмотреть проблемы финансирования превентивной дипломатии и координации усилий всех заинтересованных сторон конфликта остается также актуальной. Страны-участники ООН и международные организации в свою очередь должны стараться улучшить качество превентивных действий в современных реалиях во всем мире.

Список литературы:

Muggah, R and Sisk, T 2012 *Governance for Peace: Securing the Social Contract*. New York: United Nations Development Programme.

Zounmenou, D, Motsman, D and Nganje, F 2012 *Southern Voices in the Northern Policy Debate: Perspectives on Conflicts and Conflict Resolution in Africa*. Washington, DC: The Wilson Center.

Rangelov, I and Kaldor, M 2012 *Persistent Conflict*. *Conflict, Security & Development* 12 (3). pp. 193-199. DOI: <http://dx.doi.org/10.1080/14678802.2012.703531>.

UNRCCA 2012 Programme of Action, 2012-2014. Ashgabat: United Nations Regional Centre for Preventive Diplomacy for Central Asia.

Bertrand G. Ramcharan, 2008. Preventive Diplomacy at the UN, Indiana University Press.

Gowan, R 2011 Multilateral Political Missions and Preventive Diplomacy. Washington, DC: United States Institute of Peace, December.

EXPERIENCE OF FORCED SOCIAL ISOLATION DURING THE COVID-19 PANDEMIC IN THE OPINIONS OF ACADEMIC YOUTH: A SOCIO-PEDAGOGICAL PERSPECTIVE

Lucyna Myszka-Strychalska

Assistant Professor, Department of the Socio-Pedagogical Problems of Youth

Faculty of Educational Studies,

Adam Mickiewicz University, Poznań, Poland

Introduction

The situation of the SARS-CoV-2 virus pandemic and the resulting legal regulations aimed at preventing the spread of the COVID-19 disease it causes were not insignificant for the quality of human life. Various socio-economic restrictions, including the order of forced social isolation, which with its most restrictive form in Poland during the first wave of the pandemic adopted from the second half of March to May 2020, significantly limited people-to-people contacts. Consequently, many areas of human activity have been transferred to the Internet space. This change also affected the academic youth who switched to the remote education mode, which was another difficulty on the way to maintaining direct relationships with other people. During the presentation, I will present the results of empirical research on the quality of interpersonal relationships among young people studying stationary during COVID-19. The main problem of research exploration has been formulated in the form of a question: to what extent does the SARS-CoV-2 coronavirus pandemic situation affect the quality of interpersonal relations of academic youth and what social and personality variables differentiate them?

Methodology

Due to the limited possibilities of conducting research as a result of direct contact of the researcher with the respondents, the method of diagnostic survey using the technique of the online survey form was selected.²

The study used the voluntary sampling method. The link to the questionnaire containing 24 questions was propagated via university e-mail, courtesy of selected academic centers and the Facebook social network on the websites of universities and student governments, through which it was made available to other people by users. The subject of the research conducted in June 2020 were full-time academic youth from various universities in Poland. Responding to the questions (closed and half-open) and statements contained in the questionnaire ensured the respondents full anonymity, and the collected empirical material was used only for scientific and research purposes.

In addition to the author's questions, the research also used ready-made research tools: the De Jong Gierveld Loneliness Scale (DJGLS), the Interpersonal Trust Scale by Z. Hybiak and the Sense of Effectiveness Scale by K. Skarżyńska. The De Jong Gierveld Loneliness Scale consists of 11 statements analyzing the level of satisfaction with social contacts, which the respondents give on a 5-point scale from "definitely yes" to "definitely no". The Cronbach's alpha internal stability coefficient

² According to S. Kaczmarczyk, the technique of the Internet survey (online survey or web-survey) should be included in the indirect survey methods. This researcher also recommends distinguishing between an internet interview and an internet survey, which are often incorrectly combined under the common term CAWI, which he considers to be a methodological abuse of the nomenclature (Kaczmarczyk, 2018, p. 191-193). CAWI (Computer-Assisted Web Interview) is a type of survey using an Internet survey using a web questionnaire. The respondents access it via a web browser and answer questions on their own. (Mącik, 2014) It should be noted that on-line surveys allow to reach a large group of recipients, however, they raise concerns about the representativeness of the surveyed population. (Babbie, 2008, p. 308-309.)

of the scale is high ($\alpha = 0.89$), as is the value of the mean inter-positional correlation ($r = 0.42$) and the H Loevinger homogeneity coefficient ($H = 0.47$) (Grygiel et al., 2012). The Interpersonal Trust Scale by Z. Hybiak consists of 5 statements. For each of them, the respondents use a 5-point scale from "strongly agree" to "strongly disagree". The higher the score value is obtained by the respondent, the higher the level of trust is displayed. The reliability of the scale, as measured by the Cronbach's alpha coefficient, is 0.78. (Urban, 2008, p. 129) The Sense of Effectiveness Scale by K. Skarżyńska consists of 6 items. The respondents define their degree of agreement with each of them on a 5-point scale from "definitely yes" to "definitely no". The higher the test result is obtained, the higher the level of effectiveness is. The reliability of the scale, as measured by the Cronbach's alpha coefficient, is 0.68. (Urban, 2008, p. 129)

Specific statistical procedures were selected and applied to identify and capture relationships between variables. The $p \leq 0.05$ value, which is commonly recognized in social sciences, was adopted as the borderline level of statistical significance. Spearman's rank correlation coefficient (S) was used to analyze the relationship between the variables, and the Cramer's V-coefficient for multivalued nominal variables. On the other hand, the selection of appropriate statistical tests to verify the differences in the values of the analyzed measurement scales depended on the level of conditioned dependent variables. Chi-square test (for all variables), Student's t-test (to compare two means with each other) and one-way ANOVA (to estimate the significance of mean differences in multiple comparison groups) were used. The t-test for dependent data was used to verify the mean differences for the two comparative groups. The data was checked for homogeneity of variance with Levene's test (F).

Data analysis and discussion

2,285 respondents took part in the study, which used an online questionnaire. In the group of the studied youth, 78.0% were women, and 22.0% were men. The most numerous group were people aged 21-22 (38.2%). The number of respondents aged 18-21 was 31.0%, while those aged 23-24 - 23.0%. The smallest group was composed of young people over 25 (7.7%). Another variable differentiating the respondents was the place of origin. Students from rural areas constituted a percentage of 31.3% of the total number of respondents, less numerous groups of respondents came from: large cities with more than 100,000 inhabitants (30.0%), cities with 21 to 100,000 inhabitants (21.2%) and small towns with up to 20,000 inhabitants (17.4%). Due to the field of the studied knowledge, the largest group was made up of academic youth representing the fields of humanities (35.6%) and social sciences (31.3%). Persons identifying with the field of exact and natural sciences also had a significant share in the study population (17.5%). The field of engineering and technical sciences was represented by 6.9% of respondents, while medical sciences and health sciences were represented by 4.7%. The least numerous groups participating in the study were students of arts related to the field of art (3.3%) and theological sciences (0.7%).

In order to recognize the change in the quality of contacts with other people in the period of forced social isolation, the respondents were asked to evaluate their interpersonal relations before and during the COVID-19 pandemic (the relationship between them was statistically confirmed: $\chi^2 = 1,450.253$; $df = 16$; $p \leq 0.001$). It turns out that while before the pandemic 96.8% of the surveyed youth described their interpersonal relationships as correct, 86.5% of the respondents shared this opinion at the time of filling in the questionnaire. The greatest drop in the quality of relations occurred in the area of "very good" (from 36.8% to 16.7%), and much more often than before the pandemic, students described their interpersonal relationships as "normal" (an increase in the frequency of indications from 25.3% to 40.7%) or "bad" (increase in the frequency of indications from 2.9% to 11.6%). The applied t-test for dependent data showed a statistically significant decrease in the respondents' assessment of the quality of relations during the COVID-19 pandemic ($t = 31.138$; $p \leq 0.001$). A detailed analysis of the obtained empirical material shows that interpersonal relations during the pandemic deteriorated in the opinion of 47.4% of the surveyed students, for 46.6% they remained unchanged, and in the opinion of 6.0% they improved.

The research results also allowed to observe the relationship between the opinions expressed by academic youth on the quality of interpersonal contacts during a pandemic and their importance for it ($\chi^2 = 292.232$; $df = 16$; $p \leq 0.001$). The higher the students assessed their relations with other people, the higher the importance they assigned to them. Another relationship concerns the assessment of the quality of the relationship and the place of stay during the time of compulsory social isolation ($\chi^2 = 17.422$; $df = 4$; $p = 0.002$). A greater percentage of people who could remain in their place of residence during the pandemic assessed their ties between people as "normal", "good" and "very good" than those forced to change it. The source of this regularity can be seen in the dynamics of a social group, indicating that the stage following its formation and integration of members is a period of crisis, often accompanied by a conflict (Kozak, 2010). People who were obliged to set up a household with people who are not there on a daily basis, may have experienced difficulties in relations with others. Also, the return to the family home and re-adaptation to the applicable norms could be a challenge for academic youth.

Satisfaction associated with social contacts during the pandemic of the studied youth recognized by the De Jong Gierveld Loneliness Scale is 37.54 points (arithmetic mean), interpersonal trust measured by the Interpersonal Trust Scale by Z. Hybiak - 15.57, while sense of effectiveness of actions recognized with the use of The Sense of Effectiveness Scale by K. Skarżyńska - 21,12. The results show that the degree of loneliness affects the assessment of the quality of relationships during a pandemic - the higher the feeling of loneliness, the lower the quality of the relationship was assessed by the respondents („my relationships with other people are very good” - 44.68, „my relationships with other people they are very bad” - 23.09). Similar regularities can be noted in the case of the sense of effectiveness („my relations with other people are very good” - 22.84, „my relations with other people are very bad” - 17.95) and interpersonal trust („my relations with other people are very good” - 16, 41, „my relations with other people are very bad” - 12.51).

Conclusion

The collected material, which was subjected to statistical analysis, proves that in the opinions of the surveyed academic youth there has been a decline in the quality of interpersonal contacts. The obtained results allow us to conclude that the necessity to build relationships in an indirect manner does not contribute to their quality. Social relations of the respondents were not always favored by the change of the place of residence during the pandemic, which forced them to adapt to the new environment and people sharing the household. Interesting observations can also be made by analyzing the feeling of loneliness of the surveyed youth, in whom it is the higher, the more they experience less satisfying relationships with other people in their assessment. It turns out that the level of the sense of effectiveness in action is not without significance for building interpersonal relationships. Persons convinced of a higher possibility of influencing their lives find their relations with other people more satisfactory. This observation is especially important in times of forced social isolation, when many people may doubt the possibility of influencing the surrounding reality.

In these circumstances, it is worth reflecting on the effects of forced social isolation, including the future of interpersonal relationships among academic youth. It becomes a contribution to asking questions about the quality of peer contacts, especially in the case of young people starting their studies on-line, and the future of the entire academic community. Interpersonal communication is an important element of a person's life, its quality influences his self-esteem and allows to define connections with the world. This regularity makes the issue of interpersonal relations a key issue in the face of the dynamic reality of the COVID-19 pandemic, as it largely determines the future of all social ties.

References

Babbie E., 2008, *Podstawy badań społecznych [Fundamentals of social research]*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

Grygiel P., Humenny G., Rębisz S., Świtaj P., Sikorska-Grygiel J., Validating the Polish adaptation of the 11-item De Jong Gierveld Loneliness Scale, *European Journal of Psychological Assessment*, Hogrefe Publishing, 2012, s. 1-11.

Kaczmarczyk S., 2018, Zalety i wady metod zbierania danych przez internet w badaniach marketingowych [Advantages and disadvantages of methods of collecting data via the Internet in marketing research], *Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej*, seria Organizacja i Zarządzanie, 129, 187-200.

Kozak A., 2010, *Proces grupowy. Poradnik dla trenerów, nauczycieli i wykładowców* [Group process. A guide for trainers, teachers and lecturers], Gliwice: Wydawnictwo Helion.

Mącik R., 2014, Ankiety internetowe w percepcji osób korzystających i niekorzystających z nich w pracy zawodowej [Online surveys as perceived by people who use and do not use them at work], *Studia Ekonomiczne*, 195, 125-139.

Urban M., 2008, *Indywidualizm i kolektywizm w świadomości młodzieży. Studium psychologiczno-politologiczne* [Individualism and collectivism in the minds of young people. Psychological and political study], Warszawa: Dom Wydawniczy Elipsa.

COVID-19 ПАНДЕМИЯСЫ ЖАҒДАЙЫНДА ҚАШЫҚТЫҚТАН ҚЫЛМЫСТЫҚ ҚҰҚЫҚ ЖӘНЕ КРИМИНОЛОГИЯ ПӘНІН ОҚЫТУДЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Жетібаев Нұрбол Сатыбалдыұлы
*Қазақ Ұлттық Аграрлық Зерттеу университеті,
Құқық кафедрасының қауымдастырылған профессоры,
заң ғылымдарының кандидаты
Алматы, Қазақстан
zhetybaev-14@mail.ru*

Аннотация: Қылмыстық құқық және криминология пәндерін бүкіл әлемді шарпып жатқан коронавирустық пандемия (COVID-19) жағдайында білім беруде, шектеу шараларының күшейуіне байланысты өзіндік қиындықтар туғызды. Ол өз кезегінде студенттерге дәрістік, тәжірибелік сабақтарды және студенттердің өзіндік жұмыстарын қабылдауды қашықтықтан оқыту арқылы ғана жүзеге асыру арқылы ғана мүмкін болып қалды. Біз өз мақаламызда, ZOOM платформасы арқылы, қылмыстық құқық және криминология пәндерін жүргізудің ерекшеліктеріне тоқталамыз. ZOOM платформасы арқылы сабақтарды жүргізудің, басқа бағдарламаларға қарағанда қолайлы тұстары ретінде, интерактивті тақта мен презентацияны көрсетудегі жеңіл бағдарламаны қолдану арқылы жүзеге асырылатындығында. Студенттермен материалды бөлісудегі ыңғайлылығын, хабарлама жазуға, файлдарды жіберуге болатын чаттың болуы, оқытушының мониторингі (конференцияға әкімшілік өкілін шақыру) жасауға мүмкіндігінің болуы, конференция жазбасы арқылы сабақты мұрағаттау мүмкіндігінің кең ауқымда жүзеге асырылуы да қарастырылады. Сонымен қатар, пандемия жағдайында студенттермен оқытушының жүзбе-жүз көру арқылы сабақты бермеуі де белгілі бір деңгейде сабақ берудің сапасына әсер етті. Кейбір студенттердің алыс елді мекендерде тұруы интернет желісінің әлісздігі, сабаққа толыққанды қатысуға мүмкіндік бермеді. Біз өзіміздің мақаламызда, осындай қиындыққа ұшыраған студенттерге тапсырмаларды қалай бергенімізді және олардың жіберген жауаптарын қалай сараптағанымызды да мақаламызда көрсетіп кеттік. Оқытушы үшін онлайн - курстардың ұтымды тұстары - өз пікірін білдірудің еркіндігі, жеке тәжірибесін білім алушылардың кең аудиториясына ұсына білуі; білім алушылар үшін - білімнің қол жетімділігі, біліктілігін арттырудың кеңдігі, келешекте ынтымақтастық үшін жаңа байланыстар алу мүмкіндігі. Қашықтықтан оқытуды жүзеге асыру үшін оқытушы, оқытудың белсенді әдістерін меңгеруі және студенттерге онлайн-режимде оқытудың өзіндік стилін қалыптастыру арқылы сабақ беруге мүмкіндігі бар. Пандемия кезінде аталған оқу орынының студенттеріне, шектеудің болуына байланысты сауалнама жүргізілген. Студенттердің үштен бірі, сабақтың онлайнға ауыстырылғанына қанағаттанып жауап берген. Бірақта көктемгі семестрдің соңына қарай, студенттердің үштен екісі онлайн-нысандағы оқыту барысында белгілі бір қиындықтарға ұшырағандығы мақалада айтылады.

Кілт сөздер: Пандемия, криминология, тест, онлайн, платформа.

Кіріспе

Қазіргі уақытта бүкіл әлемдегі білім беру жүйелері коронавирустық пандемия (COVID-19) жағдайында білім беруді ұйымдастыру бойынша шаралар қабылдауда. Өзін-өзі оқшаулау режимін енгізуге байланысты күтпеген қиындықтар орын алды. Оқу орындарының жабылуы және қашықтықтан оқытуға шұғыл көшу, негізінен техникалық жарактандырудың жеткіліксіздігіне, педагогтердің де, білім алушылардың да жаңа жағдайларда жұмыс істеуге дайындығының нашар болуына байланысты, айқын проблемалармен байланысты. Осы және басқа да мәселелер білім беру жүйесіне едәуір қиындық туғызды. Жоғары оқу орындарының жабылуы қашықтықтан оқытуға алып келді. Аталған дағдарыс, білім беру саласындағы бұрыннан туындаған, білім алу кезіндегі теңсіздік мәселесін ушықтырып жіберді. Қалаларда интернет желісінің толық қамтылғанымен, алыстағы ауылды мекендерде

интернеттің болмауы үлкен мәселе туғызды. Білім беру саласында туындаған қиындықтар, ондаған жылдар бойы жеткен жетістікті жоққа шығаруы мүмкін. Білім беру үдерісінің үзілуі, өз кезегінде білім беру жүйесіне елеулі зардап келтіруі мүмкін. Кез келген дағдарыс өз кезегінде, білім саласындағы инновацияның дамуына алып келді. Білім берудің және кәсіби дайындықтың үздіксіздігін қамтамасыз ету үшін жаңашылдықтың көптеген тәсілдері қолданылады: теле көрсетуден бастап, үйде сабаққа дайындалу үшін материалдар кешенін зерттеу үшін ұсынуды жатқызуға болады.

COVID-19 пандемиясы бүкіл өмірдің ырғағын және қалыпты өмірді бұзып жіберді. Сонымен қатар, айқын сын-тегеуріндер мен проблемалармен қатар, оқытудың жаңа форматы білім беру жүйелерін өзгерту және жетілдіру үшін кең мүмкіндіктер мен перспективаларды ұсынады, олар үшін сыни жағдай үдемелі жағдай туындатады. "Қашықтықтан оқыту" ұғымына түсінік беріп кеткен жөн сияқты. Педагогикалық әдебиеттерді талдау негізінде біз келесі анықтаманы қарастырамыз: қашықтықтан оқыту дегеніміз - қашықтықтан білім беру технологияларын қолдана отырып, білім беру қызметін ұйымдастыру, ақпарат беру үшін ақпараттық-телекоммуникациялық инфрақұрылымды пайдалануды және студенттер мен оқытушылардың жанама синхронды немесе асинхронды өзара әрекеттесуін білдіреді (Балафанов Е.К, 2009:77). Оқытушы үшін онлайн - курстардың жақсы жағы - өз ойын білдіру мүмкіндігі, өз тәжірибесін білім алушылардың шексіз санына ұсына білуі; білім алушылар үшін - білімнің қол жетімділігі, біліктілікті арттыру мүмкіндігі, болашақта ынтымақтастық үшін жаңа байланыстар алу мүмкіндігі. Қашықтықтан оқытуды жүзеге асыру үшін оқытушы, оқытудың белсенді әдістерін меңгеруі және студенттерге онлайн-режимде оқытудың өзіндік стилін қалыптастыруға көмектесуі, онлайн-оқыту платформасының мүмкіндіктері мен қажетті бағдарламалық қамтамасыз етуді игеруі, электрондық қарым-қатынастың қиындықтары мен кедергілерін еңсеруі арқылы көрініс табады (Goel, A.L, 2009:45). Онлайн-курсты тиімді басқару үшін оқытушылар білім алушыларды курсты меңгеруге ынталандыру құралдарын пайдалануы, оларда тәртіпті және тапсырмаларды орындау мерзімдерін сақтау дағдыларын қалыптастыруы, студенттік жұмыстарды уақтылы бағалауды жүзеге асыруы және жедел кері байланыс ұсынуы қажет. Барлық жоғары оқу орындарының студенттері үшін қашықтықтан онлайн сабақтар басталды. Жоғары оқу орындарында қашықтықтан онлайн оқыту үшін барлық жағдайлар жасалған. Қазақстан Республикасы бойынша ірі қалаларда интернеттің қамту жиілігі жақсы, ал алыстағы мекендерде интернеттің қамту жиілігі нашар. Қылмыстық құқық және криминология пәндерін заңгер студенттерге оқыту барысында, жоғарыда айтылғандай мәселелер менің жеке сабақ өткізу тәжірибемнің барысында да туындады.

Зерттеудің әдістемесі

Зерттеу әдістемесі негізінен формалды-логикалық және салыстырмалы-құқықтық әдістерге негізделді. Формалды-логикалық әдіс коронавируc пандемиясы кезеңінде қолданыстағы қылмыстық құқықтың мәселелерін анықтау және сипаттау үшін қолданылды. Бұл өз кезегінде пандемияның кеңінен тарауының салдарынан, қылмыстық құқық және криминология пәндерін кеңінен талдауға мүмкіндік береді. Салыстырмалы-құқықтық әдіс отандық қылмыстық құқықтың және криминологияны қашықтықтан оқытуда, шетелдік елдердің тәжірибесін ескеруге мүмкіндік берді.

Сол себептен де, алыстағы ауылдық мекендерде тұратын студенттермен сабақ өткізуде және байланысқа шығуда едәуір қиындықтар туындап отыр. Бұл кемшілік белгілі бір деңгейде, сандық алшақтықтан туындап отыр. COVID-19 нәтижесінде білім беру жүйесінің ақсаған тұстары нақты көрінді. Ол өз кезегінде, білім беру саласындағы жетістіктерді көрсетті және әл-ауқаты төмен халықтың осал топтарын қамтыды. Университетімізде жүргізілген, студенттердің сауалнамасының нәтижелері көрсеткеніндей, онлайн - оқытуды студенттердің 78% мақұлдады (негізгі үлесті басқа да білім алушылар құрады), осы оқудан қайталап өту туралы сұраққа 68% оңды жауап берді.

Университетте қашықтықтан оқытуда, әртүрлі баламалы платоформалар қолдануды ұсынды. Атап айтқанда, ZOOM, Microsoft Teams, Moodle, Webex, Google-Hanghouts бағдарламаларын ұсынды. Мен ZOOM платформасын қолдана отырып оқытуды шештім. ZOOM-бейне конференцияларды, онлайн-кездесулерді және қашықтықтан оқытуды өткізуге арналған сервис. Есептік жазбаны жасаған кез келген адам кездесуді ұйымдастыра алады. Бағдарлама жеке және топтық сабақтар үшін өте жақсы, студенттер компьютерден де, планшеттен де, телефонмен кіре алады. Сілтеме немесе конференция идентификаторы бар кез келген адам бейне конференцияға қосыла алады. Іс-шараны алдын-ала жоспарлауға болады, сонымен қатар қайталанатын сілтеме жасауға болады, яғни белгілі бір уақытта тұрақты сабақ үшін бірдей кіру сілтемесін жасауға болады. Келесі күндері ZOOM платформасын пайдалану бойынша нұсқаулық жүргізілді, тренингтер ұйымдастырылды. Біріншіден, микрофонды қосу, естудің болмауы, веб-камераны қосу мүмкін еместігі сияқты мәселелер қиындықтар туындады. Бірақ оқудың басталуына қарай барлық студенттер ZOOM платформасымен жұмыс істеу дағдыларын меңгерді. Студенттермен кері байланыс ZOOM платформасын қолдану арқылы жүзеге асырылды: дәрістік сабақтар күні лектордың қатысуымен конференциялар ұйымдастырылды, осы платформада оқытушылардың студенттермен «жанды қарым-қатынасы» арқылы жүзеге асырылады. Студенттерді онлайн оқытуға арналған ZOOM платформасының қолайлылығы:

- * нақты уақыттағы пікірталас, байланыстың болуы;
- * интерактивті тақта, тақтада презентация мүмкіндігі бар;
- * материалдарды бөлісу;
- * хабарлама жазуға, файлдарды жіберуге болатын чат бар;
- * сабаққа қатысу мониторингі (қатысушылар функциясы арқылы);
- * оқытушының мониторингі (конференцияға әкімшілік өкілін шақыру);
- * сабақты мұрағаттау (конференция жазбасы арқылы).

Әрине, барлық қатысушылар үшін стресстік жағдай оқу сапасына әсер ете алмады. Бірақ курстың дұрыс таңдалған материалдары оқытудың мақсаттары мен міндеттеріне және онлайн-ортадағы оқу процесінің сипаттамаларына сүйене отырып, студенттерге білім беру нәтижесін, ал оқытушыға оң кері байланысты қамтамасыз етті. Осындай қиындықтарға қарамастан, білім беру жүйесі өзінің тұрақтылығын көрсетті және ары қарата білім саласының қалпына келу үшін негіз қалады. Эпидемиологиялық ахуалдың әлі де тұрақтанбағандығын ескере отырып, оқшаулау үдерісінің әлді де созылатындығы аян. Бірақта әр дағдарыстың артында, жағдайды жақсы жағына қалай өзгерту қажет деген сұрақтар туындайды. ZOOM платформасы арқылы 40 минут уақытқа ғана дәрістік уақыт жетеді. Одан кейін студенттер де, менде ZOOM платоформасынан шығып кетіп, дәрістік сабақты қайтадан жалғастырып отырдық. Дәрістік және тәжірибелік сабақты оқу барысында туындаған қиындықтар ретінде, кейде аталған платформада техникалық себептерге байланысты дауыстың анық шықпауы, студенттермен кері байланысқа кері әсер етіп отырды. Алайда, осындай туындаған қиындықтарға қарамастан ZOOM платформасы, басқа платформаларға қарағанда, өзінің тиімділігін және өміршеңдігін дәлелдеді.

Нәтижелерді талқылау

Қашықтықтан оқыту барысында туындайтын жалпы мәселелерге тоқталып кеткен дұрыс сияқты. Бұл жерде бірнеше мәселелер туындайды:

1) Оқу материалының мазмұнының сипаты. Бұл мәселе студенттердің арасында жиі туындайды. Оқу материалдары қашықтықтан оқып жүрген студенттердің арасында қашықтықтан оқыған студенттердің тәжірибесін де ескеруіміз шарт. Студенттердің қалалалық жерде ма, әлде ауылдық жерде оқып жүргендігін ескере отырып оқу материалының мазмұнын нақтылаған дұрыс.

Дәстүрлі түрде оқып үйреніп қалған студенттер, қашықтықтан оқыту барысында өздеріне деген сенімсіздік туындап сабаққа тыңғылықты дайындалуға мүмкіндігі болмауы мүмкін. Қашықтықтан оқыту барысында студенттердің тарапынан күнделікті немесе апта

сайын бетпе-бет байланыстың болмауынан, студенттер өздерінің білімін бағалау барысында елеулі қиындықтарға тап болуы мүмкін, ол өз кезегінде студенттердің білімінің таяздануына алып келуі мүмкін (Keegan,D, 1996:64). Интернеттің еліміз бойынша біркелкі жұмыс істемеуі, ақпараттық қолдау мен қызметтің толық нысанда жүзеге асырылмауына алып келеді. Қазіргі кезде кітапханалардың көпшілігі онлайн режимде жұмыс істейді. Кітапханалардың онлайн қызмет көрсетуі студенттерге көрсетілетін қызметтің негізгі мәні арқылы көрініс табады. Қашықтықтан оқыту нәтижесінде туындайтын оқшаулау үдерісі, ересек жастағы екінші жоғары білім алып жатқан студенттердің оқу процесін қиындатуы мүмкін.

Қашықтықтан оқыту арқылы білім беруді университеттің басшылығы мен профессор-оқытушылар құрамы, көбінесе олардың негізгі құзыретіне университеттің ақпараттық саладағы кедергісін жою үшін пайдаланатын ресурстарын жұмылдыруға бағытталған күш ретінде қарастырады. Бұл қате және дұрыс емес түсінік. Қашықтықтан оқытудағы үлкен жетістікке қарамастан, қашықтықтан оқытын студенттердің білім деңгейін әлсіз деп тануы да қалыптасқан. Бұл көзқарас көбінесе дамушы елдерге тән (Хакимова Л, 2020:42).

Аталған мәселелерді шешу үшін:

- 1) Оқу материалының мазмұны. Қашықтықтан оқытудағы басты мәселе - білім алушының қажеттілігі мен үлгеріміне сай, оқу материалын дайындау. Студент берілген сұраққа ұғынықты және дұрыс жауап бере алуы қажет. Қылмыстық құқық және криминология пәндері бойынша нақты тақырыптар берілді.
- 2) Студенттің білім алуы үшін ыңғайлы болу үшін, қағаз материалдың орнына сандық нысандағы материал болуы шарт. Қылмыстық құқық, криминология пәндері бойынша түсінікті тілде жазылған, айқын көрінетін презентациялар ұсынылды.
- 3) Білім алуудағы сенімсіздік: өздерінің толыққанды оқу ғимараты бар оқу орындарында, ақпараттық ресурстың жеткілікті болуы. Біздің университетімізде компьютері немесе ноутбугі жоқ, оқытушыларға оқу ғимаратына келіп университеттің компьютерлерін пайдалану арқылы сабақ беруіне рұқсат етілді.
- 4) Оқытушымен байланыстың немесе кері байланыстың болмауы: жалғыз оқытушы көптеген студенттердің сабаққа қатысып отырғандығын бақылаудағы қиындықтардың орын алуы. Бұл жерде оқытушының жұмыс істеудегі көп жылдық тәжірибесін ескере отырып, топ студенттерінің арасынан ерікті студенттерді тандап алып белсенділік танытатын студенттерді анықтап, сабақ барысында туындайтын мәселелерді шешуге жәрдемдесе білуінде. Деканат тарапынан оқытушылардың сабағына студенттердің қалай қатысып отырғандығын және қанша студенттің сабақта отырғандығын ұдайы тексеріп отырды.
- 5) Интернетте көптеген кітаптардың онлайн тегін болуы, білім алушы интернеттен тегін кітапты ала алатындығымен ерекшеленеді. Бірақта, көптеген жоғары оқу орындарында мұндай мүмкіндік бола бермейді. Университетіміздің тарапынан ондай мүмкіндіктерге кеңінен жол ашылды.
- 6) Әлеуметтік өзара әрекет етудің болмауы. Оқытушы әлеуметтік желілерде зерттеу тобын құра отырып, айына немесе аптасына бір рет топпен кездесе отырып, берілген тапсырмаларға байланысты сұрақтарды талқылап отыруы қажет. Whatsapp желісі арқылы сабақ беріп жүрген студенттерімізбен ортақ топ ашып, интернеті әлсіз, әлде интернет дұрыс ұстамайтын аумақта тұратын студенттерге тапсырмалар беріп отырдым. Олар сол тапсырманы орындап менің электронды поштама жіберіп отырды. Сол жіберілген тапсырмаларды тексеріп, тиісінше бағалап интернеті әлсіз тартатын елді мекенде тұратын студенттерге бір жағынан тиімді көмектесіп отырдым.
- 7) Қашықтықтан оқыту барысында, студенттердің тұрақты кездесуінің болмауы да, оқытушылардың білім алуына кері әсер етті. Психологиялық тұрғыдан пандемия жағдайында оқытушымен тұрақты түрде жүзбе-жүз кездеспегендіктен студенттердің белгілі бір деңгейде сапалы білім алуына кері әсер етті. Кейбір студенттер тек қана өздерінің оқытушыларының қатаң талап етуі арқылы ғана білім алатындығын ескеріп кеткен жағдайларды жатқызуға болады.

Қорытынды

Қашықтықтан оқыту барысында шешімін табатын мәселелер:

- 1) Қашықтықтан оқыту барысында оқытушы мен студенттің арасында жүзбе-жүз кездесудің болмауы да кері әсер етеді. Дәстүрлі оқу барысында студент күн сайын сабаққа келіп, тапсырманы орындап, топтық жобаларға белсенді қатысып, қашықтықтан оқытуда студенттің өзінің тыңғылықты дайындалуы арқылы сабаққа белсенді қатысуы арқылы жүзеге асырылады.
- 2) Университеттің ережелерімен ұсынылатын сабаққа қатаң қатысуды талап ету. Интернеттің ел бойынша біркелкі ұстамауы, студенттердің кейбір бөлігінің сабаққа қатыса алмауына алып келеді.
- 3) Қашықтықтан білім беруді, кейбір студенттердің дұрыс түсінбеуі, кейбірі интернеттің әлсіздігінен, кейбір студенттер байланыстың нашарлығын сылтауратып сабақтың ортасында шығып кетеді. Ол үшін ең алдымен қашықтықтан оқытудың маңыздылығын түсіндіру қажет.
- 4) Профессор-оқытушылар тарапынан толыққанды қолдаудың болмауы, осы мәселені шешу үшін профессор-оқытушылар құрамының арасынан ерікті команданы жасақтау шарт.

Пандемия жағдайында университетіміздің студенттеріне, шектеудің болуына байланысты сауалнама жүргізілген. Білім алушы студенттердің 69% сабақтың онлайнға ауыстырылғанына қанағаттанып жауап берген. Бірақта көктемгі семестрдің соңына қарай, студенттердің 75% онлайн-нысандағы оқыту барысында белгілі бір қиындықтарға ұшырап отырған. Қашықтықтан оқытуға деген сыни көзқарастың артуын, студенттердің онлайн-форматтан шаршағандығымен түсіндіреді. Көбінесе (студенттердің интернетпен байланысуындағы ақаулар, яғни техникалық мәселелер (52%), тобының студенттерімен араласудың болмауы (43%), студенттердің оқытушыларды жүзбе-жүз көре алмауы (41%) әсер еткен. Студенттердің үштен бірі (39%) үйден оқудың қиындығын, (36%) материалға өз бетімен дайындалуда ойының шашыраңқы болып кетуі, 34% оқытушыға онлайн-форматта жауап беруде қиындыққа ұшырауымен байланыстырады. Қашықтықтан оқыту көбінесе жаңадан оқуға түскен, жоғары оқу орнында жеткілікті тәжірибесі жоқ, бірінші курстың студенттеріне қиындау болды. Сұралған студенттердің жартысынан астамы (65%) қашықтықтан оқыту нысаны дәстүрлі оқыту нысанына қарағанда тиімсіздеу деп жауап берген. Студенттердің көпшілігі онлайн емтиханнан қорқады. Студенттердің жартысына жуығы 48% онлайн сессияны тапсыру барысында күндізгі бөліммен салыстырғанда, олардың емтиханды тапсыру бағасының өзгермейтіндігін айтты. Білім алушылардың үштен бірінен көбі 38%, емтиханды қашықтықтан оқыту барысында, тек 14% емтихан бағасы жоғары болады деген қорытындыға келген. Қашықтықтан оқыту барысында студенттердің көпшілігі емтиханда көшіріп алумен айналысқан, яғни емтихан жауаптарының көпшілігі плагиат болып шыққан.

Әдебиеттер тізімі:

- Балафанов Е.К., Бурибаев Б., Даулеткулов А.Б. Новые информационные технологии: 30 уроков по информатике: учебник. - Алматы: Ин-т новых технологий, 2009. - 400 с.
- Goel, A.L. Goel, S.L. (2009). Distance Education in 21st Century. Deep and Deep Publication, New Delhi.
- Keegan, D. (1996). Foundations of Distance Education. Routledge Taylor and Francis Group, New York.
- Хакимова Л., Лапасова Ф. Роль дистанционного обучения в системе высшего образования в период карантинных мероприятий в связи с пандемией Covid-19 // InterConf., 2020. - с 42

EMPOWERING WOMEN AND CHILDREN AGAINST DOMESTIC VIOLENCE

Arefeh Mohebi

*PhD Candidate, Department of Criminology
Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran*

Abstract. Before the 1960s, little social or legislative attention was paid to violence against women within intimate relationships. “Domestic violence” was regarded as a private matter, and “wife battering” was considered pathological and exceptional. The seriousness, prevalence, and gendered specificity of violence at home were first brought to attention through activities of the women’s movement. Along with refugees, community organizations like the rape crisis and women’s health centers emerged to provide support services for individual women, in response to growing concern at the extent and effects of violence against women in homes and communities.

With the outbreak of the Coronavirus and the subsequent implementation of strict health protocols to curb the virus, such as quarantine and housekeeping, reports of increased violence against women have caused a wave of concern to the extent that the United Nations has Scanned for 16 days of action against gender-based violence from November 25 to December 10 (December 5 to 20, 2016) with the global theme of 2020 under the title "Turn the world orange: funding, accountability, prevention, and data collection."

The concept of empowerment is also widely shared in social science disciplines where the goal of applied research is to address the lived effects of social injustice. While in some fields, such as community psychology, there has been a long history of engaging theoretically with the concept of empowerment, elsewhere theory has received less attention. In the case of addressing domestic violence, victim advocacy has often been assumed to be empowering. In this paper, We intend to empower women and children by providing solutions.

Key words: Domestic, violence, women, children, victims, empowering

Introduction

The women who in the past were able to escape persecutors and leave the violent environment are now in serious trouble. In a situation where women are isolated, abusers have more opportunities to control women. The trend of economic violence against women has emerged. In many cases, family members prohibit women from working for fear of being infected with the virus.

UN Secretary-General Antonio Guterres has called on various governments to include the protection of women in their plans to combat the outbreak of the coronavirus. This is despite the many reports of violence against women around the world following quarantine and restrictions aimed at curbing the coronavirus. In the first week of nationwide quarantine and travel restrictions in India, reports of violence and harassment of women doubled. Violence against women in France has also risen by more than a third. Australian officials also reported a 75% increase in Internet searches in support of victims of violence.

The UN Secretary-General, referring to his repeated calls for a ceasefire in conflicts around the world: Violence is not limited to the battlefield and for many women and girls the greatest threat is where they need to be safe: Their own houses.

Definition of violence

Violence against women in the home occurs when the balance of power in the home is upset and the parties are unable to manage the crisis. Cultural teachings, fear of severe violence again, lack of awareness, lack of information about civil society organizations supporting victims of violence are the reasons why victims of violence do not report their victims to the authorities and the police.

Current rates of intimate partner homicide of females are approximately 4 to 5 times the rate for male victims, although the rates for both have decreased during the past 25 years. The major risk factor for intimate partner homicide, no matter if a female or male partner is killed, is prior domestic violence (Campbell et al, 2007).

Violence against women may be perpetrated by the family, within the general community, and by the State. Specific acts that meet the definition of VAW include but are not limited to battering, sexual abuse (including of female children), sexual harassment and intimidation, rape (including marital rape), harmful traditional practices such as female genital mutilation, trafficking, and forced prostitution.

Definitions of violence have expanded to include "digital violence" as communication in the virtual world has increased and access to the Internet and technology has increased.

A July 2018 resolution from the United Nations General Assembly recognized digital VAW as a "growing concern," describing VAW in digital contexts to include: Harassment, stalking, bullying, threats of sexual and gender-based violence, death threats, arbitrary or unlawful surveillance, and tracking, trafficking in persons, extortion, censorship and the hacking of digital accounts, mobile telephones, and other electronic devices, to discredit women and girls and/or inciting other violations and abuses against them.

The extent of violence against women and children

Domestic violence is an ongoing experience of physical, psychological, and/or sexual abuse in the home that is used to establish power and control over another person. Witnessing domestic violence is not uncommon among children. Estimates published by WHO indicate that globally about 1 in 3 (30%) of women worldwide have been subjected to either physical and/or sexual intimate partner violence or non-partner sexual violence in their lifetime most of this violence is intimate partner violence. Worldwide, almost one-third (27%) of women aged 15-49 years who have been in a relationship report that they have been subjected to some form of physical and/or sexual violence by their intimate partner.

Over a quarter of women aged 15-49 years who have been in a relationship have been subjected to physical and/or sexual violence by their intimate partner at least once in their lifetime (since age 15). The prevalence estimates of lifetime intimate partner violence range from 20% in the Western Pacific, 22% in high-income countries and Europe, and 25% in the WHO Regions of the Americas to 33% in the WHO African region, 31% in the WHO Eastern Mediterranean region, and 33% in the WHO South-East Asia region.

Globally as many as 38% of all murders of women are committed by intimate partners. In addition to intimate partner violence, globally 6% of women report having been sexually assaulted by someone other than a partner, although data for non-partner sexual violence are more limited. Intimate partner and sexual violence are mostly perpetrated by men against women.

Lockdowns during the COVID-19 pandemic and its social and economic impacts have increased the exposure of women to abusive partners and known risk factors while limiting their access to services. Situations of humanitarian crises and displacement may exacerbate existing violence, such as by intimate partners, as well as non-partner sexual violence, and may also lead to new forms of violence against women.

In the USA, it is estimated that approximately 10 million children witness domestic violence. In England and Wales, more than 34 000 children pass through domestic violence refuges annually. In an English national prevalence study of 2869 young adults, 26% had witnessed domestic violence at least once between their parents, and 5% more frequently.

Much of the increase in violence in the United States has been among adolescents and young adults, ages 15 to 24 years. While homicides decreased slightly in 1995, many criminologists believe this reflects a demographic trend in the adolescent and young-adult population. A recent report estimated that the number of teenagers is expected to increase in the next 6 to 8 years, and there the crime rate will rise as a consequence.

Children are being exposed to violence at high rates in many inner-city neighborhoods. In a survey of the sixth, eighth, and tenth graders in New Haven in 1992, 40% reported witnessing at least one violent crime in the past year. Very few children escaped some exposure to violence and almost all of the eighth-grade respondents knew someone who had been killed. In Los Angeles, it was estimated that children witness approximately 10% to 20% of the homicides committed in that city.

Many children exposed to violence in the home are also victims of physical abuse. Children who witness domestic violence or are victims of abuse themselves are at serious risk for long-term physical and mental health problems. Children who witness violence between parents may also be at greater risk of being violent in their future relationships.

Children in homes where one parent is abused may feel fearful and anxious. They may always be on guard, wondering when the next violent event will happen. This can cause them to react in different ways, depending on their age:

Children in preschool: Young children who witness intimate partner violence may start doing things they used to do when they were younger, such as bed-wetting, thumb-sucking, increased crying, and whining. They may also develop difficulty falling or staying asleep; show signs of terror, such as stuttering or hiding; and show signs of severe separation anxiety.

School-aged children: Children in this age range may feel guilty about the abuse and blame themselves for it. Domestic violence and abuse hurt children's self-esteem. They may not participate in school activities or get good grades, have fewer friends than others, and get into trouble more often. They also may have a lot of headaches and stomachaches.

Each child responds differently to abuse and trauma. Some children are more resilient, and some are more sensitive. Although children will probably never forget what they saw or experienced during the abuse, they can learn healthy ways to deal with their emotions and memories as they mature. The sooner a child gets help, the better his or her chances for becoming a mentally and physically healthy adult.

Witnessing domestic violence does not necessarily mean that the child is in a visible range of the violence (Meltzer et al, 2009). According to McGee (1997), many children can describe very traumatic events that they heard but have never seen the actual act of violence. One study showed that the psychosocial outcomes of children exposed to domestic violence had significantly worse outcomes compared to those who had not experienced any form of domestic violence (Meltzer et al, 2009). The impact of witnessing domestic violence can vary for all individuals. The impact of witnessing domestic violence can have many developmental impacts on children, and those can start as early as conception and carry on through adulthood depending on the severity of the trauma (Curran, 2013).

Witnessing domestic violence can lead children to develop an array of age-dependent negative effects. Research in this area has focused on the cognitive, behavioral, and emotional effects of domestic violence. Children who witness violence in the home and children who are abused may display many similar psychologic effects (Jaffe et al, 1990). These children are at greater risk for internalized behaviors such as anxiety and depression and externalized behaviors such as fighting, bullying, lying, or cheating. They also are more disobedient at home and school and are more likely to have social competence problems, such as poor school performance and difficulty in relationships with others (Rhea et al, 1996).

A meta-analysis of 118 studies on the psychosocial outcomes of children exposed to domestic violence demonstrated that children who witnessed domestic violence had significantly worse outcomes relative to those who had not. The psychosocial outcomes of children witnessing domestic violence were not significantly different from those of physically abused children (Kitzmann et al., 2003).

Children who witness domestic violence can react by exhibiting trauma symptoms (Levendosky et al., 2002) and be at a higher risk of developing posttraumatic stress disorder (Davis & Siegel 2000; Mitchell & Finkelhor 2001; Chemtob & Carlson 2004; Hornor 2005; Adams 2006; Rivett *et al.* 2006)

or at least show evidence of behavioral or emotional disorders which are close to the criteria of post-traumatic stress disorder (Zuckerman *et al.* 1995; Eiden 1999). These post-traumatic disorder-related symptoms may persist into adulthood (Von Steen 1997) or for younger children persist into later childhood or early adolescence (Becker & McCloskey 2002).

Impact of COVID-19 on Domestic Violence

A worldwide emergency resulting from the COVID-19 outbreak has exacerbated domestic abuse and violence against women in almost every corner of the globe. Available information proves the catastrophic impact that the COVID-19 pandemic has already had and could have on women and girls. Historical experience suggests that a pandemic increases gender inequality.

Studies of epidemic outbreaks show that the risks of domestic violence rise. According to the United Nations Population Fund, with every additional 3 months of isolation, another 15 million cases of gender-based violence are expected (UNFPA– prognoses deplorable consequences of prolonging the COVID-19 pandemic on the condition of women’s health). The existing problem of violence against women has further intensified during the crisis (Impact of COVID-19 on violence against women and girls in Eurasia). According to the Executive Director of UN Women in the context of the COVID-19 pandemic, the shadow pandemic of violence against women is growing and gaining momentum around the world.

Following the outbreak of the COVID-19 pandemic, domestic violence against women increased and access to the services decreased.

In this regard, except for physical violence, which has apparent effects on the individual, other types of violence do not leave traces, such as psychological violence and verbal violence.

Domestic violence affects an estimated 10,000,000 people per year, with women comprising an estimated 76% of victims (Valera & Berenbaum, 2003). This high level of violence makes it difficult to study. For example, patients are less likely to seek medical help for their injuries, and even if they do, doctors will not be able to identify these injuries as domestic violence. According to the National Coalition Against Domestic Violence, the most common demographic at risk for domestic violence are women between the ages of 18 and 24 (National Coalition Against Domestic Violence, 2015).

Domestic Violence against children

Many children exposed to violence in the home are also victims of physical abuse. Children who witness domestic violence or are victims of abuse themselves are at serious risk for long-term physical and mental health problems.

Children who witness violence between parents may also be at greater risk of being violent in their future relationships. If you are a parent who is experiencing abuse, it can be difficult to know how to protect your child.

These children are at greater risk for repeating the cycle as adults by entering into abusive relationships or becoming abusers themselves. For example, a boy who sees his mother being abused is 10 times more likely to abuse his female partner as an adult. A girl who grows up in a home where her father abuses her mother is more than six times as likely to be sexually abused as a girl who grows up in a non-abusive home. Children who witness or are victims of emotional, physical, or sexual abuse are at higher risk for health problems as adults. These can include mental health conditions, such as depression and anxiety. They may also include diabetes, obesity, heart disease, poor self-esteem, and other problems.

Possible measures to reduce the effects of violence among children

Helping them feel safe. Children who witness or experience domestic violence need to feel safe. Consider whether leaving the abusive relationship might help your child feel safer. Talk to your child about the importance of healthy relationships. Talking to them about their fears. Let them know that it’s not their fault or your fault. Learn more about how to listen and talk to your child about domestic violence.

Talking to them about healthy relationships. Help them learn from the abusive experience by talking about what healthy relationships are and are not. This will help them know what is healthy when they start romantic relationships of their own.

Talking to them about boundaries. Let your child know that no one has the right to touch them or make them feel uncomfortable, including family members, teachers, coaches, or other authority figures. Also, explain to your child that he or she doesn't have the right to touch another person's body, and if someone tells them to stop, they should do so right away.

Helping them find a reliable support system. In addition to a parent, this can be a school counselor, a therapist, or another trusted adult who can provide ongoing support. Know that school counselors are required to report domestic violence or abuse if they suspect it.

Getting them professional help. Cognitive-behavioral therapy (CBT) is a type of talk therapy or counseling that may work best for children who have experienced violence or abuse.

Impact of COVID-19 on Domestic Violence on women

The issue of violence, especially domestic violence, can have many causes, but in my opinion, perhaps the main issue that surrounds this issue is the attitude of government officials to the crisis. In other words, recognizing domestic violence is the first step in combating This phenomenon. Social, economic, and political orientations, if not the main cause of the increase in violence, are certainly effective factors in increasing domestic violence. If we consider cultural considerations, we will reach a conclusion that may guide us in reducing domestic violence.

Recognition of domestic violence by the criminal justice system, including the prosecutor's office, police, courts, and other relevant authorities, is an effective step in reducing domestic violence because in this case, real statistics are provided to the responsible authorities. Otherwise, the denial of domestic violence, or at least the denial of the growing statistics of domestic violence, during the coronavirus pandemic, creates significant problems in this regard. In this regard, legislation in parliament can fill many gaps in this area .In this regard, legislation in the parliament can fill many gaps in this field. The legislature of any country is the most important guarantor of the rights and freedoms of the people of that society. Research has shown that the first step to a progressive society is the legislature...

In a society where domestic violence is denied despite black and unregistered statistics, it will be very difficult to eradicate violence.

It can be said that the main problem with domestic violence is that it is hidden. There have been many cases of violence during this period that have not been reported to the police.

In the process of developing packages of social and economic assistance, the government should identify and consider the interests of victims/potential victims, single mothers, as they became one of the most vulnerable groups due to the crisis;

Conclusion and Recommendations

- The government should work with local communities to identify female victims and help them.
- The situation of women who had been able to escape from the abusers and leave the violent environment in the past has been considerably deteriorated due to COVID-19. And because women cannot be economically independent in these circumstances, they are forced to return to the unsafe environment of the home and suffer additional physical and psychological trauma.
- Establishment of shelters and hotels for women who are victims of violence or those who are potential victims of violence in the future.

- Amendment of the rules for equality between men and women.
- Launching campaigns to raise awareness among children and women.
- Organizing telephone lines for counseling women and providing solutions for diagnosing and estimating potential risk. In this regard, providing extensive services to women and children to have access to the Internet.
- Organizing victimization campaigns and interviewing women and child victims and using the obtained information to prevent crime.
- Establishment of psychotherapy centers for victims of violence.
- Providing distance counseling and psychology services.
- Correction of extremist misconceptions about extreme and unreasonable forgiveness and sacrifices, that according to it, the women victims of violence should remain silent and refrain from seeking legal references.
- Adjusting one-sided compromise-oriented cultures by women. This means that in any case, the wife must obey all the orders of the husband. This false culture itself creates the ground for violence against women, which must be corrected by the media, education to reduce violence.
- Using the cultural capacities of each region and problem-solving methods by people who are socially approved and help to resolve disputes in times of conflict. for example, Grandmothers in Zimbabwe are being trained to provide therapy to people in their community. The African country has over 14 million people but fewer than 20 psychiatrists. After years of economic turmoil, unemployment, and HIV, mental health is a huge challenge.
- The impossibility of women meeting their relatives and friends exacerbates stress because just talking and empathizing with friends has been a factor in reducing anxiety and has been denied by transportation restrictions. Therefore, by forming civil institutions and increasing the possibility of dialogue between women or potential victims, stress levels can be controlled and strategies for managing stress can be offered.
- Ensuring that individuals report crimes without fear of being victimized.
- The government should take measures to empower women economically. The risk of child marriage is one of the dangerous consequences of bad economic conditions. Also forced marriage or early marriage. The effects of this type of decision continue not only during the pandemic but also for many years after the end of the pandemic.
- Cooperation of police and other criminal justice agencies with victims who may refer to them. In the Canary Islands, Spain, women can use the coded message “Mask-19” to alert pharmacies about a situation of domestic violence that brings the police in to support. In Cumbria, UK, police have enlisted postal workers and delivery drivers to look out for signs of abuse.
- In cases of violence, the courts must take the necessary measures to detect the crime and protect the victims and deal with these cases as quickly as possible so that the victims do not suffer excessive physical and moral damages. For this purpose, and to detect a crime, the evidence proving the occurrence of the crime must be expanded and not limited to the common evidence. For example, if only the presence of a witness in a case is the criterion when the victim of domestic violence is alone with the attacker, it can not lead to the discovery of a crime, so we need to look for new evidence and count the evidence in law. It should not prevent the discovery of a crime.
- In quarantine, it seems that people should spend hours of the day outside the home, to give their partner space to think. In many cases, a couple alone can solve some of the problems. Therefore, it should be possible to spend hours of the day alone.
- Modification of patriarchal laws in traditional societies. For example, Making divorce easier for women if it is difficult for a woman to tolerate.

- Reforming social structures to counter the false and extremist cultures that force women to remain silent and forgive in domestic violence.
- Establish a campaign to raise awareness of at-risk groups and identify the potential risk of victimization in violent crime.

It should be noted that although physical violence has effects that make it obvious, verbal violence and psychological violence, which has a much wider dimension, has many complexities and this leads to the unknown nature of this type of injury. In this regard, psychologists and experts in this field should be helped to improve and prevent violence.

- Forming workshops and providing solutions for anger management. One of the appropriate and available methods for this purpose is the mass media. The media, with their high training capacities, significantly help members at risk.

References

- Anastario, M., Shehab, N., & Lawry, L. (2009). Increased gender-based violence among women internally displaced in Mississippi 2 years post-Hurricane Katrina. *Disaster Medicine and Public Health Preparedness*, 3, 18–26. <http://dx.doi.org/10.1097/DMP.0b013e3181979c32>
- Becker, K. B., & McCloskey, L. A. (2002). Attention and conduct problems in children exposed to family violence. *American journal of orthopsychiatry*, 72(1), 83-91.
- Brady, K. T., Killeen, T. K., Brewerton, T., & Lucerini, S. (2000). Comorbidity of psychiatric disorders and posttraumatic stress disorder. *Journal of Clinical Psychiatry*, 61(Suppl. 7), 22–32.
- Branco, P. (2020, March 23). *Disaster and emergency preparedness and response*. Retrieved from <https://vawnet.org/sc/disaster-and-emergencypreparedness-and-response>.
- Campbell, J. C., Glass, N., Sharps, P. W., Laughon, K., & Bloom, T. (2007). Intimate partner homicide: Review and implications of research and policy. *Trauma, Violence & Abuse*, 8, 246–26. <http://dx.doi.org/10.1177/1524838007303505>.
- Corrections, A., Justice, R., & Bureau, S. (1994). The impact of experiencing and witnessing family violence during childhood: Child and Adult Behavioural Outcomes. *Canada: Correctional Service Canada*.
- Curran, E., Adamson, G., Rosato, M., De Cock, P., & Leavey, G. (2018). Profiles of childhood trauma and psychopathology: US National Epidemiologic Survey. *Social psychiatry and psychiatric epidemiology*, 53(11), 1207-1219.
- Eiden, R. D. (1999). Exposure to violence and behavior problems during early childhood. *Journal of Interpersonal Violence*, 14(12), 1299-1313.
- Kitzmann, K. M., Gaylord, N. K., Holt, A. R., & Kenny, E. D. (2003). Child witnesses to domestic violence: a meta-analytic review. *Journal of consulting and clinical psychology*, 71(2), 339.
- Levendosky, A. A., Huth-Bocks, A. C., Semel, M. A., & Shapiro, D. L. (2002). Trauma symptoms in preschool-age children exposed to domestic violence. *Journal of interpersonal Violence*, 17(2), 150-164.
- Meltzer, H., Doos, L., Vostanis, P., Ford, T., & Goodman, R. (2009). The mental health of children who witness domestic violence. *Child & Family Social Work*, 14(4), 491-501.
- Valera, E. M., & Berenbaum, H. (2003). Brain injury in battered women. *Journal of consulting and clinical psychology*, 71(4), 797.
- Rhea, M. H., Chafey, K. H., Dohner, V. A., & Terragno, R. (1996). The silent victims of domestic violence--who will speak?. *Journal of child and adolescent psychiatric nursing: official publication of the Association of Child and Adolescent Psychiatric Nurses, Inc*, 9(3), 7-15.
- Impact of COVID-19 on violence against women and girls in Eurasia
https://www.equalitynow.org/covid_19_vawg_eurasia .

National Coalition Against Domestic Violence (2015). Facts about domestic violence and physical abuse. Available at: www.ncadv.org(Last accessed April 1, 2016).

UNFPA– prognoses deplorable consequences of prolonging the COVID-19 pandemic on the condition of women’s health . <https://bit.ly/2zLpTzi> .